הלכות (שופר סוכה) ולולב פרק ח' - תמלול

סיכום השיעור

רמב"ם הלכות שופר סוכה ולולב – פרק ח (לעצטער פרק): פסולי ד' מינים, שמחת בית השואבה

כללי הקדמה

דער פרק איז דער צווייטער פרק פון הלכות ד' מינים. דער פריערדיגער פרק האט געהאנדלט פון דער עיקר מצוה: וואס זענען די ד' מינים, שיעורים, זמן, ווער איז מחויב. דער נייער פרק גייט אריין אין פרטי דינים פון פסולים – וועלכע ד' מינים זענען פסול אפילו ווען זיי זענען שוין דער ריכטיגער מין.

הלכה א – ליסטע פון פסולים: יבש, גזול/גנוב, אשרה, עבודה זרה, עיר הנדחת

דער רמב"ם: ארבעה מינים אלו שהן לולב והדס וערבה ואתרוג – שהיה אחד מהם יבש, או גזול או גנוב אפילו לאחר יאוש, או של אשרה הנעבדת אשר ביטלוה שרים מלעבדה, או של עיר הנדחת – הרי זה פסול.

פשט:

אלע ד' מינים ווערן פסול אויב זיי זענען: אויסגעטריקנט (יבש), געגזלט/געגנבט (אפילו נאך יאוש), פון אן אשרה (אפילו נאך ביטול), אדער פון עיר הנדחת.

חידושים און ביאורים:

1) טעמים פאר יעדן פסול:

- **יבש** – צוויי טעמים: (א) ס'איז נישט „הדר"; (ב) דער ירושלמי ברענגט דעם פסוק „לא המתים יהללו י-ה" – א טרוקענער לולב/אתרוג איז ווי א „טויטער".

- **גזול וגנוב** – דער פסוק זאגט „ולקחתם לכם" – ס'דארף זיין אייערס. גזול = ארויסגעצוואונגען; גנוב = פון אונטער דעם רוקן. „אפילו לאחר יאוש" – אפילו ווען דער בעלים האט זיך מיאש געווען און דער גנב האט עס קנה געווען (ער האט נאר א חיוב השבת אבידה), איז עס נאך אלץ פסול.

- **אשרה, עיר הנדחת** – דער טעם אין גמרא: היות מ'דארף עס פארברענען, קוקט מען עס שוין אן ווי ס'איז שוין פארברענט (כתותי מכתת שיעוריה) – עס האט שוין נישט קיין שיעור. דאס פארבינדט זיך מיט דעם פריערדיגן פרק וואו מען האט געלערנט אז אלע מינים דארפן א שיעור.

2) אשרה – וואס מיינט דער רמב"ם?

דער רמב"ם מאכט א חילוק צווישן „אשרה" (וואס איז פסול אפילו נאך ביטול) און „עבודה זרה" (וואס איז כשר בדיעבד, ווי אין דער נעקסטער הלכה). די גמרא זאגט „אשרה דמשה" – לויט רוב מפרשים מיינט דאס די אשרות וואס משה רבינו (כלומר, די אידן ביים אריינגיין אין ארץ ישראל) האט באפוילן „ואשריהם תגדעון." דאס באלאנגט שוין פאר אידן, און א איד קען נישט מבטל זיין עבודה זרה – נאר א גוי קען מבטל זיין. דערפאר העלפט ביטול נישט ביי אשרה.

3) פארוואס שרייבט דער רמב"ם „אשרה" און נישט סתם „עבודה זרה של ישראל"?

דער רמב"ם שרייבט פשוט וואס שטייט אין דער משנה/גמרא – „אשרה" – אן איבערצושרייבן. דער רמב"ם'ס דרך איז צו קאפירן די הלכה ווי זי שטייט, און נישט אלעמאל אויסצוטייטשן. ווען ער שרייבט עפעס אנדערש, איז דאס א חידוש. דא האט ער נישט געהאלטן אז ס'איז נויטיג צו ענדערן, ווייל למעשה איז אשרה/עבודה זרה לאנג נישט נוגע.

4) פארוואס נישט דער טעם פון „מצוה הבאה בעבירה"?

פארוואס זאגט מען נישט אויף גזול/אשרה דעם כלל פון „מצוה הבאה בעבירה" (ווי דער רמב"ם זאגט ביי מצה)? ענטפער: ווייל אויב דער טעם וואלט געווען מצוה הבאה בעבירה, וואלט נישט געדארפט זיין קיין חילוק צווישן ערשטע טעג און אנדערע טעג – אבער אזא חילוק עקזיסטירט (ווי מען זעט שפעטער אין רמב"ם).

הלכה – עבודה זרה (של גוי): לכתחילה פסול, בדיעבד כשר

דער רמב"ם: היה אחד מהן של עבודה זרה – לא יטלנו לכתחילה, ואם נטלו יצא.

פשט:

עבודה זרה (פון א גוי, וואס מען קען מבטל זיין) – לכתחילה זאל מען נישט נעמען, אבער בדיעבד איז מען יוצא.

חידושים:

- **פארוואס בדיעבד כשר?** ווייל עבודה זרה של גוי קען מבוטל ווערן, איז עס נישט חייב שריפה, דערפאר איז נישט דא דער פסול פון „כתותי מכתת שיעוריה." דער כלל „מצוות לאו ליהנות ניתנו" שפילט אויך א ראלע – מען האט נישט קיין אמת'ע הנאה פון דעם.

- **א שאלה:** אפשר ווען א מענטש נעמט עבודה זרה און נוצט עס לשם שמים, איז דאס אליין א ביטול? ענטפער: נאר אויב ער באלאנגט פאר אים, און א איד קען בכלל נישט מבטל זיין עבודה זרה – נאר א גוי קען.

- **פארבינדונג צו הלכות שופר:** דארט האט מען אויך געלערנט אז עבודה זרה איז נאר א פראבלעם ווען ס'איז חייב שריפה וואס האט נישט קיין שיעור.

הלכה – כמוש (אנגעהויבן טריקענען)

דער רמב"ם: היה כמוש אבל לא גמר ליבש – כשר.

פשט:

כמוש (אנגעהויבן ווערן פארטריקנט אבער נישט אינגאנצן) איז כשר, אנדערש ווי יבש (אינגאנצן טרוקן) וואס איז פסול.

הלכה – בשעת הדחק/הסכנה: לולב יבש כשר, אבער נישט שאר מינים

דער רמב"ם: ובשעת הדחק או בשעת הסכנה – לולב היבש כשר, אבל לא שאר המינים.

פשט:

ווען ס'איז שווער צו באקומען (שעת הדחק) אדער ס'איז א סכנה, מעג מען נעמען א טרוקענעם לולב, אבער נישט טרוקענע אנדערע מינים.

חידושים:

1) מקור און דרך הרמב"ם:

דער מקור איז די משנה וואו רבי יהודה ברענגט א מעשה אז בני הכפרים האבן מוריש געווען זייערע לולבים צו זייערע קינדער. רבי יהודה האט געוואלט באווייזן אז לולב יבש איז כשר. מען האט אים געענטפערט: „אין שעת הסכנה/הדחק ראיה." דער רמב"ם לערנט פון דעם אז בשעת הדחק איז א לולב יבש יא כשר – אבער נאר א לולב, ווייל די גמרא רעדט נאר פון לולב.

2) פארוואס נאר לולב און נישט אנדערע מינים/פסולים?

פארוואס זאל מען נישט זאגן אז בשעת הדחק זענען אלע פסולים (אויך נקטם וכדומה) כשר, און אויך אויף אלע מינים? דער רמב"ם'ס דרך: וואס

שטייט אין גמרא זאגט מען, וואס שטייט נישט זאגט מען נישט. אנדערע גאונים (ווי דער מגיד משנה ברענגט) האבן טאקע גזעזאגט אז ס'גייט אויף אלע פסולים און אלע מינים – אבער דער רמב"ם האלט נישט אזוי.

3) דער ראב"ד'ס חולק:

דער ראב"ד קריגט זיך און זאגט: ווען די גמרא זאגט „בשעת הדחק" מיינט נישט אז זיי זענען יוצא געווען. זיי האבן טאקע נישט יוצא געווען מיט א לולב יבש. זיי האבן עס נאר געטון כדי ס'זאל אויסקוקן ווי יום טוב, כדי מען זאל נישט פארגעסן תורת לולב – אבער אן א ברכה, און נישט לשם יוצא זיין.

4) „שומר ראשון לבניו" – וואס מיינט דער חידוש?

דער ראב"ד זאגט אז „מורישין לולביהן לבניהם" מיינט נישט א חידוש אין הלכות ירושה (ווייל ירושה איז פשוט), נאר אז זיי האבן עס אפגעהיט (שומר) כדי ס'זאל דא זיין פאר סוכות – צו געדענקען וואס די מינים זענען, אבער נישט לשם מצוה ממש. דער רמב"ן פרעגט אויף דעם: אויב ס'איז נאר ירושה, וואס איז דער חידוש? ער מוז מיינען עפעס מער.

5) לולב יבש זעט נישט אויס אזוי אנדערש:

לולב יבש זעט נישט אויס אזוי אנדערש פון א פרישע ווי אן אתרוג יבש, וואס קען זיין א סברא פארוואס ביי לולב איז מען מער מיקל. אויך ווערט פארגעליגט אז „לולב" ביי רבי יהודה מיינט אפשר לולב ומינים – ווייל „נטילת לולב" איז כולל אלע ד' מינים. פראקטיש, לולב איז אפשר שווערער צו טרעפן ווייל ס'איז א גרויסע בוים, בעת הדס און ערבה וואקסן אויף קליינע בישן און זענען אלעמאל פאראנען.

הלכה ב – פסולי אתרוג (ערלה, תרומה, טבל, דמאי)

דער רמב"ם: אתרוג של ערלה, ושל תרומה טמאה, ושל טבל — פסול. של דמאי — כשר, שאפשר שיפקיר נכסיו ויהיה עני. של תרומה טהורה ושל מעשר שני בירושלים — לא יטול, שמא יכשירנו לטומאה. ואם נטל — כשר.

פשט:

די הלכה רעדט דוקא פון אתרוג, ווייל די פסולים (ערלה, תרומה, טבל) זענען נישט שייך ביי די אנדערע דריי מינים – זיי זענען נישט פירות, און ערלה גילט נאר אויף פירות, נישט אויף בלעטער.

חידושים:

1) פארוואס דמאי איז כשר:

ווייל ס'איז דא א מציאות אז ער זאל עס מעגן עסן – „שאפשר שיפקיר נכסיו ויהיה עני", און אן עני מעג עסן דמאי. היות ס'איז דא א היתר אכילה, איז עס ראוי לאכילה, און מ'קען עס נוצן פאר ד' מינים. ביי ערלה, תרומה טמאה, און טבל איז נישטא קיין שום וועג פון היתר אכילה, ממילא פעלט „לכם".

2) „לא יטול" ביי תרומה טהורה – וואס מיינט עס?

מיינט „לא יטול" אז ער זאל זוכן עפעס אנדערש, אדער אז ער טאר בכלל נישט? ס'ווערט דיסקוטירט אויב חכמים קענען עוקר זיין א חיוב דאורייתא פאר אזא שוואכע חשש פון „שמא יכשירנו לטומאה" – מ'קען דאך אים זאגן ער זאל אכטונג געבן נישט צו טאטשן מיט נאסע הענט. דער ענטפער: יעדע גזירה דרבנן איז „לשמא" – דאס איז נישט אנדערש פון אנדערע גזירות.

3) צי ס'איז בכלל אן איסור מטמא זיין תרומה טהורה:

ס'איז נישט א פארמעלער לאו, נאר מ'וויל נישט פארדארבן תרומה טהורה (מ'טאר נישט עסן תרומה טמאה).

4) דער מקור פון דעם פסול – „פרי" vs. „לכם":

רש"י און תוספות לערנען אז דער פסול פון ערלה/תרומה טמאה/טבל קומט פון „לכם — וכל צרכיכם", ס'דארף זיין ראוי לאכילה. **דער רמב"ם אין פירוש המשניות** זאגט אבער אן אנדערע דרשה: „שהרי אמר השם פרי, ואלו אינם ראוין לאכילה" – דער פסוק זאגט „פרי עץ הדר", און א „פרי" מיינט א מאכל; עפעס וואס איז אסור באכילה הייסט נישט „פרי". דאס איז אן אייגענע דרשה פון דעם רמב"ם וואס מ'טרעפט נישט מפורש אין גמרא.

5) עבודה זרה – פארוואס איז עס נישט פסול מצד אכילה?

עבודה זרה איז אסור בהנאה (און אויך באכילה), אבער דער רמב"ם האט שוין געלערנט אז איסורי הנאה פסל'ט נישט אויסער ווען ס'איז חייב שריפה וואס האט נישט קיין שיעור. דער חילוק איז צווישן „אסור בהנאה" (וואס פסל'ט נישט) און „אסור באכילה" (וואס פסל'ט ביי אתרוג מצד „פרי").

הלכה ב (המשך) – פסולי לולב: נקטם ראשו, נסדק, עקום

דער רמב"ם: לולב שנקטם ראשו — פסול. נסדק — אם נתרחקו שני צדדיו זה מזה עד שיראו כשנים — פסול. היה עקום לפניו — שהרי שדרו כגב בעלי חטוטרת — פסול. אבל היה עקום לאחוריו — כשר, שזה ברייתו. היה נכפף לאחד משני צדדיו — פסול.

פשט:

אלע פסולים פון לולב האבן צוטון מיט „הדר" – דער לולב דארף זיין שיין.

חידושים:

1) נסדק – וואס מיינט „כשנים"?

די גמרא זאגט „דומה כהימנק" (א כלי). דער רמב"ם זאגט „עד שיראו כשנים" – נישט צוויי לולבים, נאר צוויי קעפ/שטיקלעך. ווייל „נסדק" גייט אויף „ראשו" – פון אויבן זעט עס אויס ווי צוויי. דער רמב"ם פארמיידט דעם לשון „הימנק" און באנוצט א קלארערע באשרייבונג.

2) עקום לאחוריו – שזה ברייתו:

דער לולב וואקסט אויף א בוים, און די שדרה איז אויף דער אויטסייד. נאטירלעך בויגט זיך דער לולב צו דער זייט פון דער שדרה (צוריק), ווייל אזוי וואקסט עס. דערפאר איז עס כשר – ס'איז נארמאל פאר א לולב. אבער עקום לפניו (צו דער אפענער זייט) זעט אויס ווי א הויקער און איז פסול.

3) עקום לצדדין – אויך פסול:

אויב דער לולב איז קרום צו רעכטס אדער לינקס (נישט פראנט אדער בעק), איז עס אויך פסול ווייל ס'איז נישט שיין.

הלכה ב (המשך) – נפרדו עליו / נפרצו

דער רמב"ם: נפרדו עליו זו מעל זו ולא נדלדלו כעלי החרות — כשר.

פשט:

נפרדו (אביסל צושפרייט) איז כשר, אבער ווען עס ווערט אזוי ווי „עלי חריות" (אינגאנצן אפגעטיילט פון דער שדרה און פאלן אראפ) – פסול.

חידושים:

1) דער רמב"ם'ס טייטש פון נפרצו און נפרדו:

נפרצו מיינט די בלעטער האבן זיך געעפנט/צושפרייט (ווי א פרצה), און נפרדו מיינט די בלעטער האבן זיך אינגאנצן אפגעטיילט פון דער שדרה און פאלן אראפ. ווען עס איז אפן אזוי ווי „עלי חריות" – איז פסול.

2) דער ראב"ד'ס חולק:

נפרצו מיינט נישט אז עס איז געעפנט ווי חריות, נאר „שנסדקו לארכן בשלא נדקו מן השדרה" – די בלעטער האבן זיך צעשפאלטן אין דער לענג, אבער נישט אפגעריסן פון דער שדרה. דער ראב"ד מודה אבער אויף חריות אז עס איז פסול.

3) רש"י'ס טייטש:

רש"י זאגט אז „נפרצו" מיינט אז עס ווערט הארט. דער רמב"ם אליין שרייבט נישט אז עס ווערט הארט – ער רעדט פון א פריערדיגע סטעידזש, ווען די בלעטער פאלן אראפ אדער שפרייטן זיך אויס.

4) ביאור פון רב חיטריק:

בשם א פיקטשער פון דער פירוש המשנה – עס ווענדט זיך אויב די בלעטער שטייען נאך גראד (נפרצו = כשר) אדער פאלן שוין אראפ (נפרדו = פסול).

הלכה – תיומת (נחלקה התיומת)

דער רמב"ם: כשהם גדלים, גדלים שניהם שניהם — די בלעטער וואקסן אין פאר, דבוקים מגביהן (צוזאמגעקלעבט פון הינטן). וגב כל שני עלין הדבקים הוא הנקרא תיומות — דער פלאץ וואו צוויי בלעטער זענען פארבונדן ווערט גערופן תיומת (פון לשון תאומים/צווילינג). אויב די תיומות ווערן צוטיילט — פסול.

פשט:

די בלעטער פון לולב וואקסן אין פאר, צוזאמגעקלעבט פון הינטן. דער פלאץ וואו זיי זענען פארבונדן הייסט תיומת. אויב די תיומות ווערן צוטיילט – פסול.

חידושים:

1) וויפיל תיומות מוזן זיין צוטיילט?

דער רמב"ם זאגט נישט קלאר. דער מגיד משנה נעמט אן אז דער רמב"ם מיינט **רוב** פון די תיומות, ווייל איין בלעטל אפרייסן מאכט נישט פסול (עס איז נישט קיין מינימום בלעטלעך).

2) רמב"ם קעגן רש"י/תוספות:

לויט דער רמב"ם איז נישטא קיין חילוק צווישן דער מיטעלסטער תיומת און די אנדערע – אלע זענען גלייך, און נאר ווען **רוב** זענען אפן איז פסול. **רש"י און תוספות** האלטן אז תיומת מיינט דוקא דער **מיטעלסטער עלה** (תיומת העליון), און אויב דער איז אפן איז פסול אפילו אן רוב. דאס איז דער יסוד פאר דער חומרא וואס רוב אידן קוקן אז דער מיטעלסטער בלעטל זאל זיין פארמאכט. אבער אפילו רש"י/תוספות מיינען נישט אז א ביסל צושפאלטן איז פסול – נאר אינגאנצן אדער רוב צושפאלטן. דאס וואס מען קוקט אויף א ביסל איז א חומרא מחשש אז עס וועט זיך שפעטער עפענען.

3) שיעור פון רוב:

אויב מען רייסט אראפ אונטערשטע בלעטער, בלייבן וויניגער בלעטער, און דאן איז רוב גרינגער צו דערגרייכן. דער תירוץ: מען קוקט אויף רוב נאר אינערהאלב דעם שיעור פון שדרה (4 טפחים), ווייל וואס איז העכער פון דעם שיעור איז סתם נישט קיין פראבלעם.

הלכה – בלעטער וואס וואקסן „זה תחת זה" (נישט חופה זה על זה)

דער רמב"ם: לא היה עלה זה על גב זה כדרך כל הלולבין, אלא זה תחת זה — ווען די בלעטער וואקסן שיטער, איינס נאכן אנדערן (נישט איבערלאפנדיג). אם ראש זה מגיע לעיקר של מעלה ממנו — אויב דער שפיץ פון איין בלעטל דערגרייכט דעם שורש פון דער נעקסטער, אזוי אז שדרה של לולב מכוסה בעלין — די שדרה איז צוגעדעקט — כשר. ואם אין ראשו של זה מגיע לעיקר של זה — עס בלייבט ליידיגער פלאץ אויף דער שדרה — פסול.

פשט:

א לולב וואס די בלעטער וואקסן שיטער, אבער דעקן צו די שדרה – כשר. אויב עס בלייבט ליידיגער פלאץ – פסול.

חידושים:

דאס האט נישט צו טון מיט „צושפרייט" (נפרצו/נפרדו). דאס איז א באזונדערע מציאות ווען די בלעטער וואקסן פון נאטור שיטער.

הלכה – לולב אן תיומות (יעדע בלעטל איז סינגל)

דער רמב"ם: היה עלה אחד אחד מתחלת ברייתן ולא היה להם תיומות — א לולב וואס האט פון נאטור נישט קיין דאפלטע בלעטער, נאר סינגלע בלעטער — פסול.

פשט:

דאס איז נישט א פאל וואו עס האט זיך צוטיילט, נאר א באזונדערע מין לולב וואס האט קיינמאל נישט געהאט תיומות.

חידושים:

דער רמב"ם רופט עס נישט אויסדריקלעך אז עס איז נישט דער ריכטיגער „מין" לולב (ווי ער האט אויסגערעכנט אין דער פריערדיגער הלכה), נאר עס איז פשוט נישט כשר ווייל א לולב דארף האבן תיומות.

[דיגרעסיע: עס ווערט דערמאנט דער רמב"ם'ס פיקטשער/ציור פון לולב, און א פארגלייך צום רמב"ם'ס באקאנטער ציור פון דער מנורה (וואו די ארעמס זענען גלייך, נישט קײלעכדיג). דער רמב"ם'ס סטיל פון צייכענען איז דער זעלבער – פשוטע גלייכע ליניעס.]

הלכה – הדס שנקטם ראשו

דער רמב"ם: הדס שנקטם ראשו — כשר.

פשט:

א הדס וואס דער שפיץ איז אפגעשניטן – כשר. די שיינקייט פון הדס איז בעיקר אז עס איז ארומגענומען מיט דריי בלעטלעך (עבות), ממילא זעט מען נישט אזוי שטארק דעם שפיץ, און עס בלייבט כשר אפילו אפגעהאקט.

חידושים:

1) דער ראב"ד חולק – „הופיע רוח הקודש בבית מדרשנו":

דער ראב"ד חולק מיט אן אומגעוויינטלעכע לשון: „אמר אברהם, כבר הופיע רוח הקודש בבית מדרשנו מכמה שנים" – שוין מערערע יאר וואס א רוח הקודש איז געקומען אין זיין בית מדרש, און ער האט גע'פסק'נט אנדערש ווי דער רמב"ם – אז הדס שנקטם ראשו איז **פסול**. דער חזון איש קאכט זיך אסאך מיט דעם לשון פון ראב"ד.

2) הסבר פון דער מחלוקת אין דער סוגיא:

אין דער משנה שטייט „נקטם ראשו פסול", און די נעקסטע משנה זאגט ר' טרפון „אפילו שלשתן קטומין כשרין". דער רמב"ם פארשטייט אז ר' טרפון רעדט לגבי נקטם ראשו, און מ'פסק'נט ווי ר' טרפון אז ס'איז כשר. דער ראב"ד אבער לערנט אז „שלשתן קטומין" רעדט בכלל נישט וועגן נקטם ראשו, נאר וועגן אן אנדערע נושא.

3) רוח הקודש – צי מ'פסק'נט דערפון:

דער ראב"ד זאגט נישט אז מען זאל **פסק'ענען** ווי אים ווייל ער האט געהאט רוח הקודש – ער ברענגט בלויז דעם פאקט אז רוח הקודש איז געקומען. דאס איז וויכטיג לגבי דעם כלל פון „לא בשמים היא" – דער ראב"ד נוצט נישט רוח הקודש אלס הלכתישע הכרעה, נאר אלס באשטעטיגונג פון א פשט אין דער סוגיא. דאס קומט פאר אין מער ווי איין פלאץ (אויך ערגעץ אין הלכות קרבנות).

4) ר' חיים ויטאל'ס ביאור:

ר' חיים ויטאל האט געזאגט אז פון דעם שטיקל ראב"ד זעט מען אז דער ראב"ד איז געווען א מקובל מיט רוח הקודש, און ער ברענגט דערפון א ראיה פאר קבלה. אנדערע (ראציאנאליסטן) וועלן זאגן אז דער ראב"ד מיינט נישט ממש רוח הקודש, נאר א מליצה. אבער מ'דארף עס נעמען כפשוטו – אז ס'איז טאקע געקומען רוח הקודש.

הלכה – נשרו רוב עליו פון הדס

דער רמב"ם: נשרו רוב עליו... אם נשתיירו שלשה עלין בקנה אחד — כשר.

פשט:

אויב רוב בלעטער פון דער הדס זענען אראפגעפאלן, אבער ס'איז געבליבן דריי בלעטער אויף איין „קנה" (שורה/רייע), איז עס כשר.

חידושים:

1) וואס מיינט „בקנה אחד"?

„קנה" מיינט איין רייע (שורה) אויף דעם צווייגל — ד.ה. איין סעט פון דריי בלעטער וואס וואקסן פון איין פונקט. איין רייע מיט דריי בלעטער איז גענוג — מ'דארף נישט דעם גאנצן שיעור.

2) פארבינדונג צו דער מחלוקת רמב"ם/ראב"ד אין פריערדיגן פרק:

דער רמב"ם האלט אז „עבות" (דריי בלעטער אויף איין שורה) איז דער **מין** פון הדס — דאס דעפינירט וואס א הדס איז. ממילא, אז ס'בלייבט איין רייע מיט דריי, איז דער מין נאך דא, און ס'איז כשר. דער ראב"ד אבער האלט אז „שלש" איז א דין אין **יופי** (שיינקייט) פון הדס, נישט דער מין גופא. ממילא האלט דער ראב"ד אז ס'מוז בלייבן דריי בלעטער אויף **רוב** פון דעם שיעור — נישט בלויז איין רייע.

3) קשיא אויפ'ן רמב"ם:

אויב ס'בלייבט נאר איין רייע מיט דריי בלעטער, וואס איז מיט דעם שיעור פון דריי טפחים? דער רעשט פון דער הדס איז ליידיג אן בלעטער — ווי קען דאס זיין א כשר'ע הדס? דער תירוץ: ביי ערבה וועט מען לערנען בפירוש אז איין בלאט איז גענוג, אזוי אויך דא — אוודאי איז שיין אז ס'זאל זיין גאנץ, אבער בדיעבד איז כשר.

4) דער ראב"ד'ס שיטה:

דער ראב"ד לערנט אז „שלשה עלין" מיינט אז פריער האט עס געהאט מער (למשל זיבן בלעטער), און ס'איז געבליבן נאר דריי אויף יעדע שורה — אבער ס'מוז זיין אויף רוב פון דעם שיעור.

הלכה — ענבו מרובה מעליו (פירות/טרויבעלעך אויף דער הדס)

דער רמב"ם: היה ענבו מרובה מעליו — אם ירוקות כשר, אם אדומות או שחורות פסול. ומיעטן — כשר. אבל אין ממעטין אותן ביום טוב לפי שהוא מתקן.

פשט:

אויב די הדס האט מער פירות (בעריס) ווי בלעטער — אויב זיי זענען גרין (בלענדט אריין מיט די בלעטער), כשר. אויב רויט אדער שווארץ — פסול, ווייל ס'איז נישט שיין. מ'קען זיי אראפנעמען (מיעטן) און דאן איז כשר, אבער נישט אויף יום טוב ווייל דאס איז מתקן.

חידושים:

1) „שליקטן אחר לאכילה":

א צווייטער מענטש וואס האט אראפגעריסן די פירות לאכילה (נישט לשם תיקון), איז כשר. דער בעל ההדס אליין טאר נישט אפילו לאכילה, ווייל מ'איז חושש אויף ערמה (אז ער מיינט טאקע מתקן זיין). אבער ס'איז נישט גאנץ קלאר — אפשר אויב ער עסט עס טאקע וועט ער מעגן.

2) חילוק צווישן מחובר און תלוש:

פון א מחובר (וואס וואקסט נאך) טאר מען קיינמאל נישט אראפרייסן אויף יום טוב, אבער דא רעדט מען פון א שוין אפגעשניטענע הדס, וואו לאכילה איז מותר.

הלכה — ערבה שנקטם ראשה

דער רמב"ם: ערבה שנקטם ראשה — כשר.

פשט:

אן ערבה וואס דער שפיץ איז אראפגעשניטן, איז כשר — גלייך ווי ביי הדס.

חידושים:

1) דריי שיטות אין נקטם ראשו:

(א) דער רמב"ם — ביידע הדס און ערבה זענען כשר. (ב) דער ראב"ד/רמב"ן — ביידע זענען פסול. (ג) א מיטעלע שיטה — הדס כשר אבער ערבה פסול, ווייל ביי ערבה איז דער שפיץ דער עיקר שיינקייט (ס'איז נישט ארומגענומען מיט בלעטער ווי הדס), אבער ביי הדס פעלט נישט אזוי אויס.

2) דער ראב"ד'ס רוח הקודש איז געווען נאר אויף דעם ערשטן חידוש (נקטם ראשו ביי הדס), נישט אויף ערבה.

הלכה — נפרצו עלי הערבה

דער רמב"ם: אויב די בלעטער פון דער ערבה האבן זיך אראפגעריסן — פסולה.

חידושים:

1) וואס מיינט „נפרצו"?

דער מגיד משנה האט געטענה'ט אז „נפרצו" מיינט אזוי ווי ביי לולב — אז ס'פאלט אראפ. אבער דאס איז שווער, ווייל ערבה בלעטער הענגען אייביג אראפ (נישט ווי לולב וואס שטייט ארויף).

2) דער חיי אדם זאגט אז לויט דעם זענען רוב ערבות פסול — וואס מאכט נישט קיין סענס.

3) אן אנדער טייטש: „נפרצו" קומט פון לשון „פרצה" — ס'האט זיך צוריסן, ד.ה. די בלעטער זענען ממש אראפגעפאלן.

4) ביי ערבה איז נישט געגעבן א שיעור וויפיל בלעטער מוזן בלייבן (אנדערש ווי הדס וואו מ'דארף דריי). מ'וועט לערנען ביי ערבה אז איין בלאט איז גענוג.

הלכה ג — פסולי אתרוג: נקב

דער רמב"ם: אתרוג שנקב נקב מפולש כל שהוא — פסול. ונקב שאינו מפולש — אם היה כאיסר או יתר — פסול. חסר כל שהוא — פסול.

פשט:

א לאך וואס גייט דורך און דורך פסול'ט אפילו כל שהוא. א לאך וואס גייט נישט דורך פסול'ט נאר אויב עס איז גרויס ווי אן איסר (א מטבע). אויב עס פעלט א שטיקל פון דעם אתרוג (חסר) — פסול אפילו כל שהוא, אפילו אן א לאך.

חידושים:

מחלוקת רמב"ם און ראב"ד: דער ראב"ד חולק'ט. ער האלט אז נקב איז נאר פסול ווען עס איז דא א חסרון — מפולש איז משהו, נישט מפולש איז כאיסר. אבער אויך חסר בלי נקב דארף לויט דעם ראב"ד זיין כאיסר, נישט כל שהוא. דער סברא: עס קען נישט זיין אז חסר (אן א לאך) זאל זיין חמור'ער ווי נקב מפולש — אז חסר זאל פסול'ן כל שהוא בעת נקב מפולש פסול'ט נאר כל שהוא. דערפאר מוז חסר אויך זיין כאיסר.

הלכה ג — ניטל דדו

דער רמב"ם: ניטל דדו — פסול. והוא הראש הקטן ששושנתו בו.

פשט:

אויב דער דד (דער קליינער שפיץ אויבן) פון דעם אתרוג איז אראפגענומען, איז פסול.

חידושים:

1) הגדרת דד און שושנה:

דער אתרוג האט דריי חלקים אויבן: (1) די שושנה — דאס ברוינע שטיקל (וואס מיר רופן „פיטום"), (2) דער דד — דער קליינער שטיקל וואס איז נאך גרין/געל, אויף וואס די שושנה ליגט, (3) דער שפיץ פון דעם אתרוג אליין. ביידע — דד און שושנה — זענען צוזאמען „די פיטום כולו."

2) חידוש פון ניטל דדו:

דער חידוש איז אז כאטש דער אתרוג האט נאך אלץ א שיינע שעיפ ומ'זעט נישט קלאר אז עפעס פעלט (ס'איז נישט מיאוס ווי א ביס אין מיטן אתרוג), איז עס פונדעסטוועגן פסול מצד חסר.

3) מחלוקת וועגן וואס „דד" מיינט:

עס איז דא א מחלוקת צי דד מיינט דעם קליינעם שטיקל (נאך גרין), צי דעם שפיץ פון דעם אתרוג אליין.

4) אתרוג אן פיטום מעיקרא:

די פוסקים זאגן א חידוש וואס שטייט נישט אין רמב"ם: אויב דער פיטום איז אראפגעפאלן בעת דער אתרוג האט נאך געוואקסן אויפ'ן בוים, איז עס „דרך גידולו" און כשר, ווייל עס איז נישט א תנאי אז עס מוז זיין א פיטום – נאר אויב עס איז געווען א פיטום און ס'איז אראפגענומען, איז פסול. אויף דעם סמכ'ן זיך אסאך מענטשן וואס קויפן אתרוגים אן פיטום.

הלכה ג – ניטל עוקצו

דער רמב"ם: ניטל העוקץ התלוי בו באילן מעיקר האתרוג ונעשה מקומו גומא — פסול.

פשט:

אויב דער עוקץ (דער שטיקל עץ אונטן וואס פארבינדט דעם אתרוג צום בוים) איז ארויסגענומען און עס בלייבט א גומא (גריבל), איז פסול.

חידושים:

דער רמב"ם זאגט נישט אז א שטיקל אתרוג איז ארויסגעקומען מיט דעם עוקץ – נאר דער עוקץ אליין איז ארויס, אבער ווייל דער עוקץ גייט אריין טיף אין דעם אתרוג, בלייבט א טיפע גומא, און דאס איז ווי חסר. עס ווערט דיסקוטירט צי דער פסול איז מצד חסר, צי מצד הדר (נישט שיין), אבער דער רמב"ם זאגט קלאר „פסול."

הלכה ג – חזזית

דער רמב"ם: עלתה חזזית — אם בשנים ושלושה מקומות פסול. אם במקום אחד — אם עלתה רובו פסול. אם עלתה על דדו — אפילו כל שהוא פסול.

פשט:

חזזית (א מין צרעת/מחלה אויף דעם אתרוג) – אויב אויף צוויי-דריי פלעצער, פסול (ווייל עס איז „מנומר" – פארשידענע קאלירן). אויב אויף איין פלאץ – נאר אויב עס נעמט אויף רוב פון דעם אתרוג. אויף דעם דד (שפיץ) – אפילו כל שהוא פסול.

חידושים:

1) חזזית איז נישט סתם א קאליר-ענדערונג:

חזזית מיינט א מחלה/צרעת אויף דעם אתרוג, נישט סתם א ברוינע קאליר. דער תרגום פון „גרב" (איינע פון די לשונות צרעת אין תורה) איז חזזית.

2) „מנומר" — דער עיקר פסול ביי מערערע פלעצער:

די גמרא רופט עס „מנומר" – ווען מ'קוקט אן דעם אתרוג און מ'זעט פארשידענע קאלירן, איז פסול. דאס איז דער יסוד פון שנים ושלושה מקומות.

3) קריטיק אויף דעם עולם'ס חומרות:

דאס וואס מענטשן קוקן אויף קליינטשיגע דאטן/פלעקן אויף דעם אתרוג – דאס איז נישט „מנומר" און נישט חזזית. דער עיקר פסול איז ווען מ'זעט קלאר אז דער אתרוג האט פארשידענע קאלירן.

הלכה ג – נקלף

דער רמב"ם: נקלף בחוצין שלו — שאינו מחסרו, אלא נשאר ירוק כמו שבריאתו — אם נקלף כולו פסול. אם נשאר ממנו כל שהוא — כשר.

פשט:

אויב די אויסערליכע שאלעכץ האט זיך אפגעשיילט אבער עס פעלט גארנישט און עס בלייבט גרין ווי עס איז באשאפן – אויב אינגאנצן אפגעשיילט, פסול; אויב עס בלייבט כל שהוא, כשר.

חידושים:

1) נקלף איז נישט חסר:

דער חילוק צווישן נקלף און חסר: ביי נקלף פעלט גארנישט פון דעם אתרוג'ס גוף – נאר די אויסערליכע שיכט (קליפה) איז אראפ, אבער עס בלייבט גרין. דערפאר איז עס נישט חסר, ווייל חסר מיינט אז מ'זעט א לאך, נישט אז אונטער א מייקראסקאפ פעלט עפעס.

2) פראקטישע נפקא מינה – אראפנעמען א פלעק:

אויב מ'קראצט אפ א קליינע פלעק מיט א פינגערנאגל, איז דאס נישט חסר – דאס איז נקלף, וואס איז כשר (כל זמן עס בלייבט גרין). נאר אויב עס ווערט ברוין אויף יענעם פלאץ, איז עס א שאלה פון מנומר.

3) תימנ'ע אתרוגים:

תימנ'ע אתרוגים האבן א זייער דיקע שאלעכץ (מאסטלי ווייס), בעת יאנאווע אתרוגים זענען איידל – א קליינע קראץ ברענגט שוין צום ווייסן.

4) דער עולם'ס חששות:

מענטשן האבן מורא אראפצונעמען א פלעק, אבער לויט דעם רמב"ם איז נקלף כשר כל זמן עס בלייבט כל שהוא פון דער קליפה און עס בלייבט גרין.

הלכה ח – פסולי אתרוג מחמת מראה ומומים

דער רמב"ם: אתרוג שנתפח, או שסרח, או כבוש, או שלוק, או שחור, או לבן, או מנומר, או ירוק ככרתי — פסול.

פשט:

א רייע פסולים פון אתרוג וואס זענען פארבונדן מיט מראה (קאליר) אדער מצב פון דעם פרי – אויפגעבלאזן, פארפוילט, איינגעווייקט/געפיקלט, אויפגעקאכט, שווארץ, ווייס, קאלירפול/פרעקלדיג, אדער גרין ווי א בלאט (ככרתי).

חידושים:

- **סרח** – אויבערפלעכלעך זעט מען נישט קיין פראבלעם, אבער אינעווייניג איז פארשימלט אדער ווערעמיג, און מ'קען עס שמעקן.

- **ירוק ככרתי** – דאס מיינט נישט א נארמאלע גרינע אתרוג, נאר א זייער שטארקע גרין ווי בלעטער (כרתי = ליק/לאָך, א גאר גרינע פלאנץ). דער עיקר צורה פון אן אתרוג דארף זיין געל.

- **ניקלף vs. חסר** – א קליינע קראץ מיט א נאדל צו אראפנעמען א פלעק איז נישט „חסר" נאר „ניקלף", און ס'איז נאר א פראבלעם אויב עס ווערט ניכר.

הלכה ח (המשך) – גדלו בדפוס

דער רמב"ם: גדלו בדפוס ועשאוהו כמין בריה אחרת — פסול. עשאו דופן דופן — [כשר/פסול לפי פרטים].

פשט:

אויב מ'האט דעם אתרוג אריינגעלייגט אין א פרעים (מאָלד) בעת ער וואקסט, און ער איז ארויסגעקומען ווי אן אנדער בריאה (צ.ב. ווי א קיוקאמבער) – פסול. אבער אויב ער האט נאך אלץ בערך א צורה פון אן אתרוג, נאר מיט קליינע שינויים – איז אנדערש.

חידושים:

„דופן דופן" — מחלוקת אין פירוש: איין מיינונג (ר' אברהם בן הרמב"ם און אנדערע) איז אז „דופן" מיינט ער האט געמאכט דעם אתרוג „באקסי" (ווי א דף/וואנט — פלאך אויף די זייטן). א צווייטע מיינונג איז אז עס מיינט ער האט געמאכט צו גרויסע שקיעות ובליטות, עפעס מער ווי נאטירלעך, אבער נישט אינגאנצן אן אנדער בריאה. דער חילוק איז: אויב „באקסי" איז שוין ממש א בריאה אחרת, דארף „דופן דופן" מיינען א קלענערע שינוי וואס איז נאך כשר.

הלכה ח (המשך) — תאום, בוסר

דער רמב"ם: התאום... או בוסר — [דין].

פשט:

א „תאום" (צווילינג-אתרוג, צוויי אויף איינס) און א „בוסר" (פרי אראפגעשניטן פרי פון בוים, נאך נישט פארטיג אנטוויקלט) — ווערן דיסקוטירט.

חידושים:

בוסר — ס'איז נישט אז עס איז גרין ככרתי, נאר עס איז סתם נאך נישט פארטיג אנטוויקלט. ס'האט שוין דעם שיעור (וואס מ'האט פריער געלערנט), אבער ס'איז נאך נישט ריף. כשר.

הלכה ט — אתרוג הכושי, מקום שגדלו שחורים

דער רמב"ם: המקום שהאתרוגים שלהם כעין שחרות מעוטה — כשרים. אבל שחורים ביותר כאדם כושי — פסול בכל מקום.

פשט:

אויב אין א געוויסן ארט וואקסן אתרוגים וואס זענען נאטירלעך אביסל שווארצלעך — כשר. אבער אויב זיי זענען אינגאנצן שווארץ ווי א כושי — פסול אומעטום.

חידושים:

דער רמב"ם'ס חידוש אין פירוש „אתרוג הכושי": אין דער גמרא שטייט אז „אתרוג הכושי" איז פסול, און ס'איז דא א צד אז אין בבל וואו זיי וואקסן אביסל שווארצלעך איז עס כשר. דער רמב"ם פארשטייט אז אפילו דער „כושי" וואס איז כשר במקומו איז נישט ממש שווארץ ווי א כושי, נאר מער ברוינלעך. אבער ממש שווארץ ווי א כושי איז פסול בכל מקום — דאס איז דער רמב"ם'ס אייגענער חילוק צווישן „כעין שחרות מעוטה" און „שחורים ביותר כאדם כושי".

הלכה ט — כל הפסולים הם ביום טוב ראשון בלבד

דער רמב"ם: כל אלו שמנינו שהם פסולים מפני מומין שביארנו, או מפני גזל וגניבה — ביום טוב ראשון בלבד. אבל ביום טוב שני ושאר הימים — הכל כשר.

פשט:

אלע פסולים פון מומין (פלעקן, חסר, מראה וכו') און פון גזל/גניבה — גילטן נאר דעם ערשטן טאג יום טוב. פון דעם צווייטן טאג און ווייטער איז אלץ כשר.

חידושים:

1) מקור:

דער ערשטער טאג קומט פון „ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר". די שאר ימים קומען פון „ושמחתם לפני ה' אלקיכם" — א באזונדערער פסוק מיט אנדערע דינים.

2) פארוואס נישט יום טוב שני?

דער רמב"ם זאגט קלאר „ביום טוב ראשון בלבד", און „יום טוב שני" איז שוין קולא. דאס איז א חקירה: יום טוב שני איז דאך ספקא דיומא — פארוואס זאל מען נישט מחמיר זיין? ס'ווערט ערקלערט אז לגבי אתרוג איז דער ספק נישט שייך, ווייל דעם אכטן טאג (שמיני עצרת) נעמט מען בכלל נישט קיין אתרוג — ממילא ווייסט מען גוט וועלכער טאג איז דער ערשטער. אבער ס'קען אויך זיין אז נישט יעדע חומרא פון יום טוב שני איז גלייך צו יום טוב ראשון — ס'איז דא חילוקים.

3) פארגלייך מיט חמץ ומצה:

ביי חמץ ומצה האט דער רמב"ם געזאגט אז ביידע ערשטע טעג האבן די זעלבע הלכה, אבער דא ביי ד' מינים מאכט ער א חילוק.

4) דער רמב"ם מאכט נישט קיין חילוק צווישן בזמן הזה און בזמן המקדש:

אין מקדש איז אלע זיבן טעג דאורייתא, אבער נאך אלץ איז דער חילוק צווישן ערשטן טאג און שאר ימים דא אויך אין מקדש.

5) השגת הראב"ד — גזל פסול אויך צווייטן טאג:

דער ראב"ד חולק: א געגזלטע אתרוג איז פסול אויך דעם צווייטן טאג, ווייל דאס איז א „מצוה הבאה בעבירה" וואס גילט תמיד. דער רמב"ם'ס שיטה אז גזל איז נאר פסול דעם ערשטן טאג (מחמת „לכם") מיינט אז א געבארגטע איז אויך נישט גוט דעם ערשטן טאג (ווייל ס'איז נישט „לכם"), אבער דעם צווייטן טאג איז ביידע כשר. דער ראב"ד מיינט: געבארגט — יא, כשר דעם צווייטן טאג; געגזלט — ניין, פסול אויך דעם צווייטן טאג.

6) השגת הראב"ד — יבש פסול אויך צווייטן טאג:

דער ראב"ד חולק אויך אויף יבש (פארטריקנט): ער ברענגט א ירושלמי אז א יבש איז ווי א מת (נישט קיין לעבעדיגע פרי), און דעריבער פסול אויך שאר ימים. דער סברא איז אז „ושמחתם" פאדערט אויך עפעס לעבעדיגס/פריילעכס, און א טרוקענער אתרוג פאסט נישט צו שמחה והלל.

7) וואס בלייבט פסול אויך שאר ימים לויט דער רמב"ם?

(1) אתרוג פון עבודה זרה אדער עיר הנדחת (אסור בהנאה/אכילה), (2) חסר שיעור (דארף מען אויך שאר ימים), (3) אסור באכילה (ווייל ס'דארף זיין ראוי). דער רמב"ם'ס סברא איז אז „ראוי לאכילה" איז נישט פון „לכם" נאר פון דעם יסוד אז ס'דארף זיין א פרי.

8) הדס שוטה:

לויט דער רמב"ם וואס האלט אז הדס שוטה איז א פסול פון מין (נישט דער ריכטיגער מין הדס), איז עס פסול אויך שאר ימים. אבער אויב מ'זאגט אז הדס שוטה איז נאר א פסול פון הידור, וואלט עס געווען כשר שאר ימים.

הלכה י — שאול פסול ביום ראשון; מתנה על מנת להחזיר

דער רמב"ם: אין אדם יוצא ביום טוב ראשון של חג בלולבו של חבירו ששאלו ממנו, עד שיתננו לו במתנה. נתנו לו על מנת להחזירו — הרי זה יוצא בו ידי חובתו, ואם לא החזירו — לא יצא, שנמצא כגוזל.

פשט:

דער ערשטער טאג סוכות דארף דער לולב (ד' מינים) זיין „לכם" — דיינס. א געבארגטער לולב איז נישט גענוג. א מתנה על מנת להחזיר ווערט אבער גערעכנט אלס מתנה, און מ'איז יוצא. אויב מ'גיט נישט צוריק, איז מ'נישט יוצא געווען למפרע.

חידושים:

1) „שנמצא כגוזל" — ווי אזוי איז דאס גזל?

„מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה" — דער רמב"ם פסק'נט אז עס איז א פולע מתנה מיט א תנאי. בשעת ער האלט עס איז עס טאקע זיינס. אבער אויב ער איז עובר אויף דעם תנאי (גיט נישט צוריק), שטעלט זיך ארויס למפרע אז עס איז קיינמאל נישט געווען זיינס — „כגוזל", ווייל ער האט גענוצט יענעמ'ס לולב.

2) ביאור פון תנאי:

א תנאי מיינט – אויב דער תנאי ווערט נישט מקויים, איז דער קנין קיינמאל נישט חל געווארן. עס איז נישט א „קנין לשעה" (צייטווייליגער קנין), נאר א פולער קנין מיט א תנאי. אויב דער תנאי פעלט אויס, איז עס למפרע ווי עס איז קיינמאל נישט געווען דיינס – דעריבער „כגוזל".

3) פארוואס מאכט מען א מתנה על מנת להחזיר?

דער עיקר סיבה איז פשוט ווייל מענטשן ווילן צוריק זייערע לולבים. עס איז א ממונ'דיגע זיכערהייט – אויב יענער ווערט „אויסגעשפילט" (גיט נישט צוריק), בלייבט דער חפץ ביי דעם אריגינעלן בעלים. מ'דארף נישט דוקא מתנה על מנת להחזיר – מ'קען אויך טרוסטן אז יענער וועט עס צוריקגעבן אלס נייע מתנה – אבער מתנה על מנת להחזיר איז א ממונ'דיגע פארזיכערונג.

הלכה – אין נותנין לקטן ביום ראשון

דער רמב"ם: ואין נותנין אותו לקטן, שהקטן קונה ואינו מקנה לאחרים מן התורה, נמצא שאם מחזירו לו אינו חוזר.

פשט:

מ'זאל נישט געבן א קטן די ד' מינים אלס מתנה על מנת להחזיר דעם ערשטן טאג, ווייל א קטן קען קונה זיין אבער קען נישט מקנה זיין מן התורה, און דעריבער קען ער עס נישט צוריקגעבן – עס בלייבט זיינס.

חידושים:

1) קטן קונה אבער אינו מקנה:

א קטן קען קונה זיין ווייל מ'דארף נישט דעת קונה – אפילו א תינוק בן יומו קען אוינען זאכן, ווייל דער דעת פון דעם גדול (מקנה) איז גענוג. אבער מקנה זיין קען ער נישט מן התורה. מדרבנן קען ער יא מקנה זיין – דאס איז א תקנת חכמים מפני תיקון העולם (ווי אין א משנה אין גיטין).

2) וויאזוי איז א קטן יוצא לולב?

די גמרא (ברייתא) זאגט: „קטן היודע לנענע חייב בלולב." דאס מיינט: (א) דער טאטע קויפט אים זיין אייגענע לולב – דעמאלטס איז עס זיינס און קיין פראבלעם; (ב) אויב מ'האט אים נישט געקויפט אן אייגענע, איז עס נאר מצות חינוך – זיך אויסלערנען וויאזוי צו טון – און עס דארף נישט זיין „לכם". דער רמב"ם זאגט נישט בפירוש אז ביי חינוך דארף מען נישט „לכם", אבער פוסקים זאגן אז מ'איז נישט מחנך מיט דעם כלל פון „לכם".

3) שאלה: צו ביי חינוך דארף עס זיין כשר באופן ווי חכמים האבן עס מתקן?

עס בלייבט נישט קלאר אין דער הלכה צו מ'דארף מקיים זיין אלע פרטים (ווי „לכם") ביי חינוך, אדער נאר דער עיקר מעשה.

הלכה – שותפים שקנו אתרוג בשותפות

דער רמב"ם: שותפים שקנו אתרוג בשותפות – אין אחד מהם יוצא בו עד שיתן לו חבירו חלקו במתנה.

פשט:

א שותפות'דיגער אתרוג איז נישט „לכם" ווייל 50% באלאנגט צום צווייטן שותף. יעדער מוז מקנה זיין זיין חלק פאר דעם אנדערן.

חידושים:

מנהג הקהל – אתרוג פאר דעם גאנצן עולם: דער מגיד משנה ברענגט אז אמאל פלעגט דער קהל קויפן איין אתרוג פאר אלעמען. ער זאגט אז דעמאלטס איז מען יא יוצא, און ער רופט עס „יש ברירה" – כאילו בשעת יעדער איינער שאקלט, איז עס אינגאנצן זיינס. דאס איז אן אינטערעסאנטע אנווענדונג פון ברירה.

הלכה – אחים שקנו אתרוג מתפיסת הבית

דער רמב"ם: אחים שקנו אתרוג מתפיסת הבית, ונטל אחד מהם ויצא בו – אם יכול לאכלו ואינו אוכלו, יצא. ואם היו מקפידין – לא יצא.

פשט:

ברידער וואס זייער טאטע איז געשטארבן און די ירושה איז נאך נישט צעטיילט („תפיסת הבית") – אויב איז דא אן אנדערשטענדינג אז יעדער קען נעמען/עסן פון דעם הויז, איז ער יוצא ווייל עס איז גענוג בעלות. אויב די ברידער זענען מקפיד – איז ער נישט יוצא.

חידושים:

1) „יכול לאכלו ואינו אוכלו":

ווערט אויסגעטייטשט אז עס מיינט אז די ברידער האבן זיך מוחל געווען / מקנה געווען פאר אים – ס'איז גענוג בעלות אז עס זאל זיין „לכם".

2) „מקפידין":

מיינט אז ביז מ'צוטיילט די ירושה איז עס נאך קיינעמ'ס נישט – ס'איז ווי שותפים וואו קיינער האט נישט פולע בעלות.

3) ערוך השולחן'ס חידוש:

דער זעלבער דין זאל געלטן ביי שותפים שאינם מקפידים בכלל, נישט נאר ביי אחים. דער רמב"ם רעדט פון אחים ווייל דאס איז דער נארמאלער פאל – א ברודער לאזט געוועגליך, אבער דער זעלבער סברא געלט אויך ביי שותפים וואס זענען נישט מקפיד.

4) פארוואס נישט זאגן אז א זון'ס באנוץ פון טאטע'ס אתרוג איז אויטאמאטיש „לכם"?

א זון איז **נישט קיין שותף** מיט'ן טאטע – ער האט נאר רשות צו באנוצן, אבער עס איז נישט זיינס. דאס איז אנדערש פון שותפות וואו יעדער האט א חלק. ביי א זון (אדער אן איידעם, אדער סתם מענטשן וואס קומען אריין אין הויז) – דער טאטע **לאזט** אים נוצן, אבער דאס מאכט עס נישט „לכם." מ'דארף א פארמעלע **מתנה**.

הלכה – „קנו זה אתרוג וזה פריש" – תפיסת הבית

דער רמב"ם: ואם קנה זה אתרוג וזה פריש, או שקנו אחד אתרוג ואחד רימון או פריש בתפיסת הבית – אויב איין א תפיסת הבית האט איינער געקויפט אן אתרוג און דער אנדערער א פריש (אנדערע פרוכט), קען מען יוצא זיין נאר אויב ער נעמט זיין חלק. ואף על פי שאם אכלו אינם מקפידים עליו – אפילו אויב זיי זענען נישט מקפיד אויף עסן.

פשט:

דא איז שטרענגער ווי דער פריערדיגער פאל – אפילו ביי נישט-מקפידים דארף מען פארמעל צוטיילן.

חידושים:

1) רבינו מנוח'ס הסבר:

דאס וואס יעדער האט **באזונדער** געקויפט זיין פרוכט, איז אליין א **גילוי דעת פון קפידא** – „דאס איז מיינס, דאס איז דיינס." אפילו אויב בפועל וואלט קיינער נישט אפפרעגן אויב דער צווייטער עסט עס, דאס פאקט אז יעדער האט זיך זיין אייגענע זאך איז א סימן פון א געוויסע קפידא. דוגמא: אין א הויז וואו יעדער האט זיין אייגענע קלאזעט/שאנק – דאס ווייזט א מדרגה פון „מיינס" אפילו אויב מ'וואלט נישט מקפיד געווען אויב עמעצער נעמט.

2) רשב"א'ס חילוק:

דער רשב"א זאגט אז דער דין אז מ'איז **נישט** יוצא רעדט נאר ווען מ'קויפט **סתם** אן אתרוג (נישט לשם מצוה). אבער אויב מ'קויפט **בפירוש לשם מצוה** – למשל אן אתרוג פאר די קהל – איז **יעדער יוצא**, ווייל דאס איז די כוונה פון קויפן. דאס איז דער יסוד פארוואס א קהל'שער אתרוג ווערקט.

3) נמשל צו ברידער וואס מאכן צוזאמען שבת:

אויב איינער קויפט א גאנצע סעודה פאר אלעמען – יעדער מעג עסן. אבער אויב יעדער ברענגט זיין אייגענע זאך – איז דא א גילוי דעת פון קפידא.

4) אפשר מיינט דער רמב"ם „יוצא" נאר מדרבנן – ווייל ס'איז א ספק אויב זיי זענען טאקע נישט מקפיד.

רמ"א'ס פסק – יעדער זאל קויפן זיין אייגענעם לולב

רמ"א: הגם ס'איז דא אופנים ווי מתנה על מנת להחזיר אדער שותפות, **זאל יעדער פרובירן קויפן זיין אייגענעם לולב** – ס'איז מהודר'ער און מ'פארמיידט אלע חששות.

חידוש:

היינטיגע צייטן, ברוך השם, קויפט יעדער זיין אייגענעם לולב, אויך פאר קינדער – ווייל (א) חינוך במצוות, (ב) ס'איז בושה אז א בחור/קינד זאל נישט האבן א לולב ביי הלל.

הלכות שמחת בית השואבה – שמחה יתירה בחג הסוכות (פרק ח)

דער רמב"ם: אף על פי שכל המועדות מצוה לשמוח בהם, חג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתירה, שנאמר ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים.

פשט:

אלע ימים טובים האבן א מצוה פון שמחה (פון „והיית אך שמח"), אבער סוכות האט אין בית המקדש א **שמחה יתירה**.

חידושים:

1) רש"י vs. רמב"ם וועגן מקור פון שמחה יתירה:

רש"י אין מסכת סוכה (פרק ה, „החליל") זאגט אז די שמחה יתירה איז **לכבוד ניסוך המים** – א שמחה של מצוה. דער רמב"ם האלט **נישט** אזוי – ער פארשטייט אז ניסוך המים איז א חלק פון **עבודת הקרבנות** (נישט א ספעציעלע באזונדערע מצוה), און די שמחה יתירה איז א **שמחת יום טוב סוכות** אליין, נישט פארבונדן מיט ניסוך המים. דעריבער דערמאנט דער רמב"ם **בכלל נישט** ניסוך המים אין דעם קאנטעקסט.

2) „ושאבתם מים בששון":

די גמרא ברענגט דעם פסוק, וואס ווייזט אז ניסוך המים איז מיט שמחה. אבער דער רמב"ם לערנט אז דאס איז א נושא פון שמחת המועדים בכלל, נישט א באזונדערע מצוה.

3) „וחגותם":

דער רצו"ף טייטשט „וחגותם אותו חג לה'" נישט ווי „חגיגה" (קרבן), נאר ווי **מחול/טאנצן** – א לשון פון חג = מחוק = טאנצן אין א קרייז.

כיצד היו עושים – סדר השמחה

דער רמב"ם: ערב יום טוב הראשון מתקנים במקדש מקום לנשים מלמעלה ולאנשים מלמטה כדי שלא יתערבו אלו באלו.

חידוש:

דער ערב יום טוב'דיגער תיקון פון באזונדערע פלעצער פאר מענער און פרויען האט אויך א שייכות צו דער שמחה – ווען מ'וואלט געמישט געזעסן, וואלט מען געדארפט זיך איינהאלטן. אזוי אבער האט יעדער געקענט זיך פרייען „מיט'ן גאנצן קנאק" אן חשש.

ווען הייבט זיך אן די שמחה?

דער רמב"ם: ומתחילין לשמוח ממוצאי יום טוב הראשון... וכן בכל יום ויום מימי חולו של מועד, משתקריבו תמיד של בין הערבים, ושמחין שאר היום כולו והלילה.

פשט:

דער ערשטער טאג יום טוב האט נאר די רעגולערע שמחת יום טוב. די **שמחה יתירה** הייבט זיך אן פון **מוצאי יום טוב ראשון**, און יעדן טאג חול המועד – פון נאכמיטאג (נאך תמיד של בין הערבים) ביז די נעקסטע פרימארגן.

חידוש:

שמחה איז א זאך פון **עשיה** – „כיצד היו **עושים**?" – נישט בלויז א מצב רוח, נאר קאנקרעטע מעשים.

די מוזיק

דער רמב"ם: החליל מכה, ומנגנים בכינור ובנבלים ובמצלתיים, כל אחד ואחד בכלי שיר שיודע לנגן בו.

חידוש:

„כל אחד בכלי שיר שיודע לנגן בו" – דאס איז **לאו דווקא** פראפעסיאנעלע מוזיקער; יעדער האט געברענגט וואס ער קען שפילן.

דער אופן פון די שמחה – טאנצן, זינגען, דברי שירות ותשבחות

דער רמב"ם: מנגנים, ומי שיודע בפה זינגט בפה, ורוקדין, ומספקין, ומטפחין, ומפזזין, ומכרכרין — כל אחד ואחד כמו שידע. ואומרים דברי שירות ותשבחות.

פשט:

יעדער איינער האט געטאנצט און געזונגען לויט זיין כישרון, און מ'האט געזאגט דברי שירות ותשבחות.

חידושים:

1) „כל אחד כמו שידע":

מ'דארף קענען – איינער וואס קען נישט זינגען אדער טאנצן זאל שטיין אין זייט און קוקן.

2) „אומרים דברי שירות ותשבחות" – צי מיינט עס זינגען אדער זאגן?

„אומרים" מיינט ווערטער זאגן, „מנגנים" מיינט שפילן מוזיק. צי די ווערטער קומען מיט א ניגון? מסתמא יא, אבער „אומרים" אליין מיינט נישט דווקא זינגען. א ראיה פון דער גמרא וואו הלל האט געזאגט „אם אני כאן הכל כאן" – דאס איז אן ענין פון „אומרים", ווערטער זאגן.

3) „דברי שירות ותשבחות" מוז נישט זיין דווקא שבח פאר דעם אייבערשטן:

עס קען אויך זיין זאכן וואס הייבן אויף דעם עולם, שבחים פאר אנדערע אידן. ראיה: אין דער גמרא שטייט „אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו" – דאס איז א שבח פאר מענטשן, נישט דירעקט פאר דעם אייבערשטן.

ושמחה זו אינה דוחה לא את השבת ולא את יום טוב

דער רמב"ם: די שמחה איז נישט דוחה שבת אדער יום טוב, וועגן שמא יתקן כלי שיר. דעריבער האט מען אנגעהויבן מוצאי יום טוב הראשון של חג, און אויב ס'איז שבת האט מען עס נישט געמאכט.

ווער טאנצט – גדולי ישראל

דער רמב"ם: מצוה להרבות בשמחה זו. ולא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות. אבל כל העם האנשים והנשים כולם באים לראות ולשמוע.

פשט:

נישט יעדער האט געטאנצט — נאר די גדולי ישראל. דער עולם איז געקומען צוקוקן און צוהערן.

חידושים:

1) „ולא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה":

אויב ס'וואלט נישט געווען א מצוה, וואלט עס געווען „כל מי שירצה" — אבער ווייל ס'איז א מצוה, באלאנגט עס פאר די גרויסע.

2) פארגלייך צו הלכות שבת:

ווען ס'איז דא סכנה און מ'מעג מחלל שבת זיין, זאל מען עס טון דוקא בגדולי ישראל. דער זעלבער יסוד: לאז די גרויסע מצוות פאר די גרויסע מענטשן.

הלכה ג — שמחה של מצוה = עבודה גדולה

דער רמב"ם: שהשמחה שישמח אדם בעשיית המצוות ובאהבת האל שצוה בהם עבודה גדולה היא.

פשט:

די שמחה פון מצוות טון און פון אהבת השם וואס האט באפוילן די מצוות — דאס איז א עבודה גדולה. דעריבער באלאנגט עס פאר גדולי ישראל.

חידושים:

1) וואס מיינט „שמחה של מצוה" — א יסוד'דיגער חידוש:

דער רמב"ם זאגט צוויי זאכן: (א) שמחה בעשיית המצוות, (ב) באהבת האל שצוה בהם. לויט א כלל גדול אין לשונות הרמב"ם — ווען דער רמב"ם זאגט צוויי זאכן, מיינט ער אז די צווייטע זאך איז דער טייטש פון דער ערשטער. דאס הייסט: „שמחה של מצוה" מיינט נישט שמחה מיט דער מצוה אליין (א מצוה דארף מען טון, ס'איז נישט קיין שמחה אין דעם אליין), נאר **שמחה מיט דעם אייבערשטן וואס האט באפוילן די מצוה** — „באהבת האל שצוה בהם". נישט די מצוה איז דער ציל, נאר דער אייבערשטער וואס שטייט הינטער דער מצוה.

2) פארוואס דוקא סוכות:

ביי חג הסוכות איז דא א ריבוי מצוות עשה (סוכה, לולב, ניסוך המים, שמחה, וכו'), און ס'איז נישטא קיין מצוות לא תעשה (אנדערש ווי פסח וואו ס'איז דא אזוי פיל עשה ווי לא תעשה אויף חמץ). מצוות עשה ווייזט אויף **אהבת הקל** (נישט יראה), און דעריבער איז דוקא סוכות דער צייט פון גרויסע שמחה. גאנץ חודש תשרי — שופר, סוכה, לולב — איז אלעס מצוות עשה, וואס איז אן ענין פון אהבה.

3) אהבה vs. יראה אין שמחה:

ווען ס'איז דא אויך יראה (לא תעשה), פעלט אין דער שמחה, ווייל יראה ברענגט א צוריקגעצויגנקייט. אבער ווען ס'איז נאר אהבה (עשה), איז דא א פולע שמחה. דעריבער איז סוכות — וואו אלעס איז עשה — דער צייט פון „עבודה גדולה" פון שמחה.

4) פארוואס באלאנגט עס פאר גדולים:

ווייל „עבודה גדולה היא" — פשוט'ע אידן ווייסן נישט וואס עס מיינט זיך אמת פרייען מיט א מצוה. א גרויסער איד פארשטייט אז די שמחה איז מיט דער אהבת השם, און דאס איז א הויכע מדרגה.

הלכה ג (המשך) — וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו

דער רמב"ם: וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו, שנאמר „תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב".

פשט:

איינער וואס האלט זיך צוריק פון דער שמחה, קומט אים אן עונש, ווי דער פסוק זאגט.

חידושים:

1) דער רמב"ם'ס פשט אין פסוק:

דער רמב"ם לערנט אז דער עונש קומט נישט נאר אויף „לא עבדת את ה'" — נאר ספעציפיש אויף דאס וואס דו האסט נישט געהאט **שמחה ובטוב לבב** ביי דער עבודת ה'. דאס הייסט, דער חסרון איז אין דער שמחה, נישט אין דער עבודה אליין.

2) א קשיא אויף דעם פשט:

אין פשוט'ן פשט פון פסוק מיינט „בשמחה ובטוב לבב מרוב כל" נישט אז מ'דארף דינען דעם אייבערשטן בשמחה, נאר אז „מרוב כל" — פון רוב גוטס — האסטו געהאט שמחה וטוב לבב (דאס איז דער שכר/סיטואציע), און פונדעסטוועגן האסטו נישט געדינט. דער רמב"ם אבער לערנט עס אנדערש — אז דער חסרון איז אין דער שמחה פון עבודה גופא.

3) [הערה:] פון שמחת בית השואבה קומט רוח הקודש (ווי די גמרא זאגט).

הלכה ד — וכל המגיס דעתו

דער רמב"ם: וכל המגיס דעתו וחושב כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו — הרי זה חוטא ושוטה. על זה הזהיר שלמה ואמר „אל תתהדר לפני מלך". וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו — הוא הגדול המכובד העובד מאהבה.

פשט:

איינער וואס איז א בעל גאוה און האלט זיך צוריק פון טאנצן (אדער טאנצט מיט כובד ראש ווי א „רבי"), איז א חוטא ושוטה. פארקערט, איינער וואס איז זיך משפיל און מאכט זיין גוף גרינג — ער איז דער אמת'דיגער גדול, דער עובד מאהבה.

חידושים:

1) „מתכבד בעיניו במקומות אלו" — צוויי אופנים:

(א) ער האלט אז עס פאסט נישט פאר אים צו טאנצן, (ב) ער טאנצט אזוי ווי א „רבי טאנצט" — מיט כובד ראש, אז עס זעט אויס ווי ער וועט שטארבן — דאס איז אויך א פארם פון „מגיס דעתו".

2) „אל תתהדר לפני מלך":

פאר א מלך (דעם אייבערשטן) איז דער כבוד דוקא אז דו ביסט נאנט צום מלך און ביסט זיך מכניע. נישט דער פלאץ זיך צו מאכן גרעכט און שיין.

3) „העובד מאהבה":

דער וואס איז זיך משפיל ווייזט אז ער דינט דעם אייבערשטן מיט אהבה, נישט נאר מיט יראה (וואס ברענגט צוריקגעצויגנקייט). דאס פארבינדט זיך מיט דעם פריערדיגן יסוד אז סוכות איז אהבה-מצוות.

4) ראיה פון דוד המלך:

דוד מלך ישראל האט געטאנצט „מפזז ומכרכר לפני ה'". מיכל בת שאול האט געמיינט ער מאכט זיך „כאחד הריקים", אבער דוד האט געענטפערט „ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני" — ער וואלט זיך נאך מער משפיל געווען.

5) „והמלך דוד מפזז ומכרכר" — דער תואר „מלך":

דער רמב"ם ברענגט דעם פסוק — און דער חידוש איז אז **דוקא ביים מפזז ומכרכר ווערט ער אנגערופן „המלך"**. דוקא דורך דעם משפיל זיין האט ער געוויזן זיין אמת'דיגע מלוכה. דער קאנטראסט מיט מיכל בת שאול (פון שאול'ס משפחה) וואס האט זיך מתכבד — און דוד איז דער אמת'דיגער מלך.

6) „ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה'":

דער רמב"ם שטעלט אוועק אז אמת'דיגע גדולה און כבוד איז דוקא דורך שמחה לפני ה'.

[הערה: עס ווערט אנגעוויזן אז אין דעם פסוק שטייט אפשר נישט דאס ווארט „המלך" — וואס דארף מען נאכקוקן, צי דאס איז באדייטזאם.]

דער מגיד מישרים'ס ביאור אין שמחה של מצוה

דער מגיד מישרים (ר' יוסף קארו'ס מגיד): „שאין ראוי לאדם לעשות המצוה מצד שאין חובה עליו ומוכרח ואנוס בעשייתה, אלא חייב לעשות וישמח בעשייתן. ויעשה הטוב מצד שהוא טוב, ויבחר באמת מצד שהוא אמת."

חידושים:

1) דער מגיד מישרים'ס שמחה של מצוה = רמב"ם'ס עובד מאהבה:

דער לשון „ויעשה הטוב מצד שהוא טוב ויבחר באמת מצד שהוא אמת" איז ממש דער **לשון הרמב"ם אין הלכות תשובה** וועגן **עובד מאהבה**. דאס מיינט אז שמחה של מצוה איז אין וועזן דאס זעלבע ווי עובד מאהבה.

2) עובד מאהבה לאפוקי שלא לשמה (נישט בלויז לאפוקי מיראה):

ווען דער רמב"ם רעדט וועגן **עובד מאהבה**, מיינט ער נישט בלויז לאפוקי עובד מיראה אין דעם פשוט'ן זין. דער רמב"ם אין **הלכות תשובה** און אין דער **הקדמה צו פרק חלק** מסביר אז **עובד מיראה = שלא לשמה** – איינער וואס טוט מצוות מפני תקוות שכר אדער פחד עונש. אזא מענטש **ווייסט נישט אז די מצוות אליין זענען גוט פאר אים** – ער מיינט אז די מצוות זענען נישט גוט בעצם, נאר מ'דארף זיי טון כדי אנצוקומען צו עפעס בעסער (שכר). קומט אויס אז ער האלט דער שכר/תועלת איז בעסער פון די מצוה גופא, און ער **פרייט זיך נישט אין די מצוה** – ער טוט זי **בהכרח** כדי אנצוקומען צו עפעס אנדערש.

פארקערט, דער **עובד מאהבה** ווייסט אז **השגת ה' און אמת זענען טובים בפני עצמם** – דאס איז די תכלית, און אלע אנדערע זאכן זענען נאר מיטלען צו דערגרייכן דעם. דעריבער איז ער פרייליך מיט דער מצוה גופא, ווייל **דאס איז די תכלית.**

3) דער מגיד מישרים'ס המשך – שמחה אמיתית:

„כשעושין מה שנברא בשבילו ישמח ויגל" – ווען א מענטש טוט דאס וואס ער איז באשאפן געווארן דערפאר, איז ער פרייליך. „דלא כשמחת שאר דברים תלוים בדברים בטלים שאינן קיימין, אבל השמחה בעשיית המצוות היא השמחה האמיתית" – אנדערע שמחות זענען תלוי אין דברים בטלים וואס בלייבן נישט, אבער שמחה פון מצוות איז **שמחה אמיתית** – ווייל זי איז פארבונדן מיט דעם אמת'ן תכלית.

שמחה של מצוה און סוכות – כללי'ער ענין

חידוש: דער רמב"ם'ס הסבר האט נישט ספעציפיש מיט סוכות

דער רמב"ם'ס גאנצע הסבר וועגן שמחה של מצוה איז א נושא כללי – עס האט גארנישט ספעציפיש מיט סוכות, נישט מיט די ספעציפישע מצוות פון סוכות, און נישט קיין סגולה פון זמן הסוכות. עס איז פשוט **די צייט וואס מ'האט זיך צוגענומען צופרייען מיט עבודת השם.**

דער מנהג פון שמחת בית השואבה

דער מנהג צו מאכן שמחת בית השואבה מיט טאנצן איז **לכאורה א נייערער מנהג** – ס'איז נישט אלעמאל געווען. דער רמב"ם זאגט אז מ'זאל אנהייבן מוצאי יום טוב של חג, און אז ס'איז דא א ענין פון זכר למקדש, אבער מ'האט נישט אלעמאל געוואלט עס טון (ווייל ס'איז נישט קיין עבודה בפועל).

דאס ווערט פארבונדן מיט **שמחת תורה** – וואס איז **די גרעסטע שמחה וואס אלע אידן מאכן**, אפילו די וואס ווייסן נישט פון שמחת בית השואבה. דאס איז מסתמא פארבונדן מיט דעם ענין, ווייל סוכות/שמיני עצרת איז **דער גרעסטער פרייליכער יום טוב.**

[דיגרעסיע: מקלין גופן — ס'איז דא רבי'ס וואס טאנצן, אבער „מקיל גופם" מיינט נישט אז מ'גיט א שאקל מיט די הענט מער ווי געווענליך – עס דארף זיין א ריכטיגע שמחה.]

מסכת כתובות – „הניחו לו שוטה לשוטה"

אין מסכת כתובות זעט מען אויך דעם ענין – דער מעשה פון ר' שמעון בן גמליאל'ס טאנצן ביי א חתונה, וואו ער האט זיך **מזלזל געווען אין זיין כבוד** כדי צו טון די שמחה של מצוה – דאס זעלבע ענין ווי דוד המלך.

תמלול מלא

רמב"ם הלכות שופר סוכה ולולב פרק ח – פסולי ד' מינים

הקדמה לפרק

Speaker 1: א גוטן. אונז לערנען רמב"ם הלכות שופר סוכה ולולב, די לעצטע פרק פון די הלכות פון שופר סוכה ולולב. ס'איז די צווייטע פרק פון הלכות ד' מינים. די פאריגע פרק האט מען גערעדט פון די עיקר מצוה פון די ד' מינים, וואס די ד' מינים זענען, די שיעורים, די זמן, ווען מ'איז זיי מחויב, און ווער איז מחויב. און דא גייט מען אריינגיין פרטי דינים פון וועלכע ד' מינים איז מהודר'דיג, מעג מען נוצן, און וועלכע איז פסול. ס'טייטשט, די פריערדיגע פרק איז אויך געשטאנען אביסל, אבער ס'איז נישט געשטאנען וואס איז פסול, נאר ס'איז געשטאנען וואס איז נישט בכלל פון די מינים. מ'דערמאנט אפאר זאכן אז דאס איז נישט אן ערבה, אבער דא אפילו ווען ס'איז שוין אן ערבה אדער ווען ס'איז שוין א לולב, איז נאך אלץ דא וועגן אז ס'זאל זיין פסול.

פאר אונז גייען ווייטער ווילן אונז דערמאנען, מזכיר זיין לשבח, די וואס שטיצן אונזער שיעור, בראש וראשון, אונזער ידיד, דער פטרון פון אונזער שיעור, הרב ר' יואל הלוי וועלטבערגער, זאל דער אייבערשטער אים באצאלן פאר אלע זיינע צדקות, און ספעציעל פאר'ן שטיצן און ספאנסערן דעם שיעור.

הלכה א – פסולים כוללים בד' מינים

דברי הרמב"ם

Speaker 1: שוין, זאגט דער רמב"ם אזוי: **ארבעה מינים אלו, די פיר מינים וואס מ'האט שוין גערעדט פאריגע פרק, שהן לולב והדס** – ער שפעלט והדס, וואס איז די ריכטיגע ווארט צו זאגן? אונז זאגן געווענליך לשון רבים זאגן אונז הדסים, אבער אויף איינס זאגן מיר אונז הדס. **והדס וערבה ואתרוג, איז אזוי: שהיה אחד מהם, וואס איינער פון זיי האט איינע פון די פראבלעמען. יבש, ס'איז אויסגעטרוקנט. או גזול או גנוב, אדער געגזל'ט** – געגזל'ט מיינט געווענליך ארויסגעצווינגען פון יענעם, **או גנוב** איז אזוי פון אונטער זיין רוקן. **אפילו לאחר יאוש**, אפילו אויב די בעלים האבן זיך שוין מיאש געווען, און נאכדעם וואס די בעלים האבן זיך מיאש געווען, באלאנגט עס שוין פאר די גנב. ס'טייטש אז ער האט יעצט א מצוה צוריקצוגעבן, משיב זיין אן אבידה, אבער ס'איז שוין זיינס, ער האט עס קונה געווען. אקעי.

או, לאמיר זיך נאך אויסשטעלן א רגע, זאגן די טעם פון יעדע זאך. די יבש איז נישט קיין טעם. לאמיר זאגן א סענטענס קיין. אוי, אוי, **שאומר של אשרה הנעבדת**, אדער די ד' מינים פון א בוים וואס מ'האט געדינט צו עבודה זרה צו דעם בוים. לכאורה וואס מ'האט אמאל געדינט. נֶעֱבֶדֶת מיינט וואס מ'דינט יעצט. זאגט דער רמב"ם, אדער אפילו א פאל ווען ס'איז שוין נישט נֶעֱבֶדֶת יעצט, פרעזענט, נאר **אֲשֶׁר בִּטְּלוּהָ שָׂרִים מִלְּעָבְדָהּ**, מ'האט עס שוין מבטל געווען, מ'האט שוין אויפגעהערט. די עובדי עבודה זרה האבן שוין געטראפן עפעס א בהמה אחרת נאה הימנו, זיי האבן שוין אנגעהויבן דינען אנדערע, אבער ס'איז שוין בטל געווארן. בִּטְּלוּהָ מיינט מ'האט געמאכט ביטול, אדער זיי דינען עס שוין נישט?

Speaker 2: ניין, בִּטְּלוּהָ מיינט מ'האט עס מבטל געווען לכאורה.

Speaker 1: אקעי, מ'האט מבטל געווען. **אוֹ שֶׁהָיָה שֶׁל עִיר הַנִּדַּחַת**, אדער אויב איינע פון די ד' מינים איז פון עיר הנדחת, **הֲרֵי זֶה פָּסוּל**, איז די אלע זאכן פסל'ט די ד' מינים, דער אתרוג פון די מינים וועט זיין פסול. יא.

טעמי הפסולים

Speaker 1: די סיבות זאלן זיין אזוי: **יָבֵשׁ**, ווייל ס'איז נישט הדר, אדער אין ירושלמי שטייט אן אינטערעסאנטע זאך, אז דער ירושלמי שטעלט צו דעם פסוק **"לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יָהּ"**. א טרוקענע לולב איז א טויטער לולב, אדער א טרוקענע אתרוג.

און **גָּזוּל וְגָנוּב** איז די סיבה ווייל ס'שטייט אין די תורה **"וּלְקַחְתֶּם לָכֶם"**, ס'דארף זיין ענקערס. אקעי, מ'וועט אויסגעפינען אין די טעסט אביסל חילוקים פון די טעמים וואס מ'גייט זען דארט. דא מאכט סתם דער רמב"ם א ליסטע אז זיי זענען אלע פסול, און אלע די זעלבע פסול.

און עבודה זרה און אשרה און עיר הנדחת, נישט עבודה זרה, אשרה און עיר הנדחת, שטייט אין די גמרא דער טעם ווייל היות מ'דארף עס פארברענען, קוקן אונז עס שוין אן ווי ס'וועט שוין פארברענט, ווי ס'איז שוין אונטערוועגנס צו ווערן פארברענט, קוקט מען אונז עס שוין אן ווי ס'האט שוין נישט קיין שיעור. אויב וואנס וועט ווערן פארברענט וועט עס זיין אש, קוקן אונז עס שוין יעצט אן ווי ס'האט נישט קיין שיעור. אונז האבן געלערנט אין פאריגע פרק אז די אלע מינים האבן א שיעור. רייט.

דיון: אשרה — וואס מיינט דער רמב"ם?

Speaker 1: און דאס וואס דער רמב"ם זאגט אשרות איז א פראבלעם, ווייל ווען ער זאגט אפילו בְּטֵלוֹהָ, אז דער עבודה זרה וואס א גוי האט מבטל געווען, אז דער עבודה זרה וואס באלאנגט פאר א גוי, עקשלי, דער עבודה זרה וואס באלאנגט פאר א גוי, וואס דער גוי האט מבטל געווען, מעג מען שוין נוצן, מעג מען שוין מותר בהנאה.

די גמרא שטייט אז די משנה רעדט פון אשרה, אשרה דמשה, ס'איז א לשון, און די רוב מפרשים שטייט, אשרה דמשה מיינט א זמן וואס משה רבינו איז אריינגעגאנגען אין ארץ ישראל, נישט משה, כאילו דער וואס משה רעדט וועגן וואס די אידן שטייט... **"וַאֲשֵׁרֵיהֶם תְּגַדֵּעוּן"**. יא, און דעמאלטס האט עס שוין באלאנגט פאר די אידן, האבן עס נישט געקענט מבטל זיין. דאס מיינט עס.

אבער קומט אויס אז ס'איז נישט קלאר פון די רמב"ם, ווייל די רמב"ם זאגט אשרה, בעצם מיינט ער צו זאגן אויף עבודה זרה של ישראל. אזוי קומט אויס פשוט טייטש, אבער ס'איז נישט קלאר אין די רמב"ם וואס די טייטש.

Speaker 2: דו זאגסט אז ס'זאל זיין לאו דווקא אשרה. דער רמב"ם מאכט א חילוק עבודה זרה און אשרה. בעצם, די חילוק מיינט עבודה זרה של ישראל ועבודה זרה לא של ישראל.

Speaker 1: אפשר האט דער רמב"ם געוואוסט אזוי ווי אז אידן האבן... אשרה איז געווענליך געווען א גוי'אישע זאך, אשרה פון גוים. אידן האבן נישט געהאט אריין אן אשרה, נאר עבודה זרה.

אגעין, די תירוץ אויף די אלע קשיות איז אלעמאל אז דער רמב"ם זאגט וואס ס'שטייט אין די משנה און די גמרא. דער רמב"ם שרייבט נישט איבער כמעט קיינמאל נישט. אויב ער שרייבט יא, איז דאס דעמאלטס א חידוש. אין די משנה שטייט אשרה פסולה ועבודה זרה כשרה. די גמרא קומט אויס אז עבודה זרה איז כשרה, שרייבט דער רמב"ם אזוי. און דער רמב"ם האט נישט מסביר געווען וואס די גמרא האט מסביר געווען, וואס ס'מיינט מקלח אשרה, ווייל ס'איז נישט נוגע. ווען גייט מען טרעפן אן אשרה? ס'איז גענוג, מ'איז יוצא.

איך בין אביסל מיואש פון אלעמאל אויסטראכטן פון אונטער די ערד פשטים וואס דער רמב"ם האט געמיינט די גמרא מיינט. דער רמב"ם האט געהאט איין דזשאב, איבערצושרייבן יעדע הלכה וואס שטייט אין די גמרא. אין די משנה שטייט אז אשרה איז פסול, עבודה זרה איז כשרה לכבתי עבד. דאס האט ער געשריבן. די הלכה למעשה וואלט ער געדארפט שרייבן, אבער ס'איז דאך מסתמא נישט נוגע די הלכה למעשה. ס'איז דאך לאנג נישט געווען קיין אשרות, ס'איז דאך לאנג נישט געווען קיין עבודה זרה, ס'איז דאך נישט קיין זאך וואס איז עכט נוגע. ער דארף זאגן וואס שטייט.

פארוואס נישט מצוה הבאה בעבירה?

Speaker 1: די סיבה פארוואס אונז האבן נישט געזאגט אויף די אלע זאכן וואלט מען געקענט זאגן אנדערע תירוצים, א מצוה הבאה בעבירה, אזוי ווי דער רמב"ם זאגט לגבי אנדערע מצוות, למשל ביי מצה האט ער געזאגט אזוי, אבער ס'זעט נישט אויס אזוי, ווייל אויב יא וואלט נישט געדארפט זיין קיין חילוק צווישן ערשטע טעג און אנדערע טעג, אבער די טעג וועט מען זען שפעטער אין רמב"ם.

הלכה — עבודה זרה: לכתחילה פסול, בדיעבד כשר

דברי הרמב"ם

Speaker 1: שוין, זאגט דער רמב"ם ווייטער, **היה אחד מהן של עבודה זרה, אויב איינע פון די ד' מינים איז פון עבודה זרה, לא יטלנו לכתחילה**, לכתחילה זאל מען נישט נעמען פון עבודה זרה, ס'איז א מיאוס'ע זאך. **ואם נטלו יצא**, ווייל וואנס ער האט עס גענומען פאר מצוה, איז קיינמאל מיט דעם אליין האט ער עס מבטל געווען.

Speaker 2: ניין, ניין, ניין. דאס איז ביטול, ניין?

Speaker 1: ניין, ניין. זיי האבן געלערנט, אבער די סברא איז אסור בהנאה, באתר איז נישט קיין פראבלעם. פארוואס נישט? פארוואס משת לב על ההנות ניתנו? עבודה זרה איז נישט קיין בייז. מ'דארף נישט פארברענען, ווייל מ'קען עס מבטל זיין. אין הלכות שופר האבן זיי געלערנט די זעלבע זאך, אז עבודה זרה איז נישט קיין פראבלעם נאר אויב ס'איז חייב שריפה.

וויאזוי איז שייך עבודה זרה וואס איז נישט חייב שריפה? דארף מען וויסן פראקטיש, וויאזוי עבודה זרה איז נישט חייב שריפה. איך וויל איך פרעג, אפשר דאס אליין, ווען א מענטש נעמט עס און ער גייט מיט צום פאר לשמים, איז דאס נישט א ביטול?

Speaker 2: נאר אויב ס'איז זיינס, אויב ס'איז זיינס העלפט עס שוין אין שפיטל. א איד קען נישט מבטל זיין מיט דזרה, נאר א גודל וואס איז מיט דזרה.

Speaker 1: סאו ממילא תליא צו ווייל למעשה האט ער נישט הנאה געהאט פון דעם, ווייל מצוות לאו ליהנות ניתנו.

הלכה — כמוש

Speaker 1: שוין, ווייטער. **היה כמוש**, אויב דער אתרוג אדער איינע פון די מינים איז אנגעהויבן ווערן פארטרוקנט, **אבל לא גמר ליבש**, און נישט אינגאנצן אויסגעטרוקנט, איז אנדערש ווי יבש. ס'איז דאך יבש מיינט אינגאנצן טרוקן. כמוש, ווען ס'איז אונטערוועגנס צו ווערן טרוקן, **איז כשר**. יא.

הלכה — בשעת הדחק: לולב היבש כשר

דברי הרמב"ם

Speaker 1: **ובשעת הדחק**, זאגט דער רמב"ם, **בשעת הדחק או בשעת הסכנה**, ווען ס'איז א שעת הדחק, ווען ס'איז שווער צו טרעפן, אדער בשעת הסכנה, איז די זעלבע געדאנק, ס'איז שווער צו טרעפן וועגן סכנה אדער וואס, איז אזוי, **לולב היבש כשר**, דער לולב וואס איז יבש איז דאן כשר, **אבל לא שאר המינים**. אויף יבש איז דא דער חילוק צווישן שעת הדחק און נישט שעת הדחק, אבער נישט לשאר המינים.

דרך הרמב"ם: זאגן וואס שטייט אין די גמרא

Speaker 1: דאס גייט ווייטער מיט דער רמב"ם'ס דרך פון פלעין זאגן וואס ס'שטייט אין די גמרא, און נישט אלעמאל גיין מיט סברות און למדות. פארוואס? ווייל אין די משנה שטייט מעשה ב... רבי יהודה האט געזאגט מעשה בבני הכפרים אדער עפעס אזוי, שהיו מורישין לולביהן לבניהם. זיי האבן מוריש געווען זייערע לולבים צו זייערע קינדער. זאגט דער תוספות רי"ד, אז ממילא האט רבי יהודה גע'טענה'ט אז פון דעם זעט מען אז לולב

היבש... ניין, די גמרא, רבי יהודה האט געֿטענה'ט פון דעם אז לולב היבש איז כשר. האט מען אים געענטפערט, אמרו לו, אין שעת הסכנה ראיה, אדער אין שעת הדחק ראיה, ס'קומען ביידע פון די זאכן.

איז ממילא קומט אויס, און דער רמב"ם האט פארשטאנען אז אויב אזוי שטייט דא אין די גמרא אז בשעת הדחק מעג מען יא נעמען א לולב יבש, נאר בשעת... לכתחילה, דאס הייסט נאר נישט טאר מען נישט.

און די גמרא רעדט דאך פון א לולב, ס'רעדט נישט וועגן אנדערע מינים. האט דער רמב"ם מחליט געווען אז דאס איז א ספעציעלע היתר פאר א לולב.

דיון: פארוואס נאר לולב?

Speaker 1: פארוואס א חילוק א לולב? טעקניקלי איז דא אפשר א חילוק לולב און אנדערע זאכן, אדער נאך מער פון דעם, איז דא אפשר א חילוק למד'יש צווישן די פסול יובש און אנדערע פסולים? פארוואס קען מען דאס זאגן אויף יעדע פסול? דאס איז אלעס ווען מ'קען, אבער בשעת הסכנה זאל מען נעמען מיט א פסול. אזוי האבן טאקע געזאגט אנדערע, איך האב געזען דער מגיד משנה ברענגט, אנדערע גאונים האבן טאקע אזוי געזאגט. אבער דער רמב"ם האט מחליט געווען אז ניין, וואס ס'שטייט אין די גמרא זאגט מען, וואס ס'שטייט נישט אין די גמרא זאגט מען נישט. די גאונים האבן געזאגט אויף אלע פסולים, אויך נקטם. איך זאג אויף אלע פסולים, און אויך אויף אלע מינים. יעדע זאך וואס ס'איז דא א פסול, וואס איז א חילוק יובש מיט נקטם אדער עניטינג?

דעת הראב"ד

Speaker 1: דער ראב"ד קריגט זיך, דער ראב"ד זאגט אז ווען די גמרא זאגט אז זיי האבן עס געטון וועגן בשעת הדחק, מיינט נישט צו זאגן אז זיי האבן יוצא געווען, נאר ס'איז געווען א שעת הדחק. זיי האבן טאקע נישט יוצא געווען, אבער הואיל ויום טוב האבן זיי געוואלט ס'זאל אויסקוקן עפעס ענליך צו די אלע מינים, אבער זיי האבן טאקע נישט געמאכט קיין ברכה. זיי האבן טאקע נישט יוצא געווען די מצוה.

איז אינטערעסאנט, צוויי וועגן וויאזוי מען קען אפלערנען. איינס, שוין, ס'האט דאך א ראיה אז זיי האבן טאקע נישט יוצא געווען יענע יאר. יא, ווייל דארט שטייט אין די גמרא, דאס האבן מיר גערעדט פון די גמרא נעכטן, אז שלא תשכח תורת לולב. די גמרא זאגט נאר אויף א פרוש זאל מען עס נישט טון, אבער אויף א יבש זאל מען עס אפשר יא טון, אזוי ווי מיר האבן אויך געלערנט די גמרא.

ביאור דעת הראב"ד: מורישין לבניהם

Speaker 1: און דער ראב"ד זאגט א פאני זאך, אבער אז דאס וואס שטייט רבי יהודה שומר ראשון לבניו ולבניו, מיינט ער צו זאגן, יא, ס'איז אן ענין צו מוריש זיין, אז מ'איז יורש, און דער רמב"ן און אנדערע זאגן עפעס א חידוש, ס'איז א ירושה, גייט ירושה. וואס איז די חילוק? אז דער טאטע האט א זאך, ירושה, ס'דארף נישט קיין אנדערע רבי יהודה זאל אונז פארציילן אז ירושה ארבעט. ער מיינט צו זאגן שומר הראשון אז זיי זאלן עס האלטן, זאלן זיי האבן פאר פסח. לא יתרא אלא שיהיה מראשון לדברנו לבנים, און זיי זאלן עס נוצן פסח. איך מיין סוכות, נישט אז זיי האבן געמיינט.

אזוי האב איך פארשטאנען וואס ער זאגט, אז זיי האבן עס געהאלטן כדי אז סוכות זאלן זיי האבן די אלע מינים, זיי זאלן געדענקען וואס די אלע מינים מער. אבער אן א ברוך טאקע. זיי האבן פארשטאנען אז ער מיינט צו זאגן אז ס'איז עפעס א חידוש אין הלכות ירושה. און אויף דעם פרעגט דער רמב"ן אז ער פארשטייט נישט וואס דער חידוש אין הלכות ירושה איז דאך פשוט. ווייל ער ברענגט דאך דעם אשתא מראשון, עפעס וויל ער פון דעם, פארשטייסט? אין די נא ותנא שטייט נישט שאומר ראשון והיו ביניהם נוטלים, ס'שטייט יא. אזוי שטעלט זיך פאר דער רמב"ם אז ס'שטייט, אבער ס'שטייט

פרק ח: פסולי ד' מינים — הלכה א (המשך) והלכה ב-ג

הלכה א (המשך) — לולב יבש בשעת הדחק

Speaker 1: אה, ס'שטייט "ויוצאים להם בחג". ניין, מ'דארף קוקן אפשר איז א גרסא. אין די משנה שטייט נישט "ואינו אתם". ער זאגט אז... ניין, ער זאגט דאך חכמה, אז דאס... דער רמב"ן טענה'ט אז אוודאי מיינט ער דאס צו זאגן, ווייל וואס מיינט ער צו טון? אפשר מראשון סתם כדי צו מאכן פון אים א שטריק? וואס איז דער חידוש?

אבער שוין, זאגט ער, דאס איז זייער א שיינע קעיס פון דעם רמב"ם'ס מהלך. לפי דעתי, אויב די גמרא האט געֿפסק'נט לויט ווי דער רמב"ם האט פארשטאנען, הגם די גמרא שטייט נישט דאס מפורש, דער רב האט גערעכט אז ס'שטייט נישט מפורש, אבער דער רמב"ם, אזוי ווי דער רמב"ם איז מסביר, נעמט אן אז דאס מיינט די גמרא צו זאגן אז ס'איז א היתר שעת הדחקה אפילו לא יבוש, איז דא אזא היתר.

אויף די אנדערע זייט שטייט נישט, איז נישט דא איי, די סברא איז די זעלבע? איך קער נישט, דער רמב"ם קער נישט וועגן סברות. נאר ס'איז דא די וואס ווען זאגן אז ביי א לולב יבש איז נישט אזוי שלעכט ווי אן אתרוג יבש, למשל. וואס קען זיין? נאטו יא, אז די נייעס איז נישט אזוי... לולב יבש זעט נישט אויס אזוי סאך אנדערש ווי א פרישע ווי אן אתרוג פון א פרישע.

שוין, נא. אלעס קענסטו זאגן. שוין, וואס איז דא? איך וואלט דאס זאגן נאך מער. לולב... אה, ס'איז נישט דא דא נישט. איך זאג אפשר לולב פון רבי יהודה מיינט לולב ומינים, אזוי ווי מיר האבן זיי געזען פריער, ווייל נטילת לולב איז כולל אלעס. לולב וד' מינים.

קען אויך זיין פראקטיש, אפשר לולב איז שווערער צו טרעפן. לולב איז דאך א גרויסע בוים. מה הדס והערבה וואקסן אזא קליינע בוש, ס'איז אלעמאל דא. אתרוג איז נישט אלעמאל דא, אבער ס'איז נישט דא. אתרוג זעט מען די פריש אדער וואטעווער ס'איז.

Speaker 2: יא.

הלכה ב — פסולי אתרוג: ערלה, תרומה, טבל, דמאי

Speaker 1: שוין. זאגט דער רמב"ם וויטער נאך זאכן וואס פסל'ט אתרוג. זאגט דער רמב"ם, עד כאן האבן מיר גערעדט פסולים וואס איז אלע מינים. יעצט הלכה ב' רעדט דוקא פון אתרוג. לכאורה ווייל די פסולים איז נישט שייך ביי אנדערע מינים. ס'איז נישטא קיין ערלה מיט אלע זאכן אויף די אנדערע דריי מינים, ס'איז נישט קיין פירות. אזוי מיינט איך.

Speaker 2: יא?

Speaker 1: יא. **אתרוג של ערלה, ושל תרומה טמאה, ושל טבל**, וואס איז אסור אלס ערלה, אדער ווייל ס'איז תרומה וואס איז טמא געווארן, אדער טבל וואס מ'האט נאכנישט אראפגענומען מעשרות, **איז פסול. אבער של דמאי**, ווען ס'איז נאר ספק אז ס'איז טבל, **איז יא כשר**, אזוי ווי אסאך אנדערע הלכות.

פארוואס? ווייל ס'איז דא א מציאות אז ער זאל עס עסן, **שאפשר שיפקיר נכסיו ויהיה עני**. די הלכה איז אז אן עני מעג יא עסן דמאי. ממילא, היות א מענטש האט אן אופן אז ער זאל עס מעגן עסן, א היתר אכילה שייך אז ער זאל עס קענען עסן, ממילא מעג מען עס נוצן פאר די ד' מינים. ביי די אנדערע איז נישטא קיין שום וועג אז ער זאל מעגן עס הנאה האבן, ממילא פעלט אים דא "לכם", דאכט זיך. מה שאין כן ווען ס'איז שייך, הייסט עס "לכם".

תרומה טהורה ומעשר שני — "לא יטול"

Speaker 1: ווייטער, **אתרוג של תרומה טהורה, און די זעלבע זאך של מעשר שני בירושלים, לא יטול**, זאל מען נישט נעמען. פארוואס? **שמא יכשירנו לטומאה.** מיר האבן פריער געלערנט אז די ד' מינים איז מען ביזי מיט וואסער, מ'לייגט עס אריין אין וואסער, סאו האט מען מורא אז ער וועט עס טאטשן מיט נאסע הענט און ער וועט עס מכשיר זיין לטומאה. ממילא איז נאר א לכתחילה'דיגע חשש.

איך מיין, מ'מיינט לכאורה באופן אז ער קען טרעפן אן אנדערע, ער קען טרעפן א מער כשר'ע. איך גלייב נישט אז די חשש שמא יכשירנו לטומאה וועט זאגן אז ער זאל דאס יאר נישט יוצא זיין די ד' מינים. איך ווייס נישט. די אלע "לא יטול"ס ווייס איך נישט וואס זיי מיינען. דא קען מען זאגן אז "לא יטול" זאל זוכן עפעס אנדערש. **ואם נטל**, אויב האט מען יא גענוצט די אתרוג של תרומה טהורה, **איז כשר**.

דיסקוסיע: וואס מיינט "לא יטול"?

Speaker 2: דער רמב"ם האט נישט געוואוסט וויאזוי צו שרייבן אז ער זאל זוכן אן אנדערע? ער האט געדארפט שרייבן "לא יטול"? איך ווייס נישט, ער ברענגט די לשון הגמרא אדער וואס, די לשון המשנה.

Speaker 1: נו, אפשר מיינט עס דאס וואס דו פרעגסט, אז די משנה האט נישט געקענט זאגן דאס. אפשר מיינט ער אז ער זאל נישט, ער טאר נישט. וואס ווייסטו צי די רבנן קענען עוקר זיין די חיוב דאורייתא? אבער דאס איז א שוואכע דרבנן, אז ס'איז שמא יכשילנה לטומאה. מ'קען דאך אים זאגן אז ער זאל אכטונג געבן עס נישט צו טאטשן מיט נאסע הענט.

נאכאמאל, יעדע דרבנן איז לשמא. פארוואס איז עס אנדערש? וואס איז די איסור בכלל, תרומה טהורה צו מאכן טמא? וואס איז דאס, א לאו? איך געדענק נישט וואסערע איסור ס'איז.

Speaker 2: ניין, ס'איז נישט קיין איסור, די תרומה וויל נישט.

Speaker 1: וואס? מ'טאר עס? מ'טאר נישט קיין איסור צו מטמא זיין תרומה?

Speaker 2: ניין.

Speaker 1: אה. נאר מ'וויל נישט. מ'טאר נישט עסן.

דער רמב"ם'ס דרשה: "פרי" מיינט ראוי לאכילה

Speaker 1: ער ברענגט, דו האסט געזאגט אז "לכם" — דאס איז רש"י און תוספות וואס האבן גע'טענה'ט אז "לכם" איז עפעס א לימוד. נישט אז אויב ס'איז נישט ראוי לאכילה הייסט עס נישט דיינס, ווייל דאס איז די נושא פון איסורי הנאה וואס מ'האט געלערנט. איסורי הנאה איז נישט קיין פראבלעם אויף די אלע מינים, נאר ווען ס'איז חייב שריפה וואס האט נישט קיין שיעור. ווייל ער לערנט דאך קלאר פון אפילו עבודה זרה איז לכאורה אסור בהנאה, אבער מ'האט געלערנט אז ס'איז נישט קיין פראבלעם.

נאר די זאכן וואס זענען אסור באכילה, אן אתרוג וואס איז אזא מאכל, א לולב וואס האבן מיר געזען די עפעס הלל, אבער אן אתרוג. אפשר איז געווען אנדערע זאכן נישט נוגע, אבער אן אתרוג וואס איז נישט ראוי לאכילה איז אזא פסול פסול. איז די רש"י און תוספות האבן געזאגט אז ס'האט צו טון מיט "לכם", ס'איז עפעס א נושא אז ס'דארף זיין אזוי ווי מ'האט געלערנט "לכם" וכל צרכיכם, ס'דארף זיין ראוי לאכילה.

אבער דער רמב"ם אין פירוש המשניות זאגט אן אינטערעסאנטע לשון: **"שהרי אמר השם פרי, ואלו אינם ראוין לאכילה"**. עפעס א "פרי" מיינט א מאכל. אן אתרוג דארף זיין א מאכל, דו דארפסט עס נישט עסן, אבער דו דארפסט עס קענען עסן. און מ'שריינקט איין אז עפעס איז אסור באכילה, הייסט עס נישט קיין "פרי". אזוי זאגט דער רמב"ם, ס'איז אן אייגענע דרשה, איך ווייס נישט פון וואו ער האט גענומען די ווערטער פון.

דיסקוסיע: עבודה זרה — אסור באכילה?

Speaker 2: אבער עבודה זרה איז נישט אסור באכילה, ס'איז אסור בהנאה.

Speaker 1: ס'איז אסור באכילה, ס'איז אסור באכילה, ס'איז ערגער. ס'איז אסור באכילה מכל וכל.

Speaker 2: אקעי. איך ווייס נישט אז מ'טאר נישט עסן עבודה זרה. מ'טאר נישט?

Speaker 1: ניין, זיכער נישט.

באמערקונג: פסולים נוגעים נאר צו אתרוג

Speaker 1: אויך האב איך געזאגט צו באמערקן אז דער רמב"ם זאגט "אתרוג של ערלה", ער זאגט נישט די ד' מינים, ווייל נאר אתרוג איז נוגע, איז א פרי וואס איז דא אויף דעם ערלה. אויף בלעטער און אויף זאכן וואס איז נישט ראוי לאכילה איז נישט דא קיין ערלה. אדער בתרומה, יא. אזוי האט מען עס גע'טענה'ט א מינוט צוריק.

Speaker 2: איך האב נישט געהערט.

Speaker 1: יא. איז דאס איז פסולים כלליים פון דברים אזוי ווי איסורים, אדער זיי האבן יעצט נישט ראוי לאכילה. יעצט גייען מיר לערנען פון פסולים וואס... די אלע פסולים, מיין איך, אויב איך געדענק, האבן צוטון מיט דעם וואס ס'שטייט "פרי עץ הדר", און מ'לערנט אזוי ווי אן אתרוג דארף זיין הדר, טייטש שיין, און אלע מינים דארפן זיין שיין. אבער דאס איז נישט די זעלבע, יעדע מין האט זיך זיין קלאל. ס'איז דא חלקים וואס זענען ענליך, אבער יעדע זאך האט זיך זיין זאך.

הלכה ג — פסולי לולב: נקטם ראשו, נסדק, עקום

Speaker 2: יא, ס'איז קודם א לולב.

לולב שנקטם ראשו

Speaker 1: **לולב שנקטם ראשו**, וואו דער שפיץ פון דעם לולב איז געווארן אפגעהאקט, **פסול**.

נסדק — צעשפאלטן

Speaker 1: **נסדק**, אבער אויב ס'איז געווארן צעשפאלטן, איז **אם נתרחקו שני צדדיו זה מזה עד שיראו כשנים**, אויב ס'איז געווארן ממש אזוי ווי צוויי לולבים, די שפאלט גייט טיף אריין, **איז עס פסול**.

Speaker 2: צוויי לולבים?

Speaker 1: ס'מיינט אז די גמרא שטייט אויף דעם "דומה כהימנק", אז ס'איז שטארק. נסדק מיינט אז ס'איז א שפאלט, אבער ס'איז דא א שפאלט וואס ס'שטייט נאך גראד, און ס'איז דא א שפאלט וואס ס'שטייט שוין אזוי, ס'איז שוין ממש ווי א הימנק, ס'איז א כלי אזא.

Speaker 2: צוויי לולבים?

Speaker 1: ער זאגט נישט הימנק, ער זאגט "כשנים", ס'זעט אויס ווי צוויי. צוויי ראשיו.

Speaker 2: צוויי לולבים?

Speaker 1: ניין, ניין, ניין. ס'שטייט "נסדק ראשו", רייט? נסדק גייט אויך אויף ראשו. פון אויבן זעט עס אויס ווי צוויי לולבים, ווי צוויי שטיקלעך. ס'שטייט נישט צוויי לולבים, ס'מיינט צוויי... ס'שטייט נישט צוויי לולבים, צוויי קעפ. ווייל ס'שטייט אין די גמרא "דומה כהימנק", נישט שייך צו זאגן פון צוויי לולבים. די רמב"ם איז ווען ס'זעט אויס ווי צוויי, ווען ס'איז גענוג צעשפאלטן. די צדדים זענען אויס עקסטער.

עקום לפניו ולאחוריו

Speaker 1: **היה עקום לפניו**, אויב איז עס קרום פון פאראויס, טייטש ער רוקט זיך, די זייט פון די שדרה גייט אויף די פראנט, **שהרי שדרו כגב בעלי חטוטרת**, די שדרה זעט אויס אזוי ווי די רוקן פון מענטשן מיט א הויקער, א הטוטרת, **איז פסול**, ס'איז נישט שיין.

אבל היה עקום לאחוריו, אבער אויב פארקערט, ס'איז געבויגן בעקווארדס, טייטש צוריק, נישט די שדרה איז געבויגן, נאר די אנדערע זייט איז געבויגן... נאכאמאל. די שדרה איז די רוקן. ס'איז דא א שדרה, אזוי ווי די בעק, און נאכדעם איז דא וואו ס'איז אפן. ס'קען זיין געבויגן צו די דירעקשאן פון וואו ס'איז אפן, און ס'קען זיין געבויגן צוריק צו וועג, לצד השדרה. וואו די שדרה איז, דאס איז **כשר, שזה ברייתו**, דאס איז מער נאטורליך פאר אים. דאס איז די נארמאלע וועג פון א לולב.

Speaker 2: ווייל אזוי וואקסט עס דאך?

Speaker 1: ווייל ס'קומט דאך ארויס פון א בוים, ס'גייט ארויס. שפעטער ווען ס'עפנט זיך, ווערט עס שיף אויף דעם וועג. יעצט איז עס נאך

גראד, יא, כשרביט, ס'איז גראד. דער חובה איז עפעס א מציאות פון...

Speaker 2: ניין ניין ניין, שזה בריתו, ס'שטייט דאך אויף א בוים, אויף א בוים שטייט עס, און ס'שטייט נישט גראד, גארנישט שטייט נישט גראד. ס'גייט אזוי, ס'איז דאך די אויטסייד. דער שדרה שטייט פון די אויטסייד, און ס'דרייט זיך אביסל. פאר דעם, דאס איז נארמאל. דו קענסט טרעפן אפשר גאר א גראדע, אבער אויב ס'איז קרום, איז עס א נארמאלע זאך. אזוי גייט עס א לולב.

עקום לצדדין

Speaker 1: **היה נכפף לאחד משני צדדיו**, אויב ס'איז גערוקט צו איינע פון די זייטן, וואס טייטש איז קרום אויף די זייטן, נישט פראנט אדער בעק, נאר רעכט אדער לינקס, **איז אויך פסול** אז ס'איז נישט שיין.

נפרדו עליו — די בלעטער צושפרייט

Speaker 1: **נפרדו עליו זו מעל זו**, אויב די בלעטער האבן זיך צושפרייט, **אבער ולא נדלדלו**, נישט אינגאנצן צושפרייט און געווארן פאראהארטעוועט צושפרייטערהייט, **כעלי החרות**, אזוי ווי די לולב, ווען ס'ליגט לאנג אויף די בוים ווערט עס ממש אזא אינגאנצן אפן. דעמאלטס איז עס נאך **כשר**, ווייל ס'איז נאר אביסל צושפרייט, דאס איז נישט... דאס פסל'ט נישט.

אבער נפרצו... ס'איז אביסל אפן די גאנצע זאך. סאו ווען ס'איז אינגאנצן אפן אזוי ווי עלי החרות, האט ער שוין... נפרצו, נישט נפרדו.

דיסקוסיע: נפרצו vs. נפרדו

Speaker 2: נפרצו מיינט צוריסן געווארן, ניין?

Speaker 1: ניין, זאגט דער רמב"ם. נפרצו. נפרצו. והוא. נפרצו... אה, נפרצו מיינט אזוי ווי געעפנט, צושפרייט, אזוי ווי א פירצה. נפרדו און נפרצו איז...

פסולי לולב: נפרצו, נפרדו, תיומות, והדס שנקטם ראשו

המשך: נפרצו ונפרדו — מחלוקת רמב"ם וראב"ד

Speaker 1:

דעמאלטס איז עס נאך כשר, ווייל ס'איז נאר אביסל צושפרייט, דאס איז נישט... דאס פסל'ט נישט. אבער **נפרצו**... ס'איז אביסל אפן די גאנצע זאך. סאו ווען ס'איז אינגאנצן אפן אזוי ווי עלה חרות, האט עס שוין... האבן מיר געזען נעכטן. נפרצו... ניין, דאס איז נפרצו, נישט נפרדו. נפרצו מיינט צוריסן געווארן, ניין?

ניין, זאגט דער רמב"ם. נפרצו. נפרצו... והוא. נפרצו מיינט אזוי ווי געעפנט, צושפרייט, אזוי ווי א פרצה. נפרדו און נפרצו איז די זעלבע ווארט, אבער ס'האט חושב צו סוד. אפילו די גמרא האט מסביר געווען אז די דריי האבן פארשטאנען אז דאס איז דער חילוק.

יעצט, ס'איז געווארן שטח צווישן די בלעט און נפרדו. **ואישו ידלדלו משדרו של לולב**, ס'איז געווארן לוז, אנשטאט זיין זיך האלטן אויף ארויף ביי די שדרות, איז עס געווארן אינגאנצן צעשפרייט. **כאלה אחריות**, אזוי ווי ווען ס'הייסט שוין אחריות, אדער ווען ס'איז אינגאנצן אפן, איז פסול. דאס איז דער רמב"ם'ס טייטש פון נפרצו און נפרדו.

רבי האט דאך עפעס אן אנדערע טייטש. דאס ווייס איך נישט אויף די מינוט.

דער ראב"ד טענה'ט אז נפרצו איז נישט טייטש אזוי ווי דער רמב"ם טייטשט אז ס'איז געעפנט כאלו אחריות, נאר **שנסדקו לארכן בשלא נדקו מן השדרה**. ער זאגט אויך נישט אז ס'איז אפגעשניטן, אבער ער זאגט אז ס'איז געווארן צוטיילט. עפעס די... די... וואס הייסט עס? די בלעטער, די אויבערשטע בלעטלער האבן זיך צעטיילט.

איך מיין אז דער רמב"ם אליין... דער מאור עינים גייט שפעטער רופן תהי ימות? דער מאור עינים טענה'ט מיין איך אז... אז דאס איז אויך אמת. יא, איך מיין אז דער בייגער משנה פארשטייט אז ביידע זענען פסול. דאס הייסט, דער רמב"ם זאגט דא אז אפילו ווען ס'איז נישט אנגעפאלן גארנישט, נישט גארנישט צעשניטן, אבער ס'איז אפן אזוי ווי אחריות, איז עס פסול. און דער רמב"ם זאגט אז ווען ס'איז צושפאלטן פון אויבן איז פסול. לכאורה, דער רמב"ם גייט דאס רופן נחלקת יומות שפעטער, אבער יעצט איז דער רמב"ם אויך מחולק. וועגן דעם שטימט עס. ווען מ'וועט זען די נעקסטע הלכה וועט מען פארשטיין דאס.

דיסקוסיע: האט דער ראב"ד מודה וועגן חריות?

Speaker 1:

יא, זאגט דער רמב"ם ווייטער, א מינוט, דער ראב"ד וועט מסתמא אויך מודה זיין אויף די אלע חריות אז ס'איז פסול, ווייל ער האט זיך נישט געקריגט אויף די הלכה וואס מיר האבן געלערנט אין די פריערדיגע פרק, אז לולב הייסט נאר ביי די סטעידזש פאר אלע חריות.

אבער ניין, א נפלא'דיגע אלע חריות מיינט נישט אז ס'איז שוין געווארן יענע סטעידזש, קען דאך נישט זיין, ווייל אויף דעם דארף איך נישט דער רמב"ם זאגן, און ער מיינט צו זאגן ס'איז כה. ס'שטייט נישט אין די רמב"ם אז ס'איז געווארן הארט. דו האסט אריינגעלייגט א ווארט אז ס'איז געווארן הארט. איך שטייט נישט אין די רמב"ם דאס. ס'מיינט אז ס'איז געווארן...

ער ברענגט דא א... איך ווייס נישט ווער ער האט אים גע־זאגט, ער ברענגט פון די פיקטשער אפשר פון די רמב"ם אז ס'ווענדט זיך אויב ס'פאלט אראפ אדער ארויף. אויב ס'האט זיך אביסל געאפן, דארטס שטייט נאך גראד, דעמאלטס הייסט עס נפרצו, און דעמאלטס איז עס כשר. אויב ס'פאלט שוין אראפ די בלעט, הייסט עס נפרדו, און דעמאלטס איז עס פסול. דאס טענה'ט הרב... אה... וואס הייסט ער? דער ביאור פון רב היטריק, וואטעווער, פון מדירת חיטריק. בשם א פיקטשער פון די פירוש המשנה.

אבער על כל פנים, ס'שטייט נישט... זעהסט רש"י למשל זאגט יא אז ס'ווערט הארט, יא, ס'ווערט א דורך. איך זעה נישט אז רש"י זאגט אז דאס איז די פסול פון נפרדו, איך ווייס נישט, פון נפרדו. קומט דער רמב"ם לכאורה רעדט א סטעידזש פארדער, ווייל דעמאלטס ביסטו גערעכט, דעמאלטס איז שוין ממש די פסול פון... איך מיין, ס'איז נישט קיין לולב, דעמאלטס איז שוין א חריות. מ'רעדט נישט אז ס'איז געווארן א חריות. אקעי. ס'זעט שוין אויס אביסל אזוי ווי יענץ. קען זיין ס'געשעט ווען ס'האלט שוין נענטער סטעידזש, איך ווייס נישט. אדער קען סתם זיין, קען זיין אין ענדער איז צופויגן, איך ווייס נישט.

הלכה ד: נחלקה התיומת — די מציאות פון תיומות

Speaker 1:

יעצט גייט רמב"ם מסביר זיין עפעס א שטיקל מציאות, כדי ער זאל קענען מסביר זיין די נעקסטע רעסיון של לולב. דער סדר וויאזוי די בלעטלעך פון די לולב וואקסן איז אזוי: **כשם גדלים, גדלים שניהם שניהם**, זיי וואקסן אין סעט, זיי וואקסן אזוי ווי יעדע בלעטל איז דאבל. **די דבוקים מגבים** זענען דבוק, זיי זענען צוזאמגעקלעבט פון אינעווייניג. זאגט ער, **וגב כל שני על הנה הדבקים הוא הנקרא תאומות**. די פלאץ וואו ס'איז מחבר, די פלאץ וואו די צוויי בלעטער זענען מחבר און זענען דאפל, ווערט גערופן תאומות, מלשון תאומים, יא? ס'איז א צווילינג.

איז די הלכה, **נחלקה התאומות**, אויב די תאומות איז געווארן צוטיילט, פסול.

דיסקוסיע: וויפיל תיומות מוזן זיין צוטיילט?

Speaker 1:

ער זאגט אונז נישט קלאר צו מ'רעדט דא פון וויפיל תאומות, אדער מיינט די מיטלסטע וואך, אדער מיינט אלע תאומות זענען געווארן נפרעים. מגיד משנה האבן אנגענומען אז דער רמב"ם מיינט צו זאגן רוב פון זיי, ווייל אוודאי איינס, דו קענסט דאך אפריסן יענע בלעטל, בכלל וועט עס זיין כשר, ס'איז נישט קיין מינימום בלעטלעך. סאו וואס ער מיינט איז, אזוי האט דער רמב"ם נישט געזאגט אז ער מיינט רוב תאומות זענען אפן, דעמאלטס איז עס פסול.

דער רמב"ם זעט מען נישט קיין שום חילוק פון די מיטלסטיגע און די... און די אנדערע, דאס הייסט לויט די רמב"ם, אפילו די מיטלסטיגע, אויב ס'איז צעבראכן, אויב ס'איז צושפאלטן, ווילאנג ס'איז נישט רוב, איז נישט קיין שום פראבלעם.

די אנדערע מפרשים, רש"י און תוספות, האבן געֹטענה'ט אז תיומת מיינט דוקא די מיטלסטיגע, און ממילא קומט אויס אז ס'איז נאר די מיטלסטיגע, איז אויב ס'איז אפן איז עס פסול אפילו ס'איז נישט רוב אפן, ווייל דאס איז די זאך וואס רוב אידן קוקן ביי די לולב אז ס'זאל זיין פארמאכט, דאס איז לפי פאר די חומרא פון שיטת רש"י. אבער אפילו רש"י און תוספות מיינען נישט אז ס'איז אביסל צושפאלטן, מ'מיינט אז ס'איז אינגאנצן צושפאלטן אדער רוב צושפאלטן. דאס וואס מ'קוקט אויף אביסל, דאס איז שוין סתם ווייל מ'האט מורא אז ס'וועט זיך שפעטער עפענען, ס'איז ממש א חומרא.

Speaker 2:

ס'שטייט ערגעץ וויפיל בלעטלעך די לולב דארף האבן? ווייל אויב רייסט זיך אראפ פון די אונטערשטע בלעטלעך איז דאך... בסדר, אפילו ביי רוב, וואס איז פשט? אויב וועט זיין נאר דריי בלעטלעך איז דאך עס רוב. סאו אויב ס'איז דא צען און זעקס זענען צוטיילט, וואס וועט זיין די פראבלעם? מ'דארף פארשטיין. קען מען, אפשר טאקע. מ'ווייסט נישט. מ'דארף האבן א שיעור. די בלעטלעך גייען דאך... יא, איינס.

Speaker 1:

איך ווייס נישט אויב מ'קען אויסרייסן א בלעטל אינמיטן. דער רמב"ם רעדט נישט פון... דאס וואלט געווען נפרדו יעדן. לויט די אנדערע פשט, אז ס'איז אפגעריסן. ס'קען זיין אז ס'האט צוטון מיט די שיעור שדרא. איך האב פריער געלערנט אז ס'דארף זיין פון די שדרא פיר טפחים. סאו פון די פיר טפחים קען מען דאך שוין נישט רייסן. דאס וואס איז פארדעם, עפעס מאכט סענס? אקעי. סאו פון דארטן, וואו ס'איז דא א שיעור לולב, פון דארטן וועט מען קוקן אויף רוב תאומות. לכאורה, ווייל אויב ס'איז נאך די שיעור איז דאך אז נישט קיין פראבלעם.

הלכה ד (המשך): לולב אן תיומות

Speaker 1:

שוין, זאגט דער רמב"ם ווייטער, **לא היה עלה זה על גב זה כדרך כל הלולבים**. געוויינליך לולבים וואקסט איין בלעטל אויף די אנדערע, און זיי זענען געװקט אביסל, אבער זיי דערפן אז זיי זענען חופה איינער די אנדערע. **היה עלה אחת אחת מתחלת ברייתן, ולא היה להם תאומות.** אויב ער טרעפט א לולב וואס האט נישט קיין תאומות, יעדע בלעטל איז אינגאנצן סינגל בלעטל, נישט קיין טווינע בלעטלעך, איז אויך פסול. אפילו אויב ס'איז נישט אז ס'האט זיך צוטיילט, נאר דאס איז אן אנדערע מין, ער האט געטראפן אן אנדערע מין לולב, איז עס נישט א כשר'ע לולב. ס'איז נישט די ריכטיגע לולב. זייער גוט. א לולב דארף האבן א תיומת.

דיסקוסיע: פארוואס איז דאס פסול?

Speaker 2:

אינטערעסאנט, ער זאגט אויך נישט אז נאר דאס וועט זיין פון די מין וואס הייסט לולב, ווייל די מין לולב האט ער אויסגערעכנט אין די פריערדיגע הלכה. ער איז א מאדנער לולב, קיינער ווייסט נישט. און וואס איז ער נישט קיין שיינער לולב?

Speaker 1:

יא, ס'איז נישט שיין. דו האסט קיינמאל נישט געטראפן אזא לולב. דו ווייסט, איך קען מיר זיך פארשטעלן, ס'איז די זעלבע בלעטלעך, נאר אנשטאט יעדע בלעטל איז דאבל. אקעי, קיצור, ס'איז נישט גוט. שוין, זייער גוט.

הלכה ד (המשך): בלעטער וואס וואקסן זה תחת זה

Speaker 1:

זאגט דער רמב"ם, וואס טוט זיך **"לא היה עלה זה על גב זה כדרך כל הלולבין"**? געוויינליך, לולבים גייט איין בלעטל איז חופה די אנדערע בלעטל, איין בלעטל קאווערט די אנדערע בלעטל. וואס טוט זיך ווען ס'איז נישט אזוי? **"אלא זה תחת זה"**, זיי וואקסן מער שיטער, און ס'איז נאר דא אזוויי איין בלעטל אויף אמאל. ווען ס'ענדיגט זיך די בלעטל, איין בלעטל הייבט אן די נעקסטע.

איז דא אין דעם אזא תנאי: **"אם ראש זה מגיע לעיקר שלמעלה ממנו"**, אויב עט ליעסט איז די גאנצע שדרה צוגעדעקט אזוי אז גלייך ווען ס'ענדיגט זיך איין בלעטל, הייבט זיך אן די נעקסטע בלעטל, און זיי טאטשן זיך, די שפיץ פון דעם טאטשט די שורש פון די נעקסטע, **"שנמצא שדרה של לולב מכוסה בעלין"**, קומט אויס אז די שדרה פון די לולב איז נישט נאקעט, נאר ס'איז ארומגענומען מיט די בלעטלעך פון אלע זייטן, אפילו אויב ס'איז נישט געװנג שיין, ס'איז נישט אזוי געדעקט, איז עס אבער כשר. אבער **"ואם אין ראשו של זה מגיע לעיקר של זה"**, ס'איז צעבליבן ממש ליידיג, איז עס פסול.

דיסקוסיע: די פיקטשער פון רמב"ם

Speaker 2:

פארוואס איז עס צושפרייט? אדער ווייל ס'וואקסט זייער שיטער? מ'רעדט דאך פון דעם, ווייל ס'איז... ניין, ווייל ס'איז... מ'מוז נישט זיין אזוויי זיין פיקטשער, נאר...

Speaker 1:

אה, ער ברענגט אז די פיקטשער איז פשוט אויף צו ווייזן וואס ס'מיינט. אבער איך מיין אז די פיקטשער מיינט נישט אז ס'איז אפן. דו רעדסט נישט יעצט אז ס'איז אפן? א לולב איז כמעט קיינמאל נישט אפן סתם אזוי. פריער האט מען געלערנט אז אפילו ס'איז אביסל אפן איז עס כשר. איך מיין אז די פיקטשער מיינט נישט דאס. איך מיין ער מיינט נאר צו ווייזן וואס הייסט אז "אינו מגיע".

איך וויל איך זע אין די פיקטשער עפעס אנדערש, אז ס'איז דא די באקאנטע מחלוקות וועגן די רמב"ם'ס מנורה. איך מיין אז דאס איז פשוט דער רמב"ם, דאס איז געווען זיין גרינגע וועג פון מאלן, ווייל דאס זעט אויס ממש, שנייד אראפ נאר די אויבערשטע שטיקל, איז דאס די זעלבע ווי זיין צורת המנורה. אקעי, ווייטער, נישט נוגע דא. א לולב מיט א מנורה, נישט די זעלבע זאך. אבער א קשר איז דא, ס'איז א יוון אין די סוכה. אקעי. ניין, ס'איז נישט קיין קדושה. דאס איז ווי... אויב איז עס בעיסד אויף די רמב"ם'ס פיקטשער... יא, איך ווייס נישט. אקעי.

Speaker 2:

אבער איך ווייס נישט, דו זאגסט אז די ווארט איז וועגן ס'איז צושפרייט, גייט ער ווייל ס'איז זייער... ניין, נישט ווייל ס'איז צושפרייט. ניין, ניין, ס'האט נישט מיט צושפרייט. ווען מ'מאכט עס... ווייטער. ס'האט נישט מיט צושפרייט.

הלכה ה: הדס שנקטם ראשו

Speaker 1:

עד כאן הלכות לולב. יעצט גייען מיר צו הדס. **הדס שניקטם ראשו**, א הדס וואס די שפיץ פון די הדס איז אפגעשניטן געווארן, איז כשר. דאס איז די שיטה פון די רמב"ם. און די מפרשים זאגן אז די שיינקייט פון די הדס איז בעיקר דאס אז ס'איז ארומגענומען מיט דריי בלעטלעך. ממילא זעט מען אפילו נישט ווי ס'איז געווען די שפיץ אזוי שטארק, ממילא איז עס כשר אפילו אויב ס'איז אפגעהאקט, ווייל סוף כל סוף די בלעטלעך טעקן עס צו.

ראב"ד: רוח הקודש בבית מדרשנו

Speaker 1:

אויף דעם איז דא זייער אן אינטערעסאנטע ראב"ד. דו וועסט פארלערנען דער ראב"ד? אה, איז דאס די גאנצע? ניין, דער ראב"ד קריגט זיך אויף דעם. דער ראב"ד זאגט מיט א זייער אן אינטערעסאנטע לשון. דער ראב"ד

זאגט א לשון וואס דער חזון איש קאכט זיך מיט דעם אסאך. איך לאז פארלערנען די לשון הראב"ד. זאג, זאג, זאג.

אמר אברהם, כבר הופיע רוח הקודש בבית מדרשנו מכמה שנים, שוין מערערע יאר וואס ס'איז געקומען א רוח הקודש בבית מדרשנו, וואטעווער דעט מינס. און דער רוח... איך האב געלערנט מיט דעם רוח הקודש און גע'פסק'נט אנדערש ווי דער רמב"ם, און ס'איז יא פסול. ס'איז א מחלוקת אין די גמרא. זאגט דער ראב"ד אז ווען ער האט געלערנט מיט זיין רוח הקודש... האט ער גע'פסק'נט אנדערש ווי דער רמב"ם אז ס'איז יא פסול, און ער טייטשט אנדערש אריין אין די גמרא.

הלכות לולב – המשך: הדס, ערבה, ורוח הקודש פון ראב"ד

דיגרעסיע: רוח הקודש אין בית מדרש פון ראב"ד – המשך

און נאך איין פלאץ, דאכט זיך ערגעץ אין הלכות קרבנות, איז אויך דא די זעלבע לשון אז דער ראב"ד זאגט אז ס'איז געקומען א רוח הקודש אין זיין בית המדרש און גע'פסק'נט. די אחרונים רעדן וועגן דעם, צו מ'לערנט דאך תורה לא בשמים היא, וויאזוי קומט א רוח הקודש און זאגט פשט אין א גמרא?

אבער קלאר אין קייטן. דער ראב"ד זאגט נישט אז מ'זאל פסק'נען ווי אים ווייל ער האט געהאט רוח הקודש. ס'שטייט נישט, איך האב עס נישט געזען. דער ראב"ד זאגט אז ער האט באקומען רוח הקודש, און איך געדענק אז ס'איז געקומען קלאר אין קייטן אין די סוגיא. לעצטע יאר האבן מיר עס געלערנט.

דאס הייסט, ס'גייט אזוי: אין די גמרא שטייט, אין איין משנה שטייט "נקטם ראשו פסול", און די נעקסטע משנה זאגט רבי טרפון, "אפילו שלשתן קטומין כשרין". איז דער ראב"ד האט געלערנט אז "שלשתן קטומין" מיינט נישט לגבי "נקטם ראשו", ס'מיינט עפעס אנדערש. דער רמב"ם האט פארשטאנען אז אויב רבי טרפון זאגט אז ס'איז כשר, פסק'ן מיר ווי רבי טרפון, אזוי שטייט אז מ'פסק'נט ווי רבי טרפון. אבער דער ראב"ד האט אריינגעלערנט אן אנדער פשט אין די גמרא – ער ברענגט נישט דא דער ראב"ד'ס פשט – אז ס'מיינט בכלל נישט די "נקטם ראשו", די "שלשתן קטומין", ס'מיינט עפעס לגבי די שלוש, אויב איך געדענק, עפעס אן אנדערע נושא.

איז, יא, ס'איז געווען א מחלוקת. ר' חיים ויטאל האט געזאגט אז פון די שטיקל ראב"ד זעט מען אז דער ראב"ד איז געווען א מקובל, ער האט געהאט רוח הקודש. און מיט דעם ברענגט ער עפעס א שטיקל ראיה פאר רוח הקודש, פאר קבלה, איך ווייס נישט פונקט.

און וואס דו זאגסט, אז אנדערע זאגן אז דער ראב"ד מיינט נישט צו זאגן אז ס'איז געקומען צו מליונים וגרעסער, ער מיינט צו זאגן... אבער די אמת איז אז ס'איז יא געקומען צו מליונים וגרעסער. איך דארף ענק זאגן די פאקט. דו ווייסט אזוי, אונז גייען מיט די מענטשן וואס גייען מיט היסטאריע. היסטאריש איז די אמת אז די יונה האט אים געזאגט. דאס וואלט געווען אז דו וואלסט נישט געווען א ראציאנאליסט, און ראציאנאליסטן גייען קעגן די רעאליטעט אלעמאל.

זיי זאגן אז אים פאסט נישט אז ס'זאל קומען אליהו הנביא, דו ווייסט נישט פון וועם רעדט דער ראב"ד, ממילא מאכט ער פון אים עפעס א מליצה. ניין, ס'זאל קומען אליהו הנביא און גערעדט מיט'ן ראב"ד. איי, דו האלטסט נישט דערפון? דאס איז א פראבלעם פאר דיר, ווייל צו דיר קומט נישט אליהו הנביא. זאגסטו אז ס'קומט נישט צו קיינעם. העלאו? אקעי, בארואיג דיך.

העלאו, אונז דארפן מאכן הכנות. האסטו געזאגט אז מ'זאל מאכן הכנות? יא, אבער דו מיינסט אז דער ראב"ד איז געווען א שאר קראנק, ער האט געשטאנען אין רוח הקודש. דו זאלסט נישט פארגינען יענעם. בארואיג דיך. נישט דאך אז נישט רוקט זיך, פאק איין. דו ביסט נאכנישט אין די מדרגה.

ס'איז א באקאנטע זאך אז מענטשן וואס האבן נישט אליינס מדרגות רעדן זיך איין אז קיינער האט עס נישט. קענסטו דאך די מעשה פון די גלח, פון די וואס איז געווארן א גלח. נא, דו האסט נישט געהאלטן אז דאס איז א העכערע מדרגה, א קלארקייט. אלעס איז ממש א געוויסע מסורה פון זיינע... די מסורה פון די מענטשן וואס האבן נישט קיין רוח הקודש, און מען וועט זאגן אז עס הייסט "סאוער גרעיפס". אז איך האב נישט קיין רוח הקודש, האט קיינער נישט.

העלאו, דו קענסט מיר זאגן קלארקייט? האט ער יעדע שטיקל רעדן. ס'איז דא עפעס א חידוש. זאגט דער רמב"ם, ווייל ס'איז געקומען ברוח הקודש. וואס איז די פראבלעם?

הלכה ה: נשרו רוב עליו – הדס וואס די בלעטער זענען אראפגעפאלן

Speaker 1: זאגט דער רמב"ם, **"נשרו רוב עליו"** ביי די הדס, אז מ'האלט אינמיטן רעדן פון הדס, זאגט דער רמב"ם, **"נשרו רוב עליו"**, אויב רוב פון די בלעטער האבן ארויסגעפאלן... אבער **"אם נשתיירו שלשה עלין בקנה אחד"**, אויב ס'איז געבליבן... די שיינקייט פון הדס איז דאס אז ס'איז עבות, אז ס'איז געדריטלט פון דריי בלעטלעך אויף איטש ליין. אויב איז געבליבן די דריי בלעטלעך אויף איטש ליין ביי יעדע איינס פון די הדסים, איז כשר.

די הלכה האט ער שוין אויך געזאגט אין די פאריגע פרק. ס'איז אינטערעסאנט דאס איז איין זאך. אה, ס'קען זיין אז ער מיינט נישט וואס ער האט געמיינט אין די פריערדיגע פרק. איך ווייס נישט אין וועלכע וועג.

Speaker 2: וואס?

Speaker 1: אין פריערדיגע פארק האבן גערעדט שוין פריער, אין פריערדיגע פארק האט גערעדט וועגן די מין, רבונו של עולם הכולל. אין פריערדיגן פארק האט ער גערעדט אז א מין איז דאס אזא סארט מין וואס ס'וואקסט אזוי. יעצט רעדט ער אן אנדערע זאך, אז מ'האט שוין געקויפט יענע מין, און עס האט זיך אראפגעפאלן. מ'האט נישט געטון, פארשטייסט? פארשטייסט וואס איך זאג?

Speaker 2: אהא.

Speaker 1: אקעי. ס'איז אראפגעפאלן, אבער ס'איז אראפגעפאלן מוז בלייבן אויף איינס. ס'איז דא וואס זאגן אז דא איז דא א מחלוקת. ראבער, מוזן בלייבן, ווייל...

Speaker 2: זיי געטעסט, ס'איז נישט קיין שיעור, רייט?

Speaker 1: ניין, ניין, זיי געטעסט. דא איז די שליטה. ראבער, אין די פריערדיגע פריער האבן מיר געלערנט אז די זאך וואס האבן א שיעור, ס'דארף זיין די חלילה פחות וואס... אבער לאמיר פארשטיין, עגעין, דא שטייט אז ס'איז געבליבן דריי בלעטער אין די גאנצע הדס, איז עס כשר. דאס איז פשוט טייטש פון דער רמב"ם.

Speaker 2: ניין, נישט דריי בלעטער אין די גאנצע הדס, דריי בלעטער אויף איין רב.

Speaker 1: ניין, דאס איז לכתחילה געווען. "בקנה אחד", וואס טייטש "בקנה"? "קנה" מיינט נאר אויף די... איינס, איך זאג דיר, איינער איז געבליבן מיט זיינע דריי בלעטער. ס'וואקסט דאך... אבער די דריי בלעטעלעך זענען אן ענף עץ עבות? אדער ס'איז בכלל...

Speaker 2: יא יא, "בקנה אחד".

Speaker 1: ניין, איך טייטש "בקנה אחד". "בקנה אחד" מיינט וואס? "קנה" מיינט א ריטל?

Speaker 2: ניין, "קנה" מיינט א שיעור, איין רייע.

Speaker 1: יא, אזוי ווי ס'איז געשטאנען פריער, "בגבעול אחד", די זעלבע זאך. איז איינס איז גענוג. ס'דארף נישט זיין די גאנצע שיעור אזוי. אנדערע זאגן אנדערש. דער ראב"ד זאגט... און וואס וועט זיין די שיעור דריי טפחים וועט זיין אויף די ליידיגע ריטל?

Speaker 2: שווער.

Speaker 1: יא יא, אודאי, וואס איז די פראבלעם? פארוואס הייסט עס שווער? מיר גייען לערנען די זעלבע הלכה ביי ערבה, ווייל מ'האט שוין

געלערנט בפירוש ביי די ערבה פון מצות ערבה אז ס'איז אזוי, איין בלעט איז גענוג. אוודאי איז שיין אז ס'זאל זיין גאנץ, אבער אז ס'איז נישט גאנץ, איז עס כשר אויכעט.

דאס איז פשוט אז דער ראב"ד האלט אנדערש. דער ראב"ד זאגט אז נפרד צו אלף, ס'איז נישט קלאר וואס ס'גייט אויף. איך מיין אז ס'גייט אויף די הלכה אז ס'מוז זיין רוב שיעור געבליבן דריי, און ער לערנט אזוי לערנט ער אויך אין די גמרא אז און די שטייע שלשה אלען מיינט אז לכתחלה האט עס געהאט זיבן אלען, סאמהאייל, ווייל ס'האט געהאט מער. אמאל איז דא נישט נאר שליש, נאר מרובה, מחומש, ווי אזוי ווייטער. הדת המצרי שטייט דארט זיבן, און אים איז געבליבן נאר דריי אויף איטש וואן פון די שורה.

אבער דאס איז נישט שיצור רמב"ם, ווייל דאס איז תלוי אין די מחלוקת שיצור רמב"ם מיט ראב"ד אין די פריערדיגע פרק, אז דער רמב"ם האט געזאגט אז שליש איז א סארט הדת. און ממילא, ווי לאנג דאס איז די סארט הדת, מוז נישט בלייבן אלע בלעטער, ס'קען בלייבן נאר איין דריי איז גענוג, ס'מוז זיין דריי, ווייל דאס איז דאך א הדת דריי, א הערבה איז איינס, אבער דאס מוז זיין דריי.

אבער דער רב וואס האלט אז שלש איז עפעס א דין אין די יופי א הדת, נישט קיין סארט הדת, איז ער גערעכט. איך מיין, האט ער א סברא, ער האט עס געטענה'ט, איך ווייס נישט צו ס'איז מוכרח, אבער ער האט עס געטענה'ט אז ס'מוז זיין געבליבן אין יעדע איינס דריי. און דאס וואס שטייט נושרי מיינט פון די שורה איז נושרי.

דארף מען וויסן, ווייל למשל, אין א פאל וועו די דריי זענען אונטן פון די הדת, וועט זיין א שיעור, וואס די נקה טוט א מינוטל רעכנט מען פאר... די שיעור פון דריי תקום איז אויף די... איז אויף די... איז אויף די... אוודאי אויף די צווייגל. שוין, ווען ס'איז אויבן, קען מען זאגן אז די איבריגע איז שוין...

Speaker 2: דא שטייט אויבן?

Speaker 1: דא שטייט א חילוק אז ס'איז אויבן. ביי די ערבה איז געשטאנען אז ס'איז אויבן, אמת?

Speaker 2: זי איז געשטאנען אז ס'איז אויבן. נישט דא.

Speaker 1: יא, עלה אחד בוד אחד איז געשטאנען אז ס'איז אויף זיין אויבן. איך געדענק נישט. ערגעץ איז געשטאנען, אבער דא שטייט נישט אז ס'איז דא אין אויבן. אקעי, וועלן מיר זען ווייטער.

וואס איז די פראבלעם? ס'איז א הדס, און ס'איז מיט א בלום, מיט א בלעטל.

הלכה ה (המשך): ענבו מרובה מעליו – פירות אויף דער הדס

Speaker 1: זאגט דער רמב"ם ווייטער, דאס איז נשרו. וואס איז אויב ס'איז דא אן אנדערע פראבלעם? יא, אויף די הדסים וואקסט אזעלכע טרויבעלעך, אזעלכע פרוכט פון די הדס. ס'איז מער אזוי ווי "בעריס" וואלטן מיר עס גערופן.

יא, איז אזוי, **"היה ענבו מרובה מעליו"**, אויב ס'האט מער פון די טרויבעלעך מער ווי בלעטלעך, **"אם ירוקות"**, אויב ס'איז גרין, ס'בלענדט אריין, איז עס נאך אלץ די עיקר דערפון, מ'זעט נישט אזוי קלאר אז ס'איז אנדערש. אבער **"אם אדומות או שחורות, פסול"**.

Speaker 2: אוי, פארוואס? ס'איז נישט שיין?

Speaker 1: יא, זעט אויס. אויב ס'איז נישט שיין, ס'איז עפעס נישט אזוי "קיוט". אבער ס'איז נישט פסול אויף אייביג, ס'הייסט אז מ'קען עס אראפנעמען. **"ומיעטן"**, אויב האט ער אראפגענומען פון די אדומות שחורות און ס'איז נישט יעצט מער ווי די עלים, איז כשר.

"אבל אין ממעטין אותן ביום טוב לפי שהוא מתקן", ווייל מ'טאר נישט יום טוב מתקן זיין, ממילא טאר ער עס נישט מתקן זיין יום טוב. פארוואס? ווייל די תיקון איז נאר מיט דעם וואס ער מאכט עס פאר א כשר'ע הדס.

אויב האט ער יא עובר געווען און ער האט עס גלייגט, אדער **"שליקטן אחר"**, א צווייטער מענטש האט עס גליקט באופן אז מ'מעג יא, ווייל לאכילה מעג מען דאך יום טוב אראפרייסן. מ'מעג אלעמאל אראפרייסן, יא, נישט פון א מחובר טאר מען קיינמאל נישט, אפילו יום טוב, אבער דאס האט ער דאך שוין אפגעשניטן, ער מעג עסן. איז ער אליין טאר נישט אפילו לאכילה, ווייל מ'איז חושש אויף אן ערמה צו וואס? נאך אלץ הייסט ער קען מתקן זיין. איך ווייס נישט, אפשר מעג ער יא, אפשר ס'פאלט אים נישט איין. **"שליקטן אחר לאכילה"**, איך פארשטיי, אבער ס'איז נישט קלאר. אפשר וועט ער קענען מאכן אן ערמה, אויב ער עסט עס טאקע אפשר וועט ער מעגן. נישט קלאר. **"הרי זה כשר"**.

ס'איז דא אנדערע גרסאות. יא, אקעי.

הלכה ו: ערבה שנקטם ראשה

Speaker 1: דאס איז הדס. יעצט גייט מען צו ערבה. זאגט דער רמב"ם, ערבה. **"ערבה שנקטם ראשה"** איז אויך כשר. און אויך אויף דעם קריגט זיך דער ראב"ד, יא? לויט דעם ראב"ד איז די זעלבע. ביידע איז דא דריי שיטות אין דעם.

ס'איז דא וואס זאגן אז א הדס איז כשר אבער ערבה איז פסול, ווייל די חילוק וואס דו האסט געזאגט, אז ערבה איז די שפיץ שיין, ס'איז ארומגענומען מיט בלעטער, מ'זעט נישט ווי ס'איז אראפגעשניטן די שפיץ. אבער די עיקר פון די הדס איז נישט די שפיץ, ס'פעלט נישט אזוי אויס. אבער ערבה האט נישט קיין טעם אן א שפיץ.

איז דא דער רמב"ם וואס האלט אז ביידע זענען כשר. און דער רמב"ן האט דאך געזאגט אז ביידע זענען פסול.

Speaker 2: יא, אבער אויף דעם האט ער נישט געהאט די רוח הקודש אין בית המדרש, נאר די ערשטע חידוש.

Speaker 1: דרך אחד מיינט אויך אז ער האט געהאט די רוח הקודש, אדער נאר להלכה אז ס'איז פסול?

Speaker 2: יא, יא, ס'האט צוטון וויאזוי ער לערנט די זעלבע משנה. איך מיין אז...

Speaker 1: ער לערנט צו עלה, אויב ס'האט זיך אראפגעריסן די בלעטלעך פון די ערבה, פסולה. ווייטער, לכאורה מיינט אלע בלעטער, רייט? ער זאגט נישט וויפיל בלעטער. ער זאגט אויך נישט נפרצו, וואס איז די טייטש? ווייל ס'איז נאך נישט געווען קיין שיעור וויפיל בלעטער. נישט קלאר וואס טייטש נפרצו.

ער זאגט אז דער מגיד מישרים האט גע'טענה'ט אז נפרצו מיינט אזוי פיל ווי די לולב אז ס'פאלט אראפ. ניין, די ערבה הענגט אייביג, ס'איז קיינמאל נישט ארויף אזוי ווי א לולב. איז א בעיה. און טאקע, טאקע, ער מאכט... ס'זאגט דער חיי אדם, אז לויט דעם רוב ערבות זענען פסול. מאכט נישט קיין סענס. רוב? אויסער וועלכע?

Speaker 2: דו האסט אמאל געזען אן ערבה וואס ס'וואקסט אויף ארויף?

Speaker 1: יא, ווען ס'איז גאר פריש שטייט עס ארויף, און נאכדעם ווען ס'ווערט אפאר טעג פאלט עס אראפ.

Speaker 2: יא.

Speaker 1: אבער ס'איז שווער, ס'מאכט נישט קיין סענס. לכאורה מיינט עס אראפגעפאלן. יא, איך גיי נאך נפרצו מלשון פרצה, ס'האט זיך צוריסן. אבער ביי לולב איז געשטאנען נפרצו. איך מיין נישט, עפעס טאקע וועגן דעם וועט מען אויפן מפרש זיין, אבער דא מיינט יא, כפשוטו. יא, איך ווייס נישט. ס'איז טאקע זייער פאני אז ס'מוז זיין שטיין. ס'איז גערעכט אז ס'איז כמעט נישט מער...

שוין. עד כאן האט מען געלערנט וועגן לולב, הדס, ערבה. יעצט קען מען לערנען וועגן אן אתרוג.

דיני אתרוג — נקב, חסר, ניטל דדו, ניטל עוקץ, חזזית, ונקלף

אתרוג — נקב וחסר (הלכה ז)

Speaker 1: אבער ס'איז שווער, ס'מאכט נישט קיין סענס. איך האב אים עס אראפגעפאלן. יא. געווענליך נפרץ איז מלשון פרצה, ס'האט זיך צעריסן. אבער ביי לולב איז געשטאנען נפרץ, איך מיין נישט, עפעס טאקע וועגן דעם וועט מען אויפן מפרש זיין, אבער דא מיינט יא, כפשוטו. יא, איך ווייס נישט. ס'איז טאקע זייער פאני אז ס'מוז זיין שטיין. איך האב געטראכט אז ס'איז כמעט נישט מער... שוין.

עד כאן האט מען געלערנט וועגן לולב, פארט דאס ארויף. יעצט קען מען לערנען וועגן אן אתרוג. יא, זאגט דער רמב"ם, אן אתרוג איז אזוי: **אתרוג שנקב נקב מפולש כל שהוא** — ס'איז א לאך דורך און דורך, אפילו א קליינע לאך איז פסול. ווייל... ס'איז נישט קיין טעם, ס'איז נישט קיין ראשי. **ונקב שאינו מפולש** — אויב ס'איז דא א לאך אבער ס'איז נישט דורך און דורך, **אם היה כאיסר או יתר** — אויב ס'איז אזוי גרויס ווי א געוויסע מטבע וואס הייסט אן איסר, איז דאך עס א גרויסע לאך, איז אויך פסול'ט, אפילו אויב ס'איז נישט דורך און דורך. **חסר כל שהוא** — אויב ס'פעלט א שטיקל פון די אתרוג, איז פסול אפילו אן א לאך, אפילו אן אן אתרוג. דאס איז שיטת רמב"ם.

מחלוקת רמב"ם און ראב"ד

Speaker 1: דער ראב"ד איז מחולק אויף דעם אויכעט, רייט? דער ראב"ד זאגט אז אפילו נקב איז נאר פסול ווען ס'האט א חסרון. מפולש איז משהו, נישט מפולש איז כאיסר, אבער איך מיין אז דער ראב"ד האלט אז אפילו חסר דארף עס סתם חסר אן א נקב. און איך מיין אז פון די זעלבע מהלך קומט אויס אז אויך חסר מוז זיין חסר כאיסר, נישט חסר כל שהוא. ס'קען נישט זיין אז חסר זאל זיין הארבער ווי נקב מפולש. אז ס'זאל זיין כל שהוא... רייט. ס'דארף זיין כאיסר חסר. ס'איז דא א מחלוקת רמב"ם און ראב"ד.

Speaker 2: און דער רמב"ם זאגט עס נישט אויף איסר קוש.

Speaker 1: יא, אבער איך מיין אז דאס קומט אויס. אזוי האב איך געזען אין די זייט. יא.

אתרוג — ניטל דדו (הלכה ז)

Speaker 1: נאך א זאך, זאגט דער רמב"ם, **ניטל דדו** — אז ס'איז אראפגעקומען די דד פון די אתרוג, איז נאר רמב"ם איז געווארן. וואס איז די דד? **והוא הראש הקטן ששושנתו בו.** דער אתרוג האט אזא שפיץ, וואס אויף דעם איז דא דאס וואס מיר רופן די פיטום. די שושנתו רופן מיר די פיטום.

Speaker 2: אויף דעם וואקסט עס, אדער אויף די עיקר וואקסט עס?

Speaker 1: ניין, ניין, ס'וואקסט פון די אנדערע זייט. פארוואס איז די שפיץ פון די אתרוג? האבן מיר דאך אריינגעמאל געזאגט אז מ'דארף האלטן דרך גידולו. שושנתו איז די ברוינע שטיקל פון אויבן, רייט? אזא קרוין.

Speaker 2: די ברוינע שטיקל אדער די שטיקל וואו ס'ווערט זייער שמאל?

Speaker 1: ניין, שושנתו. דדו מיינט... שושנתו איז די ברוינע שטיקל, יא, ס'איז די פיטום. די דדו איז אויף די שטיקל אויף וואס ער ליגט. ביידע זענען די פיטום כולו. דדו איז די... יא, אבער די דדו איז נאך גרין אדער געל, ס'איז נאך א חלק פון די אתרוג. די שושנתו איז שוין אן אנדערע קאליר, ס'איז שוין... דאס איז די פיטום. איז פסול אויך פסול, ווייל ס'פעלט.

Speaker 2: דו זאלסט נישט זאגן אז נאר ביי די רענדעכיגע פארט, נאר... ס'איז אויך פסול.

Speaker 1: וואס הייסט חסר?

Speaker 2: ניין, ס'איז אראפגענומען, ס'איז אוודאי חסר פון די פיטום.

Speaker 1: אבער ס'איז אויך דא א חידוש, ווייל מ'קען זיין אז דארטן איז נישט שטארק א נישט שיינקייט, ווייל דער אתרוג האט נאך אלץ א שיינע שעיפ, מ'זעט נישט אוויס אז ס'פעלט מיט איין אביסל פון דעם אתרוג.

מחלוקת וועגן הגדרת דד

Speaker 1: ס'איז דא א מחלוקת וועגן דעם. ס'איז דא וואס זאגן אז דד מיינט נישט די... זאגן אז די ששנתו מיינט שוין די...

Speaker 2: יא, עקזעקטלי. פשוט די טאפ פון די אתרוג, ווי ס'איז אזוי... ס'האט אזא באמפ, יא? ס'איז דאך אזא שפיץ.

Speaker 1: נאכאמאל, ס'איז דא דריי אנדערע זאכן וואס קענען זיין ניטל דדא. דאס הייסט, נישט ניטל דדא. די ששנתו מיינט די ברוינע שטיקל. די דד קען מיינען דעם קליינע שטיקל, אזוי ווי ס'איז נאך גרין, אמאל ווערט שוין ברוין אויכעט, וואס אויף דעם ליגט די ברוין אזוי ווי רעפער קיינע שטיקל. אדער ס'קען מיינען די אתרוג אליינס, אזוי ווי די שפיץ אתרוג. און לכאורה, אבער ס'איז גערעכט אז אויב ס'איז שפיץ, איז עס טאקע ממש חסר. ס'קען זיין אז ס'איז מער א נושא אז ס'איז... טאקע נישט קיין פארט פון די אתרוג, ס'איז מער א... איך קען הערן נאך אלץ אז ס'איז יא אן ענין פון חסר, נאר די הוה אמינא וואלט געווען אז ס'איז נישט אזוי ווי... ס'איז זייער מיאוס, אוויעס מיאוס ווען ס'איז אריינגעביסן אין די אתרוג. דארטן איז נישט מיאוס, די אתרוג ענדיגט זיך דאך ערגעץ. אבער ס'איז נאך אלץ פסול ווילאנג ס'איז נישט א שיינע ענדינג פון אויבן. שוין, דאס איז די זאך.

אתרוגים אן פיטום מעיקרא

Speaker 1: און די פוסקים זאגן אז אויב ס'איז אראפגעפאלן, ס'איז א נייע חידוש, דער רמב"ם שטייט נישט. אויב ס'איז אראפגעפאלן, יעדער פטרום, דער ענדיגס איז אראפגעפאלן אויפ'ן בוים. אה, זייער אסאך אתרוגים וואס דו קויפסט קומען לכתחילה נישט מיט קיין פיטם, ווייל זיי טענה'ן אז ס'איז שוין אראפגעפאלן ווען ס'האט געוואקסן, און דעמאלטס הייסט עס נישט... ס'איז דרך גידולו. ס'איז נישט פשט אז ס'איז דא א תנאי אז ס'מוז זיין א פיטם. און ער זאגט, אויב דער אתרוג איז גאנץ מיט א פיטם און דאס פעלט... אזוי טענה'ן זיי, די פוסקים. איך ווייס נישט. אויף דעם ארויף נעמט מען יענע אתרוגים וואס על פי רוב האבן נישט א פיטם.

Speaker 2: רייט, ס'איז דא אזעלכע און ס'איז דא אזעלכע.

Speaker 1: איך ווייס נישט, ס'איז שוין אראפגעפאלן בשעת ס'איז געוואקסן, איך ווייס נישט. אקעי. איך טראכט אז פשוט יעדער איינער זאל טון וואס ס'קומט אן אויס. שוין.

אתרוג — ניטל עוקץ (הלכה ז)

Speaker 1: ניטל, נאך א... יא? ניטל. **ניטל העוקץ התלוי בו באילן מעיקר האתרוג** — וואס מ'רופט די עוקץ, רייט? יא, די שטיקל עץ וואס איז נאך קאנעקטעד צו די אתרוג, אונטן פון די אתרוג, וואס אויף דעם הענגט די אתרוג באילן מעיקר האתרוג, **ונעשה מקומו גומא** — ס'איז געבליבן אין דעם פלאץ איז געבליבן א לאך אריין, א גריבל, איז פסול. מיינט לכאורה אויך אז די עוקץ פעלט, איז פסול.

Speaker 2: יא, אבער ס'איז אינטערעסאנט פון די רמ"א, אויב ס'בלייבט א גומא, נישט נאר... ווייל ס'נעמט עפעס אראפ א שטיקל פון די אתרוג.

Speaker 1: ניין, ער זעט אז נאר די עוקץ אליין איז ארויסגעקומען. ער שטייט נישט אז ס'איז ארויסגעקומען מיט דעם א שטיקל, נאר ווייל די עוקץ גייט אייביג אריין טיף.

Speaker 2: ווייל די עוקץ גייט אריין טיף. אפשר פאר דעם איז עס נישט שיין.

Speaker 1: איך ווייס נישט. איך זע נישט אז ס'איז נישט שיין, איך מיין אז ס'מוז זיין א נושא. I don't know. ס'איז זיכער אז אויב עס איז נאר אראפגעשניטן א שטיקל פון די עוקץ, דאס איז דאך וועגן ווי מען נעמט

אראפ די אתרוג פון די בוים. אבער ער זאגט, אויב עס איז איינגאנצן אראפגענומען און אונטן איז אזא טיפע לאך אריין, איז עס אזוי ווי חסר. אפשר איז עס א חשש חסר. אבער ער זאגט פסול אז ער איז נישט.

Speaker 2: אה, ער זאגט פסול.

Speaker 1: וועט מען זען ווען מען מעג נוצן די אתרוג, אבער יעצט רעדט מען וואס ס'שטייט.

אתרוג — חזזית (הלכה ז)

Speaker 1: **עלתה חזזית.** עלתה חזזית, ס'איז ארויפגעגאנגען א... ס'האט באקומען אזא... צרעת אזא... ער זאגט אז חזזית איז די תרגום פון... גרב? וואס איז איינע פון די זאכן? צרעת.

Speaker 2: אה, אקעי.

Speaker 1: ניין, ס'שטייט אבער אין די... איך האב געזען איינער ברענגט אז ס'שטייט אין די עבירה גרב, אדער עפעס אזוי, איינע פון די לשונות צרעת וואס שטייט אין תורה שטייט אין חז"ל. צרעת איז געווארן א רעש אויף די אתרוג. איז אזוי, **אם בשנים ושלושה מקומות** — אויף אפאר פלעצער, איז עס פסול, פארוואס איז נישט שיין? אבער **אם במקום אחד** — אויב איז עס אויף איין פלאץ, איז אזוי, **אם עלתה רובו** — אויב איז די פלאץ זייער גרויס און נעמט אויף די רוב פון די אתרוג, איז אויכעט פסול. די זעלבע זאך ווען **אם עלתה על דדו** — אויב איז די חזזית אויף די שפיץ. **אפילו כל שהוא פסול** — ווייל דארטן איז אפילו א כל שהוא, ווייל דארטן זעט מען קלאר.

דד מיינט נישט די ברוינע קאליר

Speaker 1: דא הייבט אן א שאלה, צו די דד מיינט די שפיץ? אבער ווייל יעדע שפיץ האט אזא חזזית, ס'האט אזא ברוינע קאליר, ס'איז נישט גרין אויבן. דאס איז נישט קיין חזזית. חזזית מיינט נישט א ברוינע קאליר. א חזזית איז א צרעת. ברוינע קאליר איז נישט קיין פראבלעם. חזזית מיינט אז ס'איז א צרעת, עפעס עקלדיגס, עפעס אזא... עפעס אזא... אזא מחלה אזוי ווי קולא פון די אתרוג, לאמיר זאגן. אבער... דער רבי פירט נישט אויף, אבער אויב נישט איז עס כשר. ס'איז טייטש אויך ס'איז נישט על רבו, אדער ס'איז נישט על רבו, אדער ס'איז נישט... ס'איז נאר איינס, און ס'איז נישט אויף די דד, איז עס נישט קיין פראבלעם.

מנומר — פארשידענע קאלירן

Speaker 2: צוויי. ער זאגט שנים ושלושים, ס'איז אינטערעסאנט. שנים אדער שנים ושלושים, צוויי ווערט שוין געפאזלט?

Speaker 1: ניין, ס'מיינט זיך וויאזוי ס'זעט אויס. די גמרא רופט עס מנומר. אז דו קוקסט אן די אתרוג און דו זעסט אז ס'איז פארשידענע קאלירן, איז עס פסול. בקיצור, דאס וואס מ'קוקט אן די אלע חומרות פון זיך א קליינטשיגע... ס'איז אלעס די מיורים. דאס וואס מ'קוקט אן אויף עפעס א דאט אויף די אתרוג, איך זאג איך איז נישט מנמר. איך רעד נישט, איך מיין אז ס'איז דא אפשר אן אתרוג קען האבן אזא רעשעס ווי דו אבער דאס וואס דער עולם קוקט איז סתם דמיונות שאו.

Speaker 2: חס ושלום דמיונות שאו. אפשר האבן זיי אליהו הנביא?

Speaker 1: דו זאגסט אז דער עולם האט אליהו הנביא, נאר איך בין נאך נישט געווען לאקי.

Speaker 2: סאו אפשר האט אליהו הנביא געזאגט.

Speaker 1: איך וועל שוין זאגן אריין ווייטער.

אתרוג — נקלף (הלכה ז)

Speaker 1: **נקלע בחוצין שלו** — אויב די דרויסנדיגע שלאכטס פון די אתרי האט זיך אפגעשיילט, האט עס אזא... זייער די אויטסיידער, די גלאנץ. אבער **שאינו מחסרו** — ס'פעלט גארנישט. **אלא ישאר ירו כמו שבריאתו** — אינטערעסאנט, איך ווייס נישט פון אזא מציאות, פון אפשיילן אז ס'זאל נאך אלץ בלייבן גרין? אדער געל? נאר אזוי ווי די מערסטע דרויסנדיגע... אויב ס'איז דא אזא מציאות, איך ווייס נישט פון דעם. קען זיין אז מ'קען נאכשלאזן זייער זייער א דינע לעיער פון די שולאכס. איך געש, אויב די שולאכס איז דיק, ס'קען זיין למשל תימנ'ע שולאכס. ס'איז דא די וואס האבן זייער א דיקע שולאכס. איך מיין אז... קענסטו נאך שיינערן, ס'זאל נאך אלץ בלייבן געווינט.

Speaker 2: די דיקקייט פון די תימנ'ע איז די ווייס, מאסטלי.

Speaker 1: די דיקקייט פון די תימנ'ע איז די ווייס, מאסטלי. ס'איז דא די וואס זענען איידל. די יאנאווע איז די וואס זענען איידל, און אז דו קראצסט אפ אביסל ביסטו שוין אין די ווייסע. ירוק כמו שבראו, אזוי ווי ער איז באשאפן געווארן. און דאס הייסט נישט חסר, ווייל דער חסר איז פון דרויסן, איז פון די קליפה. אבער **אם נקלף כולו** — אויב עס איז איינגאנצן אפגעשיילט, איז דאס איינס, איינס שטיקל פון די רעפער פארט. אבער **אם נשאר ממנו כל שהוא — כשר.** אינטערעסאנט.

העלאת הניצוצות

Speaker 1: עס זעט אויס אז מען דארף, אביסל קליפות דארף מען האבן. עס איז דאך אן ענין פון העלאת הניצוצות און כדאי. אקעי.

דיסקוסיע: חסר כל שהוא ביי נקלף

Speaker 1: אקעי. נאך אפאר זאכן וואס איז פסול. אן אתרוג האט אסאך פסולים.

Speaker 2: פארוואס אויב איז כמעט די גאנצע אפגעשיילט, איז דאך עס א כל שהוא וואס פעלט?

Speaker 1: מ'זאגט יענץ הייסט נישט א חלק פון די אתרוג.

Speaker 2: ווי קומט די הלכה אז ס'איז דא א שולחן? ס'איז דא אן אתרוג? ס'איז אן אתרוג.

Speaker 1: ניין, ניין, ניין, ס'איז דא א אתרוג. ס'איז דא אזוי ווי א אתרוג. חסר מיינט אז ס'זעט אויס א לאך, נישט אז קוק אויף א מייקראסקאפ זעסטו... איך ווייס נישט וואס. אקעי, מ'דארף וויסן. ס'איז דא א מציאות'דיגע זאך, אז אונזערע אתרוגים זענען מער... איך מיין אז מ'קען יעצט, דו האסט קיינמאל נישט געטרייט אויס צו מקליפן זיין. מ'דארף פרעגן.

פראקטישע נפקא מינה — אראפנעמען א פלעק

Speaker 1: ער זאגט אז ס'איז דא אויב אזוי קען מען דאך יא, מענטשן האבן אייביג מורא פון אראפנעמען א פלעק, ווייל ס'הייסט עס אויך נישט אפשיילן. אויב מ'געסט א פיצי קראץ מיט א קליינע מינדל אראפצונעמען א פלעק, וועט דאך עס נאר הייסן... ס'איז נישט הייסן א חסר, ס'וועט הייסן נקלף.

Speaker 2: איך בין מסכים מיט דיר. אויסער אויב ס'וועט ווערן ברוין אויף יענע פלאץ, איז דאך יא פשט אז ס'איז אויך נאר אויב ס'ווערט מנומר.

Speaker 1: איך בין מסכים. דאס וואס מענטשן זוכן, האבן פראבלעמס מיט זייערע ספענעס.

פסולי אתרוג מחמת מראה ומומים, וחילוק בין יום טוב ראשון לשאר ימים

הלכה ח (המשך) — פסולי אתרוג: נתפח, סרח, כבוש, שלוק, ושינויי מראה

Speaker 1: ער זאגט אז ס'איז דא דריי לעוועלס, און ס'איז דא עפעס א לעוועל. איך מיין אז... אויב אזוי קען מען דאך יא, א מענטש זאל האבן אייביג מורא פון אראפנעמען א פלעק, ווייל ס'וועט הייסן... ס'וועט הייסן נישט אפשיילן. ס'וועט הייסן נישט אפשיילן. אויב מ'געט א פיצי קראץ מיט א קליינע נאדל אראפצונעמען א פלעק, וועט עס נאר הייסן... ס'וועט נישט הייסן א חסר, ס'וועט הייסן ניקלף.

Speaker 2: איך בין מסכים מיט דיר. אויך נאר אויב ס'ווערט מער ניכר. איך בין מסכים. דאס וואס מענטשן זוכן, האבן פראבלעמען מיט

זייערע אתרוגים, איז עס אמאל געווען ווייל ס'איז עפעס אן ענין. יא, ס'איז אן ענין פון הידור מצוה. ווייטער, זאגט דער רמב"ם, ווייטער, ער דארף זיין פריילך. אסאך מיט דעם מקפיד זיין אויף פוגם זיין א צווייטנ'ס היט, נישט אויף די אתרוג. יא, אדער אויף די כבוד פון זיך אליין נישט.

זאגט דער רמב"ם, **אתרוג שנתפח**, אן אתרוג וואס איז אויפגעבלאזן, ס'איז געווארן געשוואלן, אדער אזוי נאס און געשוואלן, יא? **אדער שסרח**, ס'שמעקט נישט גוט. ס'טייטשט, איינער פון די מפרשים זאגט אז פשט אז אינעווייניג איז דא ווערעמיג אדער וואס? ס'טייטשט, אינדרויסן זעט מען נישט, אבער ס'שמעקט און מ'זעט אז אינעווייניג איז פארשימלט. **אדער כבוש**, מ'האט עס איינגעווייקט. מ'האט עס אוועקגעלייגט פון א יאר, מ'האט עס געפיקלט, **אדער שלוק**, אדער אויפגעקאכט. **אדער שחור**, אן אתרוג וואס איז שווארץ, **אדער** אן אתרוג וואס איז **ווייס, אדער מנומר**, אן אתרוג וואס איז... ס'האט פרעקלס, וואטעווער, יא, ס'איז קאלירפול. **אדער ירוק ככרתי**. כרתי איז אונזער לשון. ס'איז זייער גרין, אזוי ווי בלעטלעך. נישט גרין אזויווי א גרינע אתרוג, נאר אזא שטארקע גרין. כרתי איז אזוי... ס'איז גרין אזוי... ס'איז א ליק אזא סארט זאך. יא, איך ווייס. ס'איז א גאר גרינע זאך, יא. יא, **איז פסול**. ס'איז נישט א שיינע זאך. ס'איז נישט גאר א צורה, ס'דארף זיין געל.

הלכה ח (המשך) — גדלו בדפוס

Speaker 2: **גדלו בדפוס**, אויב א מענטש האט געמאכט אז ס'זאל וואקסן אין א פרעים, ער האט ארויפגעלייגט פון די אתרוג איז געווען פיצל, האט ער ארומגעלייגט א פרעים, און ס'זאל אריינוואקסן אין די פרעים. איז אזוי, אויב איז עס **עשוי כמין בריה אחרת**, ס'זעט יעצט אויס אינגאנצן אנדערש. ער האט געמאכט אן אתרוג זאל אויסקוקן ווי א קיוקאמבער אפשר, **איז פסול** ווייל ס'זעט נישט אויס ווי אן אתרוג. אבער **עשאו כמין בריה**, אויב האט ער יא געמאכט די פירות בערך ווי אן אתרוג, אפשר **עשאו דופן דופן**, אז ער האט געמאכט למשל אז ס'זאל נישט זיין רונדיג, נאר ס'זאל זיין מער באקסי, ס'זאל נישט זיין כברייתו.

Speaker 1: איך מיין דופן דופן דופן, אזוי ווי די בליטות.

Speaker 2: ניין, דופן דופן דופן, אזוי שטייט אין די מפרשים טייטשן, אזוי ווי א דף וואס איז א באקס, א דף מיינט א פעידזש.

Speaker 1: ניין, ניין, ניין, איך בין נישט מסכים. ס'מיינט אזוי ווי ער טייטשט, ער האט געמאכט אזעלכע צו גרויסע שקיעות ובליטות, עפעס מער, אביסל מער וויפיל ס'קומט, אדער עפעס פאני, אזוי מיין איך.

Speaker 2: איך מיין רבי אברהם בן הרמב"ם און נאך אלע זאגן מין דופן, אז ער האט געמאכט אז די פיס זאל וואקסן באקסי. דאס איז דאך א בריאה אחרת, ס'קען נישט זיין באקסי. אן אתרוג האט נאך אלץ, לאמיר זאגן, די רונדיגקייט, ס'האט נאך אלץ די... דאס איז ערליך.

Speaker 1: אקעי, מ'דארף וויסן.

Speaker 2: בקיצור, ער האט געמאכט א קליינע חילוק, נישט אזא גרויסע געלעכטער. שוין.

אף על פי, אף על פי מיינט ס'איז נישט ממש קיין מין בריה וואס איז געלעכטער, אביסל אנדערש, אבער נישט צו ווייט.

Speaker 1: ניין, דאס איז עפעס א חילוק.

Speaker 2: אקעי. איך וויל צען זאגן, ווייל די... א קלוגע אתרוג סוחר פיגערט אויס א וועג וויאזוי עס וועט טון אז עס וועט וואקסן שיין און עגזעקטלי שעיפט און שיינע גידול.

Speaker 1: איך גלייב נישט. עס דארף זיין כשר.

הלכה ח (המשך) — התאום ובוסר

Speaker 2: ווייטער, **התאום**, אן אתרוג וואס וואקסט אזוי ווי א... דאס הייסט אז די טווינס וואס איז איין...

Speaker 1: ניין, אבער ביי מענטשן איז אויך דא... סיי א מי סטווין, אזא זאך, אן אתרוג... קומט צוויי אויף איינס, אזוי ווי?

Speaker 2: **אדער בוסר**, אן אתרוג וואס איז אראפגעשניטן פון בוים זייער פרי, ס'איז קליין טשיק, **ס'איז כשר**. ס'איז שטאמען ביי א בוסר, מען זאגט אז ס'האט די שיעור, מ'האט דאך געלערנט אז ס'דארף זיין שיעור.

Speaker 1: ניין, אבער ס'איז נאכנישט פריש, נאכנישט געענדיגט.

Speaker 2: נישט גרין קוקארסי, אבער ס'איז נאכנישט געענדיגט. ס'איז נישט גרין, אפשר איז עפעס אנדערש, ס'איז נאכנישט אנטוויקלט. וואטערעוועך, מ'קען עפעס נישט. **כשר**.

הלכה ט — אתרוג הכושי, מקום שגדלו שחורים

Speaker 2: שוין, זאגט דער רמב"ם, **המקום שהאתרוג שלהם כעין שחרות מעוטה**, אויב ס'איז דא א פלאץ וואס דארטן וואקסט די אתרוגים וואס זענען מער צו די שווארצערע זייט. שיירין. דאס איז נאר ווען ס'איז אביסל שווארץ, כעין שחרות. אבער **ומה שחורים ביותר כאדם קישו**, אויב ס'איז אינגאנצן שווארץ, אזוי ווי א מענטש פון עטיאפיע, איך ווייס נישט וואס. **הרי של פסול בכל מקום** איז עס אינגאנצן א שווארצע מענטש. דאס הייסט אז ס'שטייט אתרוג הקישי פסול, און אויף דעם שטייט אין די גמרא עפעס אז ס'וועדט זיך. אין בבל שטייט אז די גמרא וואקסט עס אויך אביסל געווען שווארצליך, אבער דאס פאסט נישט.

Speaker 1: יא, איך געדענק נישט אז די גמרא מאכט דעם חילוק אז ס'איז נישט אזוי שווארצליך.

Speaker 2: זאגט דאס, דער רמב"ם האט אזוי פארשטאנען, אז אפילו דאס שטייט אתרוג הקישי במקום שגדילה למכה, מיינט נישט אז ס'איז ממש שווארצליך כקישי, ס'איז מער ברוין'ליך אפשר. אינטערעסאנט.

Speaker 1: אקעי.

Speaker 2: איז דאס האבן מיר געלערנט אלע סארט פסולים.

הלכה ט (המשך) — כל הפסולים הם ביום טוב ראשון בלבד

Speaker 2: און די אלע הלכות וואס מיר האבן יעצט געלערנט אזוי סאך וועגן וויאזוי ס'זאל זיין פסול, זאגט דער רמב"ם, ס'איז נישט אזוי פשוט. די אלע זאכן זענען בעצם נישט פסול אייביג. **כל אלו שמנינו שהם פסולים מפני מומין שביארנו**, אדער וועגן די מומין, ווייל ס'איז נישט די אלע זאכן וואס ס'איז נישט אזוי שיין, איך ווייס, ס'האט א פלעק, אדער ס'פעלט, אדער וואטעווער.

Speaker 1: פעלט, ווייס איך נישט. יא יא, פעלט אויך. פעלט איז אויך א מום?

Speaker 2: אוודאי. חסר איז א מום.

Speaker 1: אקעי.

Speaker 2: **או מפני גזל וגניבה**, אדער די זאך וואס ער האט געזאגט אז ס'איז פסול וועגן גזל וגניבה, די אלע הלכות איז **ביום טוב ראשון בלבד**, ווייל נאר די ערשטע טאג יום טוב, אדער די ערשטע צוויי טעג יום טוב.

Speaker 1: ניין, ניין, ס'איז דאך ספקא דיומא. נאכדעם זאגט ער ביום טוב שני.

Speaker 2: יום טוב שני טייטשט די צווייטע טאג.

Speaker 1: אה, ביום טוב שני. אה, זייער גוט.

Speaker 2: ביום טוב ראשון בלבד, די ערשטע טאג יום טוב. פארוואס טאקע? פארשטייסט פארוואס?

Speaker 1: ווייל ס'איז דא א מנהג.

Speaker 2: יא, אבער די ווארט איז דאך וועגן "ולקחתם לכם ביום הראשון".

Speaker 1: אקעי, דער רמב"ם זאגט נישט וואס די ווארט איז ביי אים.

Speaker 2: ביום טוב ראשון בלבד, וואס אויף יענעם טאג שטייט "ולקחתם לכם ביום הראשון", פרי עץ הדר. יא, פרי עץ הדר. **אבל ביום טוב שני ושאר הימים**, וואס דאס לערנט מען ארויס פון די פסוק "ושמחתם לפני ה' אלקיכם", נישט פון די זעלבע פסוק. די פסוק גייט ארויף די פרי עץ הדר.

Speaker 1: יא, אקעי.

Speaker 2: **הכל כשר**. אבער יום טוב שני ושאר הימים איז הכל כשר. ס'איז זייער אינטערעסאנט, ווייל למשל ביי חמץ ומצה האט ער געזאגט די ערשטע צוויי טעג האט די זעלבע הלכה לגבי אלע הלכות.

דיסקוסיע: פארוואס איז יום טוב שני אנדערש ביי אתרוג?

Speaker 1: קען זיין טאקע אזוי ווי דו זאגסט, ווייל די צווייטע טאג איז נאר א ספקא דיומא, האט מען נישט מחמיר געווען מיט די אלע הלכות. ס'איז טאקע א חקירה. דאס הייסט, דו וואס זאגסט אז יום טוב שני איז, ווען דער רמב"ם, דאס הייסט, לכאורה דער רמב"ם, יום טוב שני איז קלאר טייטש ספקא דיומא. אבער ס'איז געווען טאקע אנדערע פוסקים וואס האבן געזאגט ניין, אז דאס מיינט די גמרא יום הראשון, אבער ווען מ'מאכט צוויי טעג, דארף מען בײדע טעג ספק יום הראשון. און ס'זעט אויס דער רמב"ם, איך טראכט אז ביי אתרוג בכלל מאכט עס נישט קיין ספקא דיומא, ווייל די אכטע טאג נעמט מען נישט קיין אתרוג. קומט אויס, לגבי אתרוג ווייסט מען גאנץ גוט. לגבי סוכה עסט מען נישט שמיני עצרת, לויט דער רמב"ם אויך, אין סוכה. אבער מ'ווייסט נישט. אבער ס'קען זיין סתם אזוי, אז נישט יעדע חומרא, יום טוב שני איז באופן כללי איז מען מחמיר אזוי ווי יום טוב ראשון, אבער נישט יעדע סינגל זאך. ס'איז דא חילוקים. דאס איז איינע פון די זאכן וואס ס'איז יא א חילוק. דער רמב"ם אויך מאכט נישט קיין חילוק צווישן בזמן הזה בזמן המקדש. בזמן המקדש האט דאך אלע טעג געווען א דאורייתא.

Speaker 2: נאך אלץ, איך מיין אז נאך אלץ, אין בית המקדש מיינסטו.

Speaker 1: איך ווייס שוין אז דאס האט צו טון, אבער נאך אלץ, און לערן איך אז ס'איז דא א חילוק. די זעלבע ווי מ'לערנט א חילוק, זעט מען אז דאס איז א חילוק.

Speaker 2: אינטערעסאנט. די ערשטע טאג איז עס אן ענין אז ס'זאל זיין שיין, און ס'זאל זיין דיינס, און אלעס. ווייטער טראכט שוין וועלכע זאך איז נישט מיט מיר מימין? ווייל נושרי א' איז מימין, אדער ס'איז נישט פארשירט? אלעס איז נאר מימין, חוץ פון וואס ער גייט זאגן.

Speaker 1: ווער? כפי רות.

Speaker 2: ווער? ס'איז נאר דא איין זאך וואס ער מיינט נישט.

Speaker 1: ווער? אויב איז עושה אתרוג עשה באכילה, ווייל ס'איז למשל עיר הנדחת, איז דאס ביי מיר עדתו הראשון.

Speaker 2: ניין, אבי די זרה מיינט ער דאס, ער איז עיר נדחת. עשה מיט תרומה וכדומה.

Speaker 1: אה.

Speaker 2: איז יענץ, ביי אים די עומת ראשון, ביי אים איז שריה איז מען פסול. אדער עבוד זרה וואס איז חסר שיעור, אז ס'האט נישט קיין שיעור, א שיעור דארפסטו האבן די צוויי טעג אויכעט. אדער וואס איז אסור באכילה. די זאכן האט דער רמב"ם געהאלטן איז נאך אלץ אין סאם רעד. יענץ איז נישט די ווארט וועגן לכם, ווייל לכם מיינט אז ס'איז ראוי לאכילה. אזוי האבן מיר שוין גערעדט וועגן דעם א מינוט צוריק, אז דאס איז נישט דער רמב"ם. דער רמב"ם פירושקער זאגט אן אנדערע תורה, אז ס'דארף זיין א פרי. ס'איז אן ריזן.

Speaker 1: עגענט, פארוואס? די שכל פון דעם פארשטיי איך נישט אזוי גוט, נישט דער פסוק איז נישט די שכל.

השגת הראב"ד — גזל ויבש פסולים אויך שאר ימים

Speaker 2: און דא דער ראב"ד זאגט אז ס'איז נישט מסכם.

Speaker 1: דו ווילסט דאס זאגן אז וואס? דער רמב"ם האט נישט געזאגט די ווארט מצוה, דער רמב"ם האט גארנישט געזאגט, אבער דער רמב"ם האט גארנישט געזאגט אז ווען די פסולה איז מצוה בעבירה, איז דאך עס אייביג נוגע, סיי ווען ס'איז מצוה בעבירה אויך. ממילא, אן אנדערע ווערטער. דאס וואס דער רמב"ם זאגט אז גזל איז פסול נאר ביום הראשון, די צווייטע טאג מעג מען איינגעליייגן. זאגט דער רב, ניין, א געגזלטע טאר מען קיינמאל נישט. פארוואס דאס איז אן עבירה? דאס וואס ס'שטייט לכם איז נאר דער ערשטער טאג מיינט א געבארגטע, וואס מיר גייען זען אין די נעקסטע הלכה, אבער געבארגטע איז אויך נישט גוט דער ערשטער טאג. דאס איז כשר דער צווייטער טאג, אבער געגזלט איז נישט פסול דער צווייטער טאג אויך. דאס איז איין זאך וואס דער רב איז מחולק. א צווייטער זאך וואס דער רב איז מחולק איז אויף יבש. יא? דער רמב"ם זאגט אז אפילו די אלע פסולין, דאס הייסט ער קלאר אין יבש, איז כשר דער צווייטער טאג, דער רב איז ניין.

Speaker 2: אה, נישט הדר, ווייל ס'איז עפעס איך ווייס וואס. וואטעווער ס'איז א חסיד, דאס פארשטייט ער. אבער יבוש איז א נייע זאך. ער ברענגט א ירושלמי אז ס'איז נישט קיין מת, און פון סאמעריסענע רב איז מחליט געווען אז דאס איז יא די צווייטע טאג אויכעט.

Speaker 1: אה, ווייל דאס מאכט אים, דאס איז פארט פון די שמחה והלל.

Speaker 2: ס'קען זיין אז דאס איז אויך די צווייטע טאג לויט דער רב, דער יבוש. אינטערעסאנטע חידוש. לכאורה וואלט אויך אין מקדש געווען אזוי די הלכה, ווייל אויב נישט אפשר וואלט מען נישט... אויב איז דאך די גאנצע זאך זכר למקדש, וואלט מען נישט געדארפט מאכן אזוי ווי אין מקדש.

Speaker 1: איך מיין אז דו זעסט איינער רעדט וועגן דעם?

Speaker 2: איך מיין אז דאס איז נישט קיין זאך פון... בזמן הזה. דאס איז מיין איך... אה, ס'איז דא נאך איין זאך וואס לכאורה, איך זע אז דער מאור עינים זאגט אז ס'איז אויך פסול די צווייטע טאג, פאר דעם וואס די זאכן וואס זענען נישט די סארט. וואס מיר לערנען אין די ערשטע פרק?

Speaker 1: אה, אבער די חידוש איז דער רמב"ם האט אריינגעלייגט דארט משולש, הדת שוטה, דארף דער רמב"ם איז פסול די צווייטע טאג אויכעט. אויב איינער זאגט אז הדת שוטה איז אן עושה פון הידור, דעמאלטס דארף זיין הדת שוטה אויך פסול די צווייטע טאג. דאס איז א חילוק לכאורה.

Speaker 2: ביז יעצט האבן מיר געלערנט אז די אלע פתולים פון מימין אדער גזילה איז נאר די יום טוב ראשון, אבער די אנדערע פתולים פון מימין, אזוי ווי מיר האבן געזען טאקע אז נישט מימין, אבער פון אסירי אכילה, זענען א גאנץ יום טוב.

הלכה י — שאול פסול ביום ראשון

Speaker 2: יעצט גייט מען לערנען טאקע פרטים פון די נושא פון, נישט גזילה, אבער די מצוה חיובית אז ס'דארף זיין דיינס אין די ערשטע טאג. זאגט דער רמב"ם, הלכה יוד, יא? דארט איז דער רמב"ם, **אין אדם יוצא ביום טוב ראשון של חג בלבוש של חבירו שישאלנו ממנו.** אויב ער בארגט זיין לולב, אדער מסתמא מיינט די ד' מינים וואס ער בארגט פון זיין חבר, איז ער נישט יוצא מיט דעם, איז דאס איז נישט נאר לו מטרה, ער דארף עס אים געבן.

פרק ח: דיני ד' מינים — לכם, שותפות, ותפיסת הבית

הלכה י: אין אדם יוצא ביום טוב ראשון בלולבו של חבירו

יעצט גייען מיר לערנען טאקע פרטים פון די נושא פון, נישט גזילה, אבער די מצוה חיובית אז ס'דארף זיין דיינס אין די ערשטע טאג.

זאגט דער רמב"ם: **אין אדם יוצא ביום טוב ראשון של חג בלולבו של חבירו ששאלנו ממנו.** אויב ער בארגט זיין לולב, אדער מסתמא מיינט ער די ד' מינים, וואס ער בארגט פון זיין חבר, איז ער נישט יוצא מיט דעם. **עד שינתננו לו במתנה** — ער דארף עס אים געבן. ברענגט ער שטייט "לכם".

פאר די זעלבע סיבה פארוואס גזל איז... יא. ביי די וועי, ס'שטייט נישט פארוואס. דער רמב"ם זאגט אזוי די הלכה. שוין.

מתנה על מנת להחזיר

זאגט דער רמב"ם אזא זאך, וואס טוט זיך? **נתנו לו על מנת להחזירו** – אבער א מתנה, ס'איז דיינס אויב דו גייסט עס מיר צוריק שפעטער, **הרי זה יוצא בו ידי חובתו**, און ער דארף עס אים טאקע צוריק נאכדעם צוריקגעבן. ס'איז דא אין דעם א סוגיא צו מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה. דער רמב"ם פסק'נט אז דאס הייסט א מתנה, ס'איז א תנאי אין די מתנה, און ממילא האט ער יוצא געווען, אבער ווען ער האט עס געהאלטן איז עס געווען זיינס. ס'הייסט נישט שאלה, ס'הייסט מתנה.

אויב אבער ער געבט עס אים נישט, נאכדעם געבט ער עס אים נישט צוריק, **לא יצא, שנתברר למפרע שנמצא כגוזל.** ווייל כגוזל מיינט עס איז דא א תנאי אין די מתנה, ווייל ער איז עובר אויף די תנאי און ער האט עס געהאלטן בגזל. כגוזל, אפשר ממש גזל? איך ווייס נישט. ס'איז נישט ממש, ווייל ס'איז למפרע גזל. על כל פנים, יא.

אין נותנין אותו לקטן

זאגט דער רמב"ם, פאר די סיבה, **ואין נותנין אותו לקטן** – פאר די זעלבע סיבה זאל מען נישט געבן א ד' מינים פאר א קטן. פארוואס? מ'האט דאך געלערנט נעכטן אז א קטן היודע לנענע דארף שוין שאקלען. אבער ס'איז דא א פראבלעם אז מ'זאל עס נישט געבן פאר א קטן. פארוואס? **שהקטן קונה,** קטן קען קונה זיין, **אבל ואינו מקנה לאחרים מן התורה.** מן התורה קען ער נישט מקנה זיין. קונה זיין קען ער יא מן התורה? יא. ס'שטייט נישט דא אונטערשייד מן התורה מדרבנן, ביי די וועי. ס'שטייט אז ער קען, און פארוואס לייגסטו אריין נאך זאכן? ס'שטייט **ואינו מקנה לאחרים מן התורה.**ביידע נישט מן התורה. ער קען קונה זיין, אבער מן התורה קען ער נישט מקנה זיין.

קען זיין מיט דרבנן קען ער יא מקנה זיין. איך מיין ביידע איז א תיקון עולם אז א קטן זאל יא קענען, אזוי געדענק איך פון א משנה אין גיטין. סאו ביידע איז נאר מדרבנן. נאר מדרבנן איז ער... איז ער מקנה. קונה זיין קען ער יא. מ'קען מקנה זיין, ווייל די דעת פון די גדול איז אים מקנה, מ'דארף נישט קיין דעת קונה צו זיין. א קטן קען אוינען זאכן, מ'דארף נישט קיין שום פראבלעם. מ'קען זיין אפילו א בעיבי קען אוינען זאכן, אפילו א תינוק בן יומו קען אוינען זאכן. אבער ער קען נישט מקנה זיין. ממילא קומט אויס אז ווען דו געסט עס פאר די קטן און דו ביסט עס אים מקנה, איז ער עס קונה מיט דיינע אים מקנה זיין. אבער אויף צוריק, וואס איז עס נישט קונה, בלייבט עס זיינס. **נמצא שאם מחזירו לו אינו חוזר**, קומט אויס צוריק. ממילא זאלסטו עס פאר א קטן זאלסטו עס נאר בארגן, ס'איז דאך נאר מצות חינוך, ス'דארף נישט זיין לכם.

דיסקוסיע: קטן היודע לנענע חייב בלולב – וואס הייסט דאס?

Speaker 1: דער רמב"ם זאגט נישט געהעריג וועגן חינוך, איך וויל עס זאגן. פשוט טייטש, וואס איז געשטאנען פריער? פריער איז געשטאנען ביי קטן ידע לעיניה, וואס איז געשטאנען ביי קטן ידע לעיניה? וואס איז געשטאנען?

Speaker 2: אקעי. איך וועל זאגן וואס דער רמב"ם זאגט און וואס די גמרא זאגט. וואו שטייט וועגן א קטן?

Speaker 1: ווער איז מחויב?

Speaker 2: זייער גוט. און דאס איז די לשון הרמב"ם. אבער וואס איז די לשון הגמרא?

Speaker 1: אבי מלמדו? איך געדענק נישט די לשון.

Speaker 2: אקעי, איך גיי איך דאך שוין זאגן. אין פרק ז' הלכה י"ט, אזוי שטייט אין די זייט, **קטן, היודע לנעניה חייב בלולב.** וואס שטייט? לאמיר זען, ס'איז א לשון דא. איך האב נישט געווארן א משנה. ניין. אה, די משנה. אבער ס'איז דא אויך א ברייתא וואס שטייט דא, ניין? אה, יא. קטן על ידי לניה, תנא רבנן. קטן על ידי לניה, חייב לולב. אה, ניין, מ'איז גערעכט. ס'שטייט חייב לולב. ס'שטייט נישט... אבער רבנן, דאס זעט אויס אז די חייב לולב מיינט נישט אז ס'זאל זיין זיינס.

Speaker 1: ניין, פשוט טייטש, לאמיר פארשטיין, פשוט טייטש קען עס מיינען אז דער טאטע קויפט אים א לולב, ס'איז זיינס, ער מאכט אים מתנה. וואס ס'שטייט דא איז אז מ'געבט אים, דאס לעבן איז נישט מקנה זיין די ערשטע טאג, אבער מ'קען אים קויפן זיין אייגענע. פשוט קטן אינו דעלין, מיינט ער קויפט אים זיין אייגענע, דעמאלטס איז נישט קיין פראבלעם. און אויב האט ער אים נישט געקויפט אן אייגענע, דארף ער עס נאר טון בעיקר אלס חינוך, זיך אויסלערנען וויאזוי עס צו טון, דארף עס נישט זיין זיינס. איז די שאלה צו ווען מ'טוט בחינוך דארף עס זיין באופן וויאזוי די חכמים האבן עס מתקן געווען, עס דארף זיין באופן וויאזוי ס'איז כשר. אבער דא זעט אויס, לכאורה, די פוסקים זאגן אז אנדערע זאגן אז ס'מיינט אז ס'איז א סובסיידער, אז מ'וועט נישט מחנך זיין מיט די כלי חידוש פון לכם, אבער ס'שטייט נישט קלאר אין די הלכה. פארשטייסטו אזוי?

Speaker 2: יא. פאר איין נותן. ס'שטייט איין נותן.

Speaker 1: איך הער. אבער מ'קען נישט געבן פאר די קטן מיט א מתנה על מנת להחזיר?

Speaker 2: לכאורה, דאס האט מען גערעדט. ניין, מ'קען נישט, ווייל ער קען דאך נישט צוריקגעבן.

Speaker 1: אבער מ'מיינט יענער דארף זיך מיר צוריק מקנה זיין, אדער...

Speaker 2: יא, אוודאי.

Speaker 1: אדער ס'איז א תנאי.

Speaker 2: אויב יענער געבט נישט צוריק, איז עס מפרע געווען געווען ווי ליב מיין. ס'איז מפרע געווען גזל. אבער דאס איז דאך די תנאי. תנאי מיינט, אויב ס'געשעט נישט די תנאי, איז קיינמאל נישט געשען קיין קנין, בלייבט עס מיינס.

Speaker 1: יא, אבער ער דארף עס מחזיר זיין. מחזיר זיין מיינט אבער אז ער דארף עס מחזיר זיין. און אויב ער איז עס נישט מחזיר, איז מען א מפרע מיינס. דו ביסט געבליבן מיינס.

Speaker 2: יא, ביז ווען? וועגן דעם זאגט ער, ער איז קיינמאל נישט געווארן דיינס. דאס איז טייטש תנאי. אויב שטעלט זיך ארויס אז דו געסט אים נישט צוריק. איך זאג אים, מנסה אז דו געסט אים נישט צוריק ביז א שעה. אויב דו געסט אים נישט צוריק ביז א שעה, איז עס קיינמאל נישט געווען דיינס. סתם א שעה די צייט, פארוואס טוסטו דא?

Speaker 1: דו טוסט דאך גארנישט. וואס הייסט? אויב ער געבט ביי די קינד טאקע... טוסטו נישט אויף ווייל די קינדער וועט נישט זיין לכם, ווייל דער געוועגליכער מענטש וועט עס יא ארבעטן.

Speaker 2: שנמצא כגוזל מיינט, ווייל ווען דו האסט געהאט איז עס געווען כגוזל, ווייל ס'איז קיינמאל נישט געווען עכט דיינס.

Speaker 1: זייער גוט, אבער ס'איז קיינמאל נישט געווען אויטאמאטיק, ס'גייט נישט צוריק צו דיר. מ'קען נישט מאכן א... ס'שטייט נישט דא... איך ווייס נישט אויב מ'קען נישט. ס'איז נישט א קנין לשעה, איך בין נאר מקנה פאר די שעה. ס'איז נישט א קנין לשעה, אבער ס'איז מיט א תנאי. אויב דו טוסט נישט די תנאי, איז עס קיינמאל נישט געווארן דיינס, ס'איז געווען דיינס. מסכים, באט דו ווילסט דאך אים יא געבן. וואס איך האב נישט אז ס'זאל זיין גזל?

Speaker 2: ניין, ניין, ניין, איך זאג נאר פריער. וועגן דעם, יעצט פארשטיי איך בעסער די שנמצא כגוזל. אוודאי. ס'איז די זעלבע ווי גזל, אבער ווען דו האסט עס געהאט איז עס נישט געווען במתנה, האסטו געניצט יענעמ'ס לולב.

Speaker 1: ס'גייט נישט האבן קיין פראבלעם פאר דעם מענטש פאר מארגן, אז ער גייט נישט קענען מארגן שאקלען אז ס'איז נישט לכם.

Speaker 2: מארגן איז נישט קיין פראבלעם, עניוועיס.

Speaker 1: אקעי, דער מענטש זאל זאגן שפעטער, זיך אליין, שפעטער אין טאג, די ערשטע טאג, יא?

Speaker 2: נאכאמאל, דער איין נוס לקטן מוז זיין אויב ער דארף עס נאך יוצא זיין. אויב ער וועט שוין יוצא געווען, שטערט נישט, ווייל מארגן איז עס נישט קיין פראבלעם. יא? און דאס איז נישט נאר די לולב, נאר... ס'שטייט פריער אין מחזירו, איז כדאי דער צווייטער, דער פאר וועם ער האט עס מקנה געווען זאל יוצא זיין.

Speaker 1: ניין, אין מחזירו איז ווייל ער וויל עס. דער בריבור וואס מ'מאכט א מתנה למעשה לאחזור, זאל האבן יוצא געווען. ווייל אויב נישט איז דער תנאי בטל, און דער מענטש האט סתם געהאלטן יענעס עשה.

Speaker 2: יא, יא, דו זאגסט נאכאמאל וואס דער רמב"ם האט געזאגט בפרט. אבער דו האסט נישט פארשטאנען ביז א האלבע רגע צוריק.

Speaker 1: איך האב פארשטאנען זייער גוט, דו האסט נישט פארשטאנען, איך ווייס נישט פונקטליך פארשטאנען. און דער רמב"ן האט געזאגט בפירוש דאס, איך פארשטיי נישט דו זאגסט נישט קיין חידושים, דו זאגסט פשוט טייטש.

Speaker 2: די... איך זאג אז די ריזען פארוואס מיר מאכן א מנת להחזיר איז פלעין ווייל מענטשן ווילן צוריק זייערע לבן. ס'איז נישט דא קיין ריזען אנדערש, אז נישט קענסטו דיר געבן א מתנה און ער זאל עס מחסיד זיין. די על מנת איז נאר א וועג... איך וויל זאגן, מענטשן זאגן א גאנצע מתנה למנת להחזיר. ס'פעלט נישט אויס, אויב דו טראסט איינער אז ער גייט דיר עס צוריקגעבן במתנה, פעלט נישט אויס די מנת להחזיר. א מנת להחזיר איז נאר א ממונ'דיגע זאך, אז אויב איינער וועט ווערן אויסגעשפילט זאל ער זיין דו, נישט איך.

Speaker 1: יא, די הלכה איז נישט דוקא לולב, נאר **אחד על הלולב, ואחד כל הדל מיני מואל שאול אינו יוצא מיום צריש**, הייסט אן אתרוג וכדומה. ווי מען זאגט לולב מיינט מען ד' מינים.

הלכה יא: שותפין שקנו אתרוג בשותפות

קומט אויס יעצט א נייע הלכה. זאגט דער רמב"ם ווייטער, נאך תנאים אין די זאך אז ס'זאל זיין בעלות. זאגט דער רמב"ם אזוי: **שותפים שקנו לי לו אתרוג בשותפות** איז נישט פלוי לכם, ווייל ס'איז דא דערין אויך פופציג פראצענט א צווייטע מענטש'ס שותפים. איז **איינער אחד יוצא מהם יודע** איך וואס צו באריכן, **עד שיתן לו חלקו במתנה** – ער זאל אים געבן די מתנה דיין פופציג פראצענט.

יעצט איז דא נאך א סארט... סתם, דער רמב"ם וואלט מען דא געקענט מאכן די זעלבע תורה אויך וועגן חצי עבד וחצי בן חורין, ווייל דער עבד האט נישט קיין בעלות אין זאכן. אקעי, איך ווייס נישט צו וואס מיר איז גלייך. א עבד... אה, אקעי. דער חלק וואס איז אן עבד איז פטור. אקעי.

מנהג הקהל — אתרוג בשותפות

ס'איז געווען אמאל א מנהג אז דער קהל פלעגט קויפן אן אתרוג פאר דעם גאנצן עולם בשותפות, כאילו. איז דא א שאלה, דער מגיד משנה זאגט אז דעמאלטס איז מען יא יוצא, הגם ס'איז נישט שותפין, ווייל מ'מיינט צו זאגן אז יעדער איז פולי בעל הבית... ער רופט עס "יש ברירה". ס'איז אן אינטערעסאנטע ברירה וואס ער רופט עס. דאס הייסט, כאילו יעדער איינער איז אינגאנצן, בשעת ער שאקלט עס הייסט עס אינגאנצן זיינס.

אחים שקנו אתרוג מתפיסת הבית

נאכדעם איז דא נאך א סארט שותפות, יא. **ואחים שקנו אתרוג מתפיסת הבית** – ברידער וואס זייער טאטע איז געשטארבן, און מ'האט נאך נישט צעטיילט די ירושה. די תקופה אינצווישן הייסט "תפיסת הבית", אז די ירושה באלאנגט פאר אלע בני הבית. ס'באלאנגט פאר די טאטע, און אפשר פאר די מאמע וואס וואוינט נאך דארטן, אדער וואטעווער. פאר די עסטעיט, יא. איז אזוי, **ונטל אחד מהם אתרוג ויצא בו** – איינער האט גענומען אן אתרוג פון די הויז, פון די זאך וואס באלאנגט פון די טאטע'ס הויז, **ויצא בו**, און ער האט יוצא געווען. ער מיינט אז ער האט יוצא געווען, יא? יא, יא, יא, ס'איז אזוי.

איז אזוי, **אם יכול לאכלו ואינו אוכלו** – אויב איז א מצב אז ס'איז שוין דא עפעס אן אנדערסטענדינג צווישן די ברידער אז יעדער איינער קען עסן פון די תפיסת הבית, **יצא**, ווייל אונז קוקן עס אן ווי דאס איז געגוג בעלות. ס'איז געווארן זיינס. דאס הייסט, ער האט עס גענומען יוצא צו זיין, האבן די ברידער זיך מוחל געווען פאר אים, האבן עס מקנה געווען. אבער **ואם היו מקפידין** – אויב איז נאך א מצב אז די ברידער זענען מקפיד אז ביז מ'צוטיילט די ירושה איז עס נאך קיינעמ'ס נישט, **לא יצא**, ער דארף מען באצאלן קעגן דעם עפעס וכדומה.

אויב זענען זיי בעלי בתים, קען מען זאגן אזוי, זענען זיי יוצא. אויב זענען זיי אראביש, און ס'איז דא א גאנצע מערכה איבער די ירושה... "מקפידים" מיינט ס'איז א הכל אזוי ווי שותפים. זיי זענען דאך אסאך שותפים. ס'איז דא שותפים, ס'איז נישט איינער מקפידים, ס'איז איינער מעג נעמען פאר זיך איין אתרוג.

הלכות לולב ואתרוג — דין תפיסת הבית ושמחת בית השואבה

המשך דין תפיסת הבית — אחים שאינם מקפידים

ער האט עס גענומען יוצא צו זיין, האבן די ברידער עס מוחל געווען פאר אים, און ער איז מקנה געווען. אויב זיי זענען מקפיד, אויבן איז נאך א מציאות אז די ברידער זענען מקפיד אז ביז מ'צוטיילט די ירושה איז עס נאך קיינעמ'ס נישט, לא יצא, און זיי דארפן אים אפצאלן קעגן דעם עפעס וכדומה. אויב זיי זענען בעלי בתים, קען מען זאגן אזוי, זענען זיי יוצא. אויב זיי זענען ערעביש, און ס'איז דא א גאנצע מריבה איבער די ירושה...

מקפידים מיינט סך הכל אזויווי שותפים. זיי זענען דאך אסאך שותפים. ס'איז דא שותפים שאינם מקפידים, אז איינער מעג נעמען פאר זיך איין אתרוג, איך גיי דאך נישט אפפרעגן מיט אים מיט דעם אתרוג. דאס איז טייטש, זיי זענען א סארט שותפים. ניין, ביי שותפים העלפט עס נישט. ביי שותפים זאגט מען אלעמאל דארף מען... ביי שותפים איז יעדער האט פופציג פראצענט. אבער ביי די אחים איז דאך א שותפות. יעדער איינער האט א פראצענט, ס'איז בשותפות זייערס. אויב זיי זענען נישט מקפיד קענען זיי יוצא זיין.

ערוך השולחן'ס חידוש — שותפים שאינם מקפידים

דער אמת איז, ער ברענגט דא, דער ערוך השולחן זאגט אז אמת'דיג ביי שותפים שאינם מקפידים דארף זיין די זעלבע דין, נאר אחים מאכט זיך אזוי אז ער זאגט. א נארמאלער ברודער לאזט, אבער א שותף אויך קען לאזן, דא האט אסאך שותפים שאינם מקפידים, און דעמאלטס וועט מען אויך יוצא זיין.

דיסקוסיע: פארוואס איז א זון'ס באנוץ פון טאטע'ס אתרוג נישט געגוג?

Speaker 1:

ס'איז אינטערעסאנט, פארוואס זאל מען נישט זאגן למשל אז אויב דאס איז די מצב פון א משפחה אז דער טאטע קען געבן פאר זיין זון, און ס'איז נישט נישט לכם. אזוי ווי דער זון מעג עסן, מיין יונגל דארף מיר נישט פרעגן רשות פאר ער עסט עפעס פון די קלאזעט. ער דארף עס נישט קונה זיין.

Speaker 2:

ניין, ניין, ניין, דו לאזט אים, איך לאז אים. ס'וואלט נישט געווען געגוג אז ס'הייסט נאר ווען ער שאקלט די אתרוג, שאקלט ער פון זיינס. אזוי ווי שותפים... אויב ס'איז נישט קיין שותף מיט דיר, ווען מ'קויפט פאר די גאנצע קהלה... דיין זון איז נישט קיין שותף מיט דיר אין דיין הויז. דו האסט רשות צו עסן. ער איז א גדול בכלל. איך מיין, דו קענסט אים געבן וואס דו ווילסט. ער איז א גדול אדער מיין איידעם. מענטשן קומען אריין, בני עבירות. ניין,

ער איז נישט קיין שותף. ער איז אנדערע סארט קהלה. סתם דער לאזט, דער לאזט, לאזט. ס'ווערט נישט געווען לכם. איך וואלט נישט געווען לכם. דו וועסט אים געבן מתנה צו זיין סאנס.

תפיסת הבית איז אן עכטע זאך, ס'איז אלע יורשים, ס'באלאנגט פאר יעדעם. ס'איז זייער גוט. ס'איז לאזט דער טאטע לעבט. אוודאי, א וואוילער טאטע לאזט, אבער ער לאזט, ער געבט ער א זעה במתנה.

דין "קנו זה אתרוג וזה פריש" — תפיסת הבית

יא, זאגט דער רמב"ם ווייטער, נאך א פאל אין די תפיסת הבית הלכה איז אזוי: **ואם קנה זה אתרוג וזה פריש.** ער האט געקויפט אן אתרוג, און דער אנדערער האט געקויפט אן אנדערע סארט פרוכט, איך ווייס פאר אן אנויסעקע. **"או שקנו אחד אתרוג ואחד רימון או פריש בתפיסת הבית",** אדער זיי האבן צוזאמענגעקויפט אפאר פרוכט, איז דאך דא איין פרוכט אקעגן די אנדערע. ס'איז דאך דא אפאר זאכן וואס זענען ווערד בערך די זעלבע, אדער וואטעוווער, וואס זענען בערך די זעלבע דאס. איז איינער יוצא באתרוג עד שיטול חלקו ויתנהו. די וועג וויאזוי ער קען יוצא זיין מיט די אתרוג איז, ער זאגט, "אקעי, ווייסטו וואס? די פריש זאל זיין דיינס, און די אתרוג זאל זיין מיינס." פארוואס? שפעטער קענען זיי זיך אויפטווישן.

דער חידוש — אפילו מקפידים איז שטרענגער

אפילו מקפידים? ניין! **"ואף על פי שאם אכלו אינם מקפידים עליו."** דאס ווערט ערגער. I don't understand why. ס'איז נישט קלאר וואס גייט דא פאר. פארוואס יעצט איז עס געווארן ערגער? אפשר ווייל דעמאלטס ווייזט אז דאס איז מיינס און דאס איז דיינס, און ס'איז נאר קענען האבן דיינס אויב דו געסט מיר מיינס. ער מעג עס אבער עסן, זאגט ער דאך. קיינער פארשטייט נישט די הלכה, נו? קיצור, איך וויל נישט פארשטיין נישט. ס'איז דא פארשידענע תורות. איך גיי בלייבן ביים נישט פארשטיין, ווייל איך פארשטיי נישט. איני יודע. עד כאן הלכות אתרוג ולולב.

רמ"א'ס פסק — יעדער זאל קויפן זיין אייגענעם לולב

דער הייליגער רמ"א זאגט, דאס ווייסט א פסק הלכה פון די רמ"א? איז אז הגם אז ס'איז דא אן אופן וואס מ'קען יוצא זיין מיט יענעם, דאס הייסט מ'קען מאכן מתנה על מנת להחזיר, און אמאל פלעגט זיין שותפות וואס מ'קען אויך מאכן, זאגט דער הייליגער רמ"א, אבער יעדער איינער זאל פרובירן וויפיל ער קען קויפן זיין אייגענעם לולב, ווייל ס'איז בעסער. ס'איז מער מהודר אז מ'זאל האבן די אייגענע, נישט האבן די אלע חששות. איז היינטיגע צייטן, ברוך השם, ס'איז כאטש אזוי טייער, יעדער איינער האט גענוג געלט, יעדער איינער קויפט אן אייגענעם לולב, אויך פאר די קינדער, אן אייגענעם לולב. אוודאי, ס'איז דאך א מצוה לחנכה במצוות. און בפרט, מ'מאכט עניים צוזאמען. אויב איינער האט נישט, איז דאך סתם בושות אז די קינדער אדער די בחורים האבן נישט קיין... האבן נישט קיין לולב צו שאקלן ביי הלל, ס'האט נישט קיין לולב טעם. יעדער האט געקויפט פאר יעדער איינער א לולב, און לכן יעס.

רבינו מנוח'ס הסבר — גילוי דעת פון קפידא

רבינו מנוח איז מסביר צו זיין אז ביי די לעצטע פאל, די "קנו זה אתרוג וזה פריש", אז הגם זיי זענען נישט מקפיד, אבער מיט דעם וואס יעדער האט געקויפט איין פרוכט, האט ער יא געוויזן אז דאס איז מיינס און דאס איז דיינס. ס'איז פארקערט, ס'קומט אויס צו רעכער. וואן דו וויסט א בית, ס'איז דא אמאל וואן איינער קויפט איין פאר די הויז א באנטש פון פרוכט, יעדער איינער קען נעמען. אבער ער האט זיך זיין ווינקל, ער האט געלייגט זיינס, ער האט געלייגט זיינס. ס'איז א געוויסע וועג פון ווייזן קפידה, אז הגם בעצם איז נישט קיין א גרויסע קפידא.

אפשר מיינט "יוצא" מדרבנן

אינטערעסאנט. ס'קען זיין וואן ער זאגט איינער יוצא מיינט ער מדרבנן. ס'איז א חשש אז אפשר זענען זיי נישט מקפיד. מ'דארף פארשטיין די ריאליטי. ס'איז א מציאות דא. איך וויל זאגן, לאמיר זאגן, דו קענסט אנקוקן אזוי ווי יעדער האט זיך זיין אייגענע קלאזעט וואו ער האלט זיינע זאכן. דאס איז א מין דוגמא וויאזוי ער כאפט עס אן, ער קויפט זיין פרוכט, ער קויפט זיין פרוכט. אויב אין די תפיסה בית האט יעדער איינער זיין פלאץ וואו ער האלט זיין לעדל, איז יא א געוויסע... מיט דעם ווייזט ער א געוויסע קפידא. אפילו אויב א צווייטער וואלט געגעסן, וואלט ער און די קפידא איז נישט אזוי גרויס, אבער אויב יעדער האט זיך זיין אייגענע באלאנגינג, איז נישט קלאר.

רשב"א'ס חילוק — קויפן לשם מצוה

אה, די מגן משלי זאגט, איך וויל זאגן, דער רשב"א זאגט, איך רעד פון די פריערדיגע העליכער, דער רשב"א זאגט אז דאס וואס ס'שטייט אז מ'איז נישט יוצא, דאס רעדט זיך אז מ'קויפט סתם אזוי אן אתרוג. אויב מ'קויפט אין די מצוה, אוודאי מיינען זיי אז יעדער זאל עס יוצא זיין, איז געשט ברירה. פארדעם זאגן זיי אז ווען מ'קויפט אן אתרוג פאר די קהל, איז יעדער יוצא, ווייל דאס מיינט מען טאקע.

נמשל צו ברידער וואס מאכן צוזאמען שבת

איך קען הערן די זה אתר וזה פריש. למשל, אויב ברידערס וואוינען צוזאמען און זיי מאכן צוזאמען שבת, און איינער גייט און קויפט איין א גאנצע סעודה, דארף מען דעת אז יעדער איינער זאל עסן. אבער יעדער איינער ברענגט זיך זיין זאך, איז דא אים דעם עפעס אזא גילוי דעת אז איך גיי מקפיד זיין אז דו האסט געגעסן ווערט אזויפיל, וויפיל האב איך געברענגט, וויפיל האסטו געברענגט. ממילא דארף זיין מער א קלארע אז ער איז יא מסכים. איך קען עס הערן. איך האב נישט דארט געזאגט עפעס פארקערט, ניין? איך כאפ נישט. אקעי, לאמיר גיין ווייטער.

הלכות שמחת חג הסוכות

איך זאג, לאמיר געלערנען וועגן שמחת יום טוב. נישט שמחת יום טוב, נאר א ספעציעלע שמחה פון סוכות. יעצט גייען מיר לערנען וועגן די מצוה פון שמחת חג הסוכות.

הלכה יב — שמחה יתירה בחג הסוכות

זאגט דער רמב"ם, **אף על פי שכל המועדות מצוה לשמוח בהם.** אלע מצוות איז דא א מצוה פון שמחה, אזוי ווי דער רמב"ם האט געזאגט אין הלכות יום טוב, ווייל מ'לערנט ארויס ביום השם... שטייט וישא אך שמח, לערנט מען ארויס פון דעם אלע ימים טובים, יא? ס'שטייט וישא אך שמח, שטייט אויף סוכות, אז מ'לערנט ארויס פון דעם אויף אלע ימים טובים, התחשת שהדדה. **חג הסוכות היתה לשם במקדש שמחה יתירה**, און חג הסוכות אין בית המקדש איז געווען א שמחה יתירה. **שנאמר ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים**, דערוויל ווייסן מיר נאר אין מקדש. אונז גייען קיינמאל נישט ווייסן מער פון די מקדש. דער רמב"ם פסק'נט די הלכה פאר די בית המקדש. יא, אבער שפעטער רעדט מען די שמחה פון אייביג, יא? ניין, נישט אין הלכות סוכות, אין הלכות המעשה האט ער גערעכט, אבער די שמחה יתירה.

רש"י vs. רמב"ם וועגן מקור פון שמחה יתירה

ס'איז אינטערעסאנט אז דאס איז די... אוודאי קומט פון פרק א חליל, פון די פינפטע פרק אין סוכה, און רש"י דארט האט געזאגט אז די שמחה איז וועגן די מצוה פון... וויאזוי הייסט עס? ס'איז דא ווי חסד בית שעבר הייסט עס, ס'איז דא די מצוה פון נסח המים. אזוי זאגט רש"י אין מסכת סוכות. דער רמב"ם האט אבער נישט אזוי געהאלטן. אפשר ווייסט נישט אז רש"י האלטן אנדערש. נסח המים איז א חלק פון עבודת הקרבנות, מיינט דאס איז א שמחת המקדש. יא, ס'איז נישט א ספעציעלע עבודה פאר יום טוב סוכות. דער רמב"ם האט פארשטאנען אז דאס איז נישט עפעס... לויט רש"י איז דאס מיינען אז ס'איז עפעס א מצוה, ס'איז א ספעציעל מצוה. נסח המים לכבוד די מצוה מאכט מען א שמחה של מצוה. דער רמב"ם זאגט, ניין, דאס איז א שמחת יום טוב סוכות.

Speaker 1:

פארשטייט זיך, דו ביסט גערעכט. אליינס איז א פארט פון די חגיגה פון סוכות. אבער ס'שטייט א פסוק, ושאבתם מים בששון, דאס וואס די גמרא

ברענגט דעם פסוק. מ'זעט אז מ'טוט בששון, אבער...

Speaker 2:

דער רמב"ם לערנט אז דאס איז א נושא פון שמחה פון מעדים. די שמחה פון סוכות קומט אן עקסטערע שמחה, און ער רעדט בכלל נישט פון די נסחי מים אין די שטיקל, ער רעדט נאר פון די שמחה.

רצו"ף'ס פירוש — "וחגותם" מלשון מחול

איך האב געזען דער רצוף טייטשט וחגותם עושה חג לה'. פשוט חגותם מיינט א לשון פון חגיגה, אבער ער זאגט אז חגותם איז א לשון פון מחק, פון טאנצן, פון טאנצן במחול. ס'איז דא חג עושה, מ'זאל זיך פרייען שבעת ימים. קען זיין אז דער חג הייסט אזוי וועגן מ'טאנצט, איך מיין נישט.

כיצד היו עושים — סדר השמחה

זאגט דער רבי, **כיצד היו עושים**? וויאזוי איז געווען די שמחה אין מקדש? מ'זעט דא אז שמחה איז א זאך פון עשיה, ס'איז נישט עפעס א מצב רוח, ס'איז א זאך פון עשיה.

זאגט ער, **ערב יום טוב הראשון** ס'איז אויך נישט די געווענליכע שמחה. שמחה פון יעדע יום טוב, שמחה איז בשר ועין, אבער דא איז דאך געווען עפעס א שמחה יתירה, מ'האט געטאנצן. וויאזוי האט מען דאס געטון? ערב יום טוב, זאגט דער רמב"ם אזוי, ס'הייבט זיך אן מיט צניעות, ס'הייבט זיך אן מיט... ניין, ער זאגט נאר די סדר. יא, אקעי. **ערב יום טוב ראשון האבן מתקנים במקדש מקום לאנשים מלמעלה ולאנשים מלמטה, כדי שלא יתערבו אלו באלו.** ס'קען יא זיין אז דא הייבט זיך שוין אן די שמחה, ווייל ווען ס'וואלט געווען איבעראל לאנשים ואנשים, האט מען געדארפט זיין איינגעהאלטן. אזוי האט יעדער געקענט זיין מיט'ן גאנצן קנאק. ס'דארף זיך ארייגעהאלטן, נאר מ'ווייסט אז ס'איז נישט דא קיין חשש.

ווען הייבט זיך אן די שמחה?

ומתחילין לשמוח ממוצאי יום טוב הראשון. פון ווען הייבט מען זיך אן פרייען? פון מוצאי יום טוב הראשון. דאס הייסט, די ערשטע טאג יום טוב איז נאר דא די רעגולערע מצוה פון שמחת יום טוב. יא, ווייל ס'איז חול המועד, ווייל מ'נוצט עס מוסר. **וחיים בכל יום ויום מימי חולו של מועד,** פון מוצאי יום טוב הראשון, אזוי יעדן טאג מימי חולו של מועד האט מען געמאכט וואס ער גייט שוין זאגן. ווען הייבט מען אן? **משכימין מאחר שיקריבו תמיד של בין הערבים, ושמחין שאר היום כולו והלילה.** פון נאכמיטאג ביז די נעקסטע צופרי האט מען זיך געפרייט אין די אלע טעג.

הלכה יג — איך היתה שמחה זו

זאגט דער רמב"ם, **ואיך היתה שמחה זו?** ס'איז נישט נאר ביינאכט, וויאזוי ס'איז געווען די גאנצע זאך מיט די לעכט, אבער אנגעהויבן האט זיך עס שוין פון זיין מנחה, בעיסיקלי. ביי מנחה ביז... דעמאלטס האט זיך אנגעהויבן די ניסוך המים? ניין, ס'איז גארנישט פון ניסוך המים. אבער ווען איז געווען? ס'איז געווען עפעס געהאט צו טון מיט עפעס א קרבן אין די זעלבע צייט? ס'איז געווען צו טון מיט גארנישט. נאך מנחה, נאך מ'האט ענדיגן מקריב זיין די קרבן תמיד של בין הערבים, וואס דאס איז די לעצטע קרבן וואס מ'מאכט בייטאג, האט מען אנגעהויבן צו פרייען.

די מוזיק און די טאנץ

ואיך היתה שמחה זו? חליל מכה, ער לייגט אראפ די ארקעסטרע. דער חליל, דער פייפער האט געקלאפט. חליל מיינט נישט א פייפער, ווייל א פייפער בלאזט מיר, נישט מ'קלאפט. קלאפן מיינט עס א טויפער. ניין, ניין, ניין. חליל איז א זאך וואס פייפט, און דער ליסטער הייסט מכה, גיי ווייסט. אקעי. **מ'איז מנגנים בכינור, בנבלים, במצלתים,** מ'שפילט מיט פארשידענע סארטן מוזיק. ווער? **כל אחד ואחד** טייטשט... איך ווייס נישט וואס די אלע זאכן זענען. איך האב פריער געזען איינער טרייט צו זאגן תורות. וואס זענען זיי? **כל אחד ואחד בכלי שיר שיודע לנגן בו.** אבער דער נאמער זאגט אז דאס איז לאו דווקא. דערהייט וואס ער קען. אויף די אינוויטעישאן איז געשטאנען ברינג יור און אינסטרומענטס. אזוי שטייט דא. יעדער האט געברענגט די כלי שיר וואס ער קען זינגען.

שמחת בית השואבה — הלכות סוכה פרק ח׳ (המשך)

הלכה י"ג — אופן השמחה: מנגנים, זמר, ריקוד ודברי שירות ותשבחות

דער רמב"ם: והיאך היתה שמחה זו? החליל מכה, ומנגנין בכינור ובנבלים ובמצלתים, וכל אחד ואחד בכלי שיר שהוא יודע לנגן בו, ומי שיודע בפה — בפה. ורוקדין ומספקין ומטפחין ומפזזין ומכרכרין כל אחד ואחד כמו שידע, ואומרים דברי שיר ותשבחות. ושמחה זו אינה דוחה לא את השבת ולא את יום טוב.

אדער די לוים אדער די בעלי המנגנים. יא, פון די מנגנים. איך שטעל זיך פאר, מ'קען עס זען אין הפקר וועלט. רייט? ומי שיודע בפה זינגט בפה. ווער? נישט סתם, נישט נאר מוזיק, נאר ורוקדין, מ'טאנצט, ומספקין, מ'קלאפט מיט די הענט, ומטפחין, ומפזזין, ומכרכרין, איך ווייס נישט פונקטליך, אלע מיני וועגן, מ'דרייט זיך, מ'מאכט אלע מיני טענץ וואס מ'קען נאר. כל אחד ואחד כמו שידע. ס'זעט אויס אז מ'דארף קענען. איינער וואס איז א מזייף אין זינגען און טאנצן זאל שטיין אין די זייט קוקן אויף די וואס קענען. יא?

דיון: וואס מיינט "אומרים דברי שירות ותשבחות"?

ואומרים דברי שירות ותשבחות. יעדער איינער זאגט דברי שירות ותשבחות. מ'זינגט דברי שירות ותשבחות, אדער מ'זאגט? מ'זאגט. אקעי. ושמחה זו... ניין, לאו דוקא. מ'זאגט, מ'זאגט, מ'זאגט. מ'קען זיין מ'זינגט עס. איך ווייס נישט. מ'זאגט. יא. אדער אומרים, ס'שטייט דאך אין די גמרא אז הלל האט געזאגט "אם אני כאן הכל כאן". ס'איז דאך א שירות ותשבחות וואס הלל האט געזאגט אויף זיך. דאס מיינט פשוט אויף די אייבערשטער. אומרים מיינט ווערטער. ס'מיינט נישט דוקא אז מ'זאגט עס באפיקה זינגען. ס'איז נישטא אזא זאך. מנגנים מיינט מען שפילט, און אומרים מיינט מען זאגט ווערטער. די ווערטער קומט מיט א ניגון? מסתמא קומט עס מיט א ניגון. איך ווייס נישט וואס די סברא איז...

ניין, אבער איך זאג אין די גמרא דא די "אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו". ס'מוז נישט זיין אז דברי שירות ותשבחות איז פאר די אייבערשטער. מ'זאגט זאכן וואס הייבט אויף די עולם. מ'זאגט שבחים פאר אנדערע אידן. מ'איז משבח אנדערע אידן אפשר.

ושמחה זו אינה דוחה לא את השבת ולא את יום טוב

זאגט דער רמב"ם, ושמחה זו אינה דוחה לא את השבת ולא את יום טוב. יום טוב און שבת טוט מען דאך נישט נוצן כלי שיר וועגן שמא יתקן כלי שיר, וועגן דעם האט מען אנגעהויבן מוצאי יום טוב הראשון של חג, אדער אויב ס'איז שבת, חול המועד אויך האט מען עס נישט געמאכט.

הלכה י"ד — ווער טאנצט? גדולי ישראל

זאגט דער רמב"ם, **מצוה להרבות בשמחה זו,** איז א מצוה אין די שמחה צו מרבה זיין. זאגט ער וועגן דעם, **ולא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה.** אויב ס'איז נישט קיין מצוה, זאל עס ירצה זיין. **אלו גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה, הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות. אבל כל העם, האנשים והנשים, כולם באים לראות ולשמוע.**

די אלע זאכן וואס איך האב געזאגט אז מ'טאנצט און מ'זינגט, די חשוב'ע מענטשן טאנצן און זינגען, און די איבריגע מענטשן געבן זיי די ספעיס אז די בעלי מצוות, די בעלי מעשה, זיי זאלן זיין די וואס שטייען אינמיטן פון די סענטער און טאנצן.

פארגלייך צו הלכות שבת

איז דערמאנט עס מיר פון די הלכה אין הלכות שבת, אז ווען ס'איז דא אן ענין פון סכנה וואס מ'מעג מחלל שבת זיין, זאל מען עס טון בגדולי ישראל. איך האב געטראכט א פשט אז ס'איז דא דער פלאץ ווען יעדער עם הארץ וויל פלוצלינג טון די מצוות. זאגט ער, לאז עס פאר דעם וואס איז א גרויסע מצוה גייער. פלוצלינג ווערסטו דער בעל מצוה, פלוצלינג ווערסטו דער הצלה מיין מצוה.

דיון: וואס גייט "שהשמחה" ארויף?

אבער דער הייליגער רמב״ם האט אליינס געשריבן די ריזען פארוואס ס׳איז אזוי. ניין, איך ווייס נישט צו די "שהשמחה" גייט ארויף אויף די שטיקל. שטייט "ש"? ניין. פארוואס? צדיק. ליין טייטש. ער גייט ארויף אויף די גאנצע זאך, די גאנצע זאך וואס מ׳האט יעצט געשמועסט. איך לערן אנדערש פשט. דו לערנסט נישט אנדערש פשט אז פשט כמה שקול מרובים, ווי האט ער געזאגט? ניין. אקעי, זייער גוט. איך ווייס נישט אויב ער גייט ארויף אויף די סיבה אז די אנשי מעלה... ער זאגט אז די גאנצע סיבה פון די גרויסע שמחה איז... ניין, ניין, נישט אמת, נישט אמת. ער רעדט עקזעקטלי וועגן דעם. קוק וואס ער זאגט.

דער רמב״ם זאגט אים, פארוואס? פארוואס? שמחה איז שמחה נישט פאר פשוט׳ע אידן. פשוט׳ע אידן וויסן בכלל נישט וואס צו זיין פריילך. א גרויסער איד ווייסט צו זיין פריילך. און איי וועט איינער מיינען אז ס׳פאסט נישט, אז טאנצן פאסט פאר ווייבער און קינדר? ניין, דאס איז דוקא א שמחה של מצוה וואס באלאנגט פאר די גרויסע אידן. די נעקסטע צווי סעיפים איז מסביר פארוואס די שמחה באלאנגט פאר די גרויסע אידן.

הלכה ט״ו — שמחה בעשיית המצוות ובאהבת האל: עבודה גדולה

דער רמב״ם: שהשמחה שישמח אדם בעשיית המצוות ובאהבת האל שצוה בהם עבודה גדולה היא.

די שמחה פון זיך פרייען מיט די מצוות און מיט די אהבת הקל וואס האט באפוילן די מצוות, "עבודה גדולה היא" איז טייטש, וואס טאנצט מען ביי די שמחה וואס ער האט יעצט געזאגט, די שמחה פון חג הסוכות? מ׳פרייט זיך מיט די ריבוי מצוות. ס׳איז דא אסאך מצוות אין חודש תשרי, און אין סוכות איז דא אסאך מצוות. און ווען מ׳טוט מצוות דערמאנט מען זיך פון די אהבת השם וואס האט געהייסן טון די מצוות. אפשר אויך וויל סוכות איז דא אסאך מצוות עשה, ס׳איז נישט דא קיין מצוות לא תעשה, און מצוות עשה ווייזט אויף אהבת הקל. יא, א שיינע תורה איינגעווארפן.

יסוד: שמחה של מצוה מיינט שמחה באהבת האל שצוה בהם

אויף דעם לייגט ער... דו געדענקסט דאך א כלל גדול ברמב״ם, איינע פון מיינע כללים פון לשונות הרמב״ם, אז ווען דער רמב״ם זאגט צווי זאכן, מיינט ער איינמאל די צווייטע זאך, און דאס איז א טייטש אויף די ערשטע זאך. דאס הייסט, אין די גמרא שטייט אזא מושג "שמחה של מצוה". וואלט דען א איד נעבעך געמיינט אז די שמחה איז מיט טון די מצוה? ניין, ס׳איז נישט קיין שום שמחה צו טון א מצוה, א מצוה דארף מען טון. די שמחה איז, וואס טייטשט שמחה של מצוה? "שמחה באהבת האל שצוה בהם". מ׳פרייט זיך מיט די מצוה וואס דער אייבערשטער האט אונז געהייסן. נישט מיט די מצוה, מיט דער אייבערשטער וואס האט געהייסן די מצוה. נישט די מצוה איז דער אייבערשטער, אין א המשלה, איך וועל לערנען אין א המשלה. אבער די עשיית המצוה איז די "אהבת האל שצוה בהם". ס׳איז דא זאכן וואס דו מעגסט וויסן אז איך ווייס נישט וויאזוי די רמב״ם טראכטן אזעלכע זאכן, און ער זאגט נישט אז מ׳זאל זיך פרייען מיט די מצוות. מ׳זאל זיך פרייען מיט שמחה של מצוה, מיינט מ׳זאל זיך פרייען מיט די גאט וואס האט זיך געהייסן די מצוות.

פארשטייט זיך אז די מצוה איז דאך נאר א מעשה וואס איז שוין אוועק, מ׳האט שוין געענדיגט די מצוה. די אהבת האל איז די זאך וואס... נישט אז מ׳האט געענדיגט, וויל די מצוה אליינס איז איינע פון די פלאות השם, וואס מ׳פארשטייט און מ׳קען הנאה האבן פון פארשטיין. אבער די שמחה איז נישט מיט די ענין פון טון די מצוה, וויל דער אייבערשטער האט זיך נישט... לאמיר נישט קריכן צו די... אקעי.

מצוות עשה און אהבה

אבער איך מיין, איך זאג דאס, ס׳איז נישט קיין שווערעס פשט וואס איך האב געזאגט, אז סוכות איז נישטא קיין שום לא תעשה, ס׳איז אלעס מצוות עשה. די זעלבע זאך שופר, אנדערש ווי... ניין, אין פסח איז דא פונקטליך אזוי סאך עשה ווי לא תעשה אויף חמץ, אדער שבועות איז דא עצרת. גאנץ חודש תשרי איז דא אסאך מצוות עשה. שופר סוכה ולולב, ער ענדיגט מיט דעם שופר סוכה ולולב, "אהבת האל שציווה בהם", ווייל מצוות וואס דער אייבערשטער האט געזאגט איז א ציווי, מצות עשה איז אן ענין פון אהבה, נישט אן ענין פון יראה, איז "עבודה גדולה". וועןן ס׳איז דא אויך יראה, פעלט אין די שמחה, ווייל יראה, אבער ווען ס׳איז אהבה איז עס א שמחה.

וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו

זאגט דער רמב״ם ווייטער, **וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו**, איינער וואס האלט זיך צוריק פון די אהבה, קומט אים אן עונש. און אזוי ווי ס׳שטייט אין פסוק, בהדי עונשים שטייט **תחת אשר לא עבדת את ה׳ אלקיך בשמחה ובטוב לבב**. ס׳איז אינטערעסאנט אז דער רמב״ם לערנט דא אריין פשט אז דער עונש קומט זיך נישט נאר אויף דאס אז "לא עבדת את ה׳ אלקיך", נאר אז דו האסט נישט געטון די שמחה וטוב לבב אויף די עבודת ה׳. יא.

ס׳איז אינטערעסאנט, ווייל פשט אין פסוק וואס דו האסט געזאגט אויף ביידע זאכן, דו האסט נישט געטון די עבודת השם. אין פשוט׳ן טייטש שטייט בכלל נישט דאס אין דעם פסוק. איך האב נישט יעצט זיין כח אריינצוגיין, וואר ס׳וויל עס טייטש, קוק אויף מיין וועבסייט, ס׳שטייט אריבערשטער די פשט פון די רמב״ם. דער פסוק זאגט נישט אז דער עונש קומט ווייל עס האט נישט געדינט דער אייבערשטער בשמחה. ניין, דער פסוק זאגט אז "תחת אשר לא עבדת את ה׳ אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל". סאו די שמחה וטוב לבב בכלל אין דער פסוק מיינט די שכר המצוה, נישט די סיטואציע פון שמחה, נישט אז ס׳איז דא אן ענין פון עבודת השם בשמחה. דער רמב״ם זאגט דאך רגע׳לע, "תחת אשר לא עבדת את ה׳ אלקיך בשמחה", אז די עבירה איז אז דו ביסט נישט געווען בשמחה אויף די עבודת המצוה. דער רמב״ם האט אויך נישט געמיינט אזא טעות פשט אין פסוק. איך ווייס פונקטליך וואס דער רמב״ם האט געמיינט, ווייל דו וועסט קוקן באריכות אין די שיעורים וועסטו קענען נאכקוקן, איך האלט נישט איך זאל עס נאכזאגן דא.

רוח הקודש פון שמחת בית השואבה

פארוואס? ווייל דו ווילסט נישט אויסנוצן, דו זאגסט איך האב נישט קיין רוח הקודש. דו ווייסט אז פון שמחת בית השואבה קומט רוח הקודש. איך האב געטראכט, פון דעם האט דער רמב״ם דאך געהאט רוח הקודש אין הלכות סוכה, ווייל ער איז געגאנגען אין סוכה, שמחת בית השואבה האט ער באקומען רוח הקודש.

דיון: וואס גייט "שהשמחה" ארויף?

פון דא גייט דער רמב״ם ארויף אויף דעם וואס ער האט געזאגט אז די גדולים און די זקנים זאלן אויך טאנצן. זאגט דער רמב״ם, "וכל המגיס דעתו..." ס׳איז עבודה גדולה, ממילא באלאנגט עס פאר דעם וואס איז א גרויסער חכם. און פארקערט, ס׳באקומט פאר יעדן איינעם. נישט אמת, ס׳באקומט נישט פאר יעדן איינעם. פון דא גייט ער גאנץ קלאר אויף דעם ענין. וואס... שע... ער האט געמיינט שע... שע קען ארויפגיין אויף די גאנצע זאך, די גאנצע ענין פון שמחה. אקעי.

הלכה ט״ו (המשך) — וכל המגיס דעתו... חוטא ושוטה

דער רמב״ם: וכל המגיס דעתו, וחושב כבוד לעצמו, איינער וואס איז א גרויסער בעל גאוה, און ער האט זיך זייער שטארק ליב, און ער לייגט זיך צו זייער אסאך כבוד, **ומתכבד בעיניו במקומות אלו**, ער לייגט זיך זייער אסאך כבוד, ער איז מתכבד בעיניו, און מקומות אלו, ער פאסט נישט צו טאנצן, **הרי זה חוטא ושוטה**. אדער ער טאנצט אזוי ווי א רבי טאנצט, וואס ס׳זעט אויס ווי נעבעך ער וועט שטארבן. אדרבה, ער איז א מגיס דעתו און חושב כבוד לעצמו. **על זה הזהיר שלמה ואמר, "אל תתהדר לפני מלך"**. ניין, ניין, א מענטש דארף זיך מאכן שיין, אבער פאר א מלך איז די כבוד דוקא אז דו ביסט נאנט צו דעם מלך און אז דו ביסט זיך מכניע צו דעם מלך. נישט די פלאץ צו זיך מאכן גרעכט.

וכל המשפיל עצמו... הוא הגדול המכובד העובד מאהבה

זאגט ער, **וכל המשפיל עצמו**, איינער וואס טוט פארקערט, ער איז זיך משפיל, **ומקל גופו במקומות אלו**, ער מאכט זיין גוף גרינג, געוועגליך פארקערט ווי א כובד ראש, ער מאכט זיין גוף, ער טאנצט איזי מיט די פיס. **הוא הגדול המכובד העובד מאהבה.** זאלסט נישט מיינען אז ווען ער טאנצט איז ער זיך משפיל, איז ער א קליינער מענטש, אדער איז ער חסר כבוד? פארקערט. זעט אויף אים אז ער דינט דעם אייבערשטן ביי אהבה, נישט נאר ביי יראה, מיט א צוריקגעצויגנקייט, נאר מיט אהבה.

ראיה פון דוד המלך

וכן דוד מלך ישראל אמר, דאס איז געווען ביי די מעשה פון דוד מלך ישראל. דוד מלך ישראל איז טאקע געווען דער מלך, אבער ער גייט און ער טאנצט מפזז ומכרכר. און בת שבע מיינט אז ער מאכט זיך כאחד הריקים. מיכל בת שאול, אנטשולדיגט, מיינט אז ער מאכט זיך כאחד הריקים. אבער זאגט דוד המלך פארקערט, **ונקלותי עוד מזאת.** אמת'דיג וואלט איך זיך געדארפט מער מקיל זיין, איך וואלט געדארפט זיך נאך מער מבזה זיין ווי די טאנץ, **והייתי שפל בעיני**, ווייל איך בין א שפל קעגן די כבוד פון אייבערשטן.

ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה'

זאגט דער רמב"ם ווייטער, **ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה'.** די גרעסטע גדולה און כבוד איז דוקא זיך פרייען פאר'ן אייבערשטן. ס'שטייט, איינער וואס שטייט מיט אזא... ער האלט זיך צו שיין, איז פארקערט פון גדולה וכבוד. **שנאמר**, אזוי ווי מ'זעט ביי דוד, **המלך דוד מפזז ומכרכר.** אבער איך מיין, זיין נקודה דא איז אז דא שטייט "המלך", דא שטייט נישט סתם "דוד". אז דא אליין איז ארויסגעקומען זיין מלוכה, יא? דא איז מען מדגיש זיין ווארט "מלך". אז דוקא ביי מפזז ומכרכר אויף א מלך האט ער געוויזן אז ער איז אן אמת'דיגער מלך. די מעשה רעדט זיך עקזעקטלי וועגן דעם, אז ס'איז געווען מיכל בת שאול וואס האט זיך מתכבד געווען, און דאס איז נישט קיין וועג, און דוד המלך האט יא געטון. אבער איך זאג, איבעראל שטייט דא "המלך", אבער דא איז די ווארט "המלך". מ'דארף טשעקן צו אים.

סיום

דער הייליגער מגיד משנה איז מסביר די נושא, און אונז גייען נאר זאגן וואס ער זאגט. און ווער ס'וויל פארשטיין, איך האב נישט געזאגט, זאל קומען צו אן אנדערע שיעור. ס'איז שוין גענוג.

שמחה של מצוה — דער מגיד מישרים'ס ביאור און דער רמב"ם'ס עובד מאהבה

דוד המלך'ס מעשה — די נקודה פון "המלך"

Speaker 1: מ'דארף נישט זאגן אז דאס איז גענוג פלעין פשוט. דוד המלך? די מעשה רעדט זיך עקזעקטלי וועגן דעם, אז ס'איז געווען מיכל בת שאול וואס האט זיך מתכבד געווען, און דאס איז נישט קיין וועג, און דוד המלך האט יא געטאן. אבער איך זאג, איבעראל שטייט "המלך", אבער דא איז דאך נישט דא דאס ווארט "המלך". מ'דארף טשעקן צו אים.

דער מגיד מישרים'ס ביאור אין שמחה של מצוה

דער הייליגער מגיד מישרים איז מסביר די נושא, און אונז גייען נאר זאגן וואס ער זאגט, און ווער ס'וויל פארשטיין, האט ער געזאגט, זאל קומען צו אים.

האט דער מגיד מישרים מסביר געווען, עיקר הדבר איז אזוי: **"שאין ראוי לאדם לעשות המצוה מצד שאין חובה עליו ומוכרח ואנוס בעשייתה".** דער מגיד מישרים טייטשט, וואס טייטשט שמחה של מצוה ואהבת עשייתה? א מענטש זאל נישט טון מצוות ווייל ער דארף. **"אלא חייב לעשות וישמח בעשייתן".** פארוואס? פארוואס איז ער פרייליך? וואס איז דער ענין פון אזא פרייליכע מצוה? **"ויעשה הטוב מצד שהוא טוב, ויבחר באמת מצד שהוא אמת".**

דאס איז לשון הרמב"ם פון עובד מאהבה

דאס איז לשון הרמב"ם פון עובד מאהבה. דו וואס זאגסט עובד מאהבה מיינט ער טוט מאהבה לאפוקי מיראה. דו דארפסט געדענקען אז דער רמב"ם טייטשט עובד מאהבה אין הלכות תשובה איז לאפוקי שלא לשמה, ווייל עובד מיראה הייסט שלא לשמה, טוט מפני תקוות שכר אדער פחד עונש, די זעלבע זאך.

דער רמב"ם'ס ביאור אין עובד מיראה און עובד מאהבה

אין אנדערע ווערטער, האט דער רמב"ם מסביר געווען אין הלכות תשובה באריכות, נאכדעם אין די הקדמה פון פרק חלק, אז עובד מיראה איז איינער וואס ווייסט נישט אז די מצוות אליין זענען גוט פאר אים, ער מיינט אז די מצוות זענען נישט גוט, אבער מ'דארף עס טון כדי אנצוקומען צו עפעס בעסער. קומט אויס אז ער האלט אז דער שכר אדער דער תועלת איז בעסער פון די מצוה, ער פרייט זיך נישט אין די מצוה, ער טוט די מצוה בהכרח כדי אנצוקומען צו עפעס אנדערש.

איינער וואס ווייסט אז די דברים טובים, דאס הייסט השגת ה' און אמת, זענען טובים בפני עצמם, און פארקערט, אלע זאכן כדי אנצוקומען צו דעם, איז ער פרייליך מיט דעם. דאס איז די תכלית, ווייל דאס איז די תכלית.

דאס איז דער מגיד מישרים'ס טייטש אין שמחה של מצוה, און ס'איז אוודאי וואס דער רמב"ם זאגט אין אנדערע פלעצער. איז ממילא וועט ער זיין זייער פרייליך, **"וכך נוצר, כשעושין מה שנברא בשבילו ישמח ויגל"**. פארוואס? פארוואס איז דאס א גרויסע שמחה? **"דלא כשמחת שאר דברים תלוים בדברים בטלים שאינן קיימין"**, ס'בלייבט דאך נישט. **"אבל השמחה בעשיית המצוות היא השמחה האמיתית"**.

שמחה של מצוה און סוכות — א כללי'ער ענין

דאס איז די טייטש פון שמחה של מצוה, און שוין... יהי רצון שנזכה. אזוי זאלן אלע אידן זאלן... דאס איז די מצוה פון סוכות. וואס האט עס מיט סוכות? בעצם איז א נושא כללי, נאר שמחה, סוכות טוט מען עס. דער רמב"ם'ס גאנצע הסבר האט גארנישט מיט סוכות, און גארנישט מיט די ספעציפישע מצוות פון סוכות, נישט קיין סגולה פון זמן הסוכות. דאס איז די צייט וואס מ'האט געוואנט זיך צופרייען מיט עבודת השם איבער...

דער מנהג פון שמחת בית השואבה

איך מיין אז היינט איז דא א מנהג, ס'איז דא א תורה, "לגודלו מצות עשה ואהבה" איז א שיינע תורה, ס'שטימט זייער שיין אריין דארטן אין די ווערטער. ס'איז זייער שיין, אבער אונז, איך זאג נאר סתם וועגן דעם מנהג, ס'איז דא אפשר א מנהג, איך מיין ס'איז א מקובל'דיגער מנהג צו מאכן די שמחת בית השואבה וואס מ'טאנצט, אבער לכאורה איז דאס שוין א נייערער מנהג, רייט? ס'איז נישט אלעמאל געווען.

אבער די, לכאורה, אונז טוען אויך דאס, אז שמחת תורה למשל, וואס מ'מאכט סוכות, שמיני עצרת, איז די גרעסטע שמחה וואס אלע אידן מאכן, אפילו די וואס ווייסן נישט פון שמחת בית השואבה. דאס איז מסתמא קאנעקטעד מיט דעם, ווייל דאס איז דער זמן, דער גרעסטער פרייליכער יום טוב, מאכט מען די אלע זאכן.

דיסקוסיע: דער רמב"ם'ס שיטה וועגן שמחת בית השואבה

Speaker 2: יא, דער רמב"ם זאגט מ'זאל אנהייבן מוצאי יום טוב של חג. דאס איז אין בית המקדש, דער רמב"ם זאגט מ'זאל עס היינט טון.

Speaker 1: זאג נאר לגבי דעם מנהג, דער מנהג צו מאכן שמחת בית השואבה, איך מיין איך האב... אבער דער רמב"ם זאגט אז ס'איז דא זכר למקדש, ס'שטימט אז מ'האט אבער נישט געוואלט טון.

Speaker 2: יא, יא, ס'שטימט, ס'איז נישט קיין עבודה.

Speaker 1: דאס מאכט אים די זעלבע, און זאגן שוין הלל אינדערפרי מיט לולב און אתרוג. שוין, דאס איז די מצוה צו זיין היי פרייליך, און מ'דארף אז דער ראש ישיבה זאל טאנצן. ס'איז דא רבי'ס וואס טאנצן, באט איך האלט נישט אז זיי זענען מקיל גופם. לפי ערך, איך געב אביסל א שאקל מיט די הענט מער ווי געוועגליך. שיין.

מסכת כתובות — "הניחו לו שוטה לשוטה"

Speaker 2: און אויך אין מסכת כתובות זעט מען די נושא. דאס האב איך געטראכט, דו געדענקסט די "הניחו לו שוטה לשוטה", זעט מען אויך די נושא אז ער האט זיך...

Speaker 1: יא, אבער ס'איז אויך לכאורה המצוה, איך ווייס, האט ער זיך מזלזל געווען זיין כבוד כדי צו טון די שמחה.

Speaker 2: יא, יא.

Speaker 1: אקעי.